



Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu
www.lammasyhdistys.fi

4|2023

Lammas & vuohi

Uuhen ja kutun utareterveys
Lampureiden toimintatapoja kartoitettiin
Vuohien kantakirjan vuosiyhteenveto



Villat meille – langat teille!

Aidosti suomalaisesta villasta

Olemme ottaneet jo 70 vuoden ajan vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta huovutusvillaa, hahtuvaa, hahtuvalankaa sekä karsta- ja kampalankaa. Tuo villat meille omaeräkehruuseen (väh. 25kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Ostamme laadukasta villaa!

Seuraa ajankohtaisia ilmoituksiamme verkkosivuillamme ja Facebookissa tai

Kysy tuottajasopimuksesta ja tuottajahinnoista:
villanosto@pirtinkehraamo.fi

Olethan yhteydessä meihin etukäteen isompia villaeriä tuodessasi: puh. 010 617 3030
tai **kehraamo@pirtinkehraamo.fi**



**Tutustu tuotteisiin myös verkko-
kaupassamme:**

www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa

Pirtin Kehräämö



Villatarinoita voit seurata myös Facebookissa sekä Instagramissa!

Tehtaanmyymälä ma-pe 8-16, Kehräämöntie 2, 51520 Hirola (Mikkeli) 010 617 3030

Lammas & vuohi 4/2023

Päätoimittajalta

Vaikeuksien kautta voittoon?

Kulunut kesä on ollut lampureille erittäin haastava. Suuressa osassa Suomea heinäkuun lopulle asti jatkunut sateettomuus kuritti laitumien ja rehunurmien kasvua. Myös viljat kasvoivat huonosti, eikä vastustusta ole vähentäneet sateet, jotka tyypillisesti alkoivat juuri silloin, kun puinit ja olkien paalaus olivat ajankohtaisia. Sääolosuhteiden lisäksi sudet ovat piinanneet lampureita eri puolilla Suomea. Petovahinkoja on tapahtunut laidunkauden alusta alkaen viikoittain, välillä jopa päivittäin. Laitumille tehdyt hyökkäykset ovat aiheuttaneet paitsi taloudellisia menetyksiä ja järjettömän määrän lisätyötä, myös valtavasti surua, stressiä ja ahdistusta. Henkinen rasitus kohdistuu myös niihin lampureihin, jotka eivät vielä itse ole joutuneet hyökkäyksen kohteeksi.

Suomi ei ole susiongelman kanssa yksin, vaan tilanne on sama muuallakin Euroopassa. EU:n komissio on vihdoin herännyt tilanteeseen ja tehnyt jäsenvaltioiden yhteisöille kyselyn suojelutason muuttamistarpeesta. Lammasyhdistys on luonnollisesti jättänyt oman vastauksensa. Susi kuuluu Suomen luontoon, ja sillä on siellä oma tärkeä ekologinen lokero. Suden suojelun tulee kuitenkin olla kestävää myös kotieläintuotannon kannalta, eikä luonnon monimuotoisuuskaan saa kärsiä susien aiheuttaman suuren paineen vuoksi. Nyt yhden lajin suojelu tuntuu ajavan ohi lukemattomien

muiden vielä uhanalaisempien lajien suojelusta. Toivotavasti asiaan löytyy vihdoin järkevä ratkaisu.

Haasteista huolimatta aurinkoisista syksyistä kaikille lukijoille!

Marjo



KUVA Eila Pennanen

LAMMAS & VUOHI NRO 5/2023

Aineistopäivä 3.11.2023 • Ilmestyy 8.11.2023

Teema: Villa

Tässä numerossa

- 4-7 **Tuoretta sataa**
- 8 **In Memoriam**
- 9 **Kutsu syksyn lammaspäiville**
- 10 **Lammasyhdistyksen petokannanotto**
- 11 **Färföreningens ställningstagande om rovdjur**
- 12 **SLY:n kevätkokous ja kesäretki**
- 13 **Laitumelta lautaselle: Valamon kaalikäärileet**
- 14-15 **Kerinnän MM-kisat**
- 16-17 **Aidan toiselta puolen**

TEEMANA VUOHET

- 18-19 **Jumon juustola**
- 20 **Pukit pakuhuoneen konnina**
- 25 **Kesävuohia saaristossa**
- 26 **Pääkirjoitus: Petovahinkojen estäminen vuohitiloilla**



TEEMANA TERVEYS

- 27 **Apua yrittäjän jaksamiseen**
- 28-30 **Terve eläin**
- 31 **Sairaudet syynissä: Matkahuolto ei enää kuljeta eläinperäisiä näytteitä Ruokavirastoon**
- 32 **Vuohen mastiitti**
- 33 **Lampaan utareterveys**
- 34-36 **Lammaslaidun-hanke keskittyy zoonooseihin**
- 36-37 **Lampaiden loishäädön tarve**
- 38-39 **Pässin puskeminen**

- 40-43 **NettiKattras tutuksi: Astutusryhmien teko ja tulostaminen**

Keskiaukeamalla ProAgrian vuohien kantakirjarekisterin vuosiyhteenveto

KANNEN KUVA: Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hanke

WWW.LAMMASYHDISTYS.FI

Lammas & vuohi

Kustantaja
Suomen Lammasyhdistys r.y.

Tilaushinta
79 €/vuosikerta (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys 300 €/vuosi
Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Taitto Tipos Ab
Paino Grano, Vaasa
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Toimitussihteeri
Anna Kujala
Puh. 040 520 5436
lammasyhdistys@gmail.com
Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kirjoittajat ja kuvaajat 4/2023
Kaie Ahlskog, Eino Hautakangas, Niina Koivisto, Teija Kokkonen, Anna Kujala, Kaarin Knuuttila, Sari Kurikka, Suvi Lindqvist, Tero Lötjönen, Eeva Mustonen, Anna-Kaisa Niemi, Pinja Nihtilä, Anne Närhila, Eila Pennanen, Meri Pesonen, Eemeli Piesala, Johanna Rautiainen, Marianne Reinikka, Riitta Saloniemi, Sini Sillanpää, Marjo Simpanen, Janina Sivonen, Anni Vanhala



Petotulet syttyivät lammaslaitumilla



SYYSKUUN ENSIMMÄISENÄ järjestettiin Petotuli-tapahtumia lammastiloilla eri puolilla Suomea. Järjestäjinä oli sekä yksittäisiä tiloja että paikallisia lammaskerhoja. Petotuli-tapahtuma on lampureiden mielenilmaus, jossa lampurit sytyttävät nuotiot laitumilleen ja vartioivat samaan aikaan eläimiään pedoilta. Tapahtumat ovat yleisölle ja medialle avoimia. Kampanjalla halutaan kohdistaa huomiota petotilanteen vaikeuteen. Sekä MTK että Suomen Lammasyhdistys on tänä kesänä julkaissut kannanottonsa koskien Suomen petopolitiikkaa. Suomen Lammasyhdistyksen kannanoton voit lukea lehden seuraavalta aukeamalta.

Kerinnän SM-kilpailut Kannuksessa

LAUANTAINA 19.8.2023 ratkottiin muuttaman vuoden tauon jälkeen lampaankerinnän suomenmestaruus. Kilpailu oli kovatasoinen ja tiukka. Avoimen sarjan alkukarsinnan jälkeen, erittäin pienestä 0,1 pisteen erosta johtuen, tuomaristo päätti yksimielisesti järjestää kaksi finaalia, avoimen sarjan finaalin sekä SM-sarjan finaalin. Avoimen sarjan finaalin voitti virolainen **Aadan Kaivo**. SM-sarjan finaaliassa mittaa taidoistaan ottivat, Suomea MM-kilpailuisakin edustaneet, **Marko Käsälä** ja **Lauri Tolonen**. SM-voitto meni niukasti vajaan kahden pisteen erolla Lauri Toloselle. Jokakeritsijä-sarjaan osallistui kaksi keritsijää, **Peedo Fiks** Virosta sekä **Konsta Kumpulainen**, Isokummun tilan kasvatti. Jokkis-kisassa kilpailijoilla oli 20 minuuttia aikaa keritä haluamansa mukaan 1 tai 2 lammasta, joista parempi tulos otettiin huomioon pistelaskussa. Kilpailun voitti Konsta Kumpulainen. Kilpailujen säännöt löytyvät Suomen Keritsijät ry:n nettisivuilta.

KIRJOITTAJA **Anni Vanhala**



Kuvassa keritsijät Lauri Tolonen (vasemmalla) ja Marko Käsälä. Suomalaisien keritsijöiden MM-kisamatkasta voit lukea tämän lehden sivuilla 14-15.

Rygjakeskusteluja norjalaisten vieraiden kanssa



KNUT THUNHEIM ystävineen vieraili 27.7. Velkuan saarella **Vera Pietilän** rygjalilla. Keskustelimme rygjan kasvatuksesta ja rodun tilanteesta Suomessa ja Norjassa. Norjassa on 4400 rygjaa lammastuotosseurannassa. Määrä vastaa 69 % lammaskasvatuksesta olevista rygjalampaista. Rygjarotu saa Norjassa alkuperäisrotututkeaa, ja tilat ovat kiinnostuneita kasvattamaan rotua esimerkiksi nopean kasvun takia. Päiväkasvut laitumella olivat keskimäärin 0,5 kg. Tilavierailun päätteeksi saatiin tutustua



norjalaiseen rotulehteen Rygjasauen, jossa on julkaistu myös rodun päivitetty kuvaus. Tämä antaa meille mahdollisuuden päivittää tietoa jalostustyötä varten. Kuvassa on rygjauheen rodun kantakirjavaatimusten mukainen ihannekarvoitus – sopivan läpikuultava hieman harmaa väri ja korvat oikean kokoiset. Villassa pidetään tärkeänä kiharuutta, ja että kihara on kimmoisa ja joustava (32 micronin keskiarvo), loiva kihara ei ole toivottu.

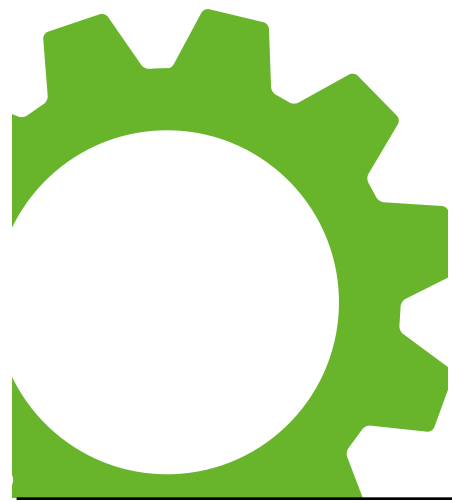
KIRJOITTAJA JA KUVAAJA **Kaie Ahlskog**

Suomalaismenestystä paimennuksen EM-kilpailuissa

PAIMENNUKSEN EM-KILPAILUT kilpailtiin 24.-27.8.2023 Kungsörissa Ruotsissa. Yli 100 koirakkoa 17 maasta kilpaili ensin kolmena karsintapäivänä normaalilla avoimen luokan kisaradalla. Kunkin karsintapäivän 6 parasta koirakkoa etenivät kansainvälisen tason tuplahaku- ja suurijakoradan finaaliin. Suomen laadukkaasta 8 koirakon maajoukkueesta finaaliin ylsi **Michaela Wikberg** koirallaan **Putte**. He myös voittivat oman karsintapäivänsä kilpailun. Tulos on huikea, sillä seura tällä tasolla on kova. Itse 18 koirakon finaaliassa Wikberg ja Putte ylsivät 12. sijalle loppuun asti suoritettulla radallaan. Tämänkertainen EM-kilpailurata ja finndorset-rotuiset uuhet eivät päästäneet Manner-Euroopan paimennuskermaa helpolla. Oman sävöyksiensä lisäksi erittäin tiukat kilpailun tuomarit, englantilainen **George Bonsall** sekä skotti **Stuart Davidson**, molemmat lampureita sekä pitkän linjan paimenkoirakilpailijoita ja arvostettuja tuomareita. Suomen maajoukkueen nestori **Anja Lehtiö** jo 10-vuotias **BB Coel** sai kuitenkin ansaitusti tuomareilta Kilpailun paras häkitys -kunniamaininnan.



Suomen paimennuksen maajoukkue jatkaa EM-kilpailuiden jälkeen syyskuussa pidettäviin paimennuksen MM-kilpailuihin Pohjois-Irlantiin. Kuvassa vasemmalta lukien Leena Jussila ja Arrow sekä Wiener, Tiina Vuorio ja Hooey, Jonna Paasila ja Sumo, Anja Lehtiö ja Kemi Kesha sekä BB Coel, Jessica Svanljung ja Fly sekä Sam, Michaela Wikberg ja Putte.



Lammasyhdistys paikalla KoneAgriassa

Suomen Lammasyhdistys osallistuu Tampereen Messu- ja Urheilukeskuksessa 12.–14.10.2023 järjestettävään KoneAgria -tapahtumaan. Tervetuloa osastolle D825!

Fårföreningen på KoneAgria

Finlands Fårförening deltar i KoneAgria-mässan, som ordnas 12–14.10.2023 i Tammerfors mässcentrum. Välkommen till avdelning D825!

Maatalousnäyttelyhumua Okrassa

Okr-maatalousnäyttely järjestettiin 5.-8.7.2023 Oripään lentokentällä muutaman vuoden tauon jälkeen. Monipuolinen tapahtuma houkutteli paikalle noin 83 000 kävijää. Tapahtumaa vietettiin vaihtelevassa, mutta kuitenkin pääosin kauniissa kesäsäässä.

Näyttelyssä oli mukana lammassalan toimijoiden yhdessä järjestämä lammassosasto. Osastolle oli koottu neljän näyttelypäivän ajaksi monenlaista nähtävää. Esittelyssä oli eri rotuisia lampaita ja myös laumanvartijakoiria, joita kävijät pääsivät ihailemaan ja rapsuttelemaan. Lampaat ja koirat vetivätkin osastolle paljon lapsiperheitä. Lammaskarsinoiden luona oli ensimmäistä kertaa esillä Suomen Lammasyhdistyksen Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hankkeessa tuottamat rotutaulut, joista näyttelyvieraat saivat tutustua kyseisten esittelyssä olleiden rotujen ominaisuuksiin. Osaston ohjelmassa oli muun muassa kerintänäytöksiä, Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hankkeen jalostusyöpajat lampureille ja kaunein lammas -äänestys. Lammastoimijoiden teltoissa sai keskustella lampaista ja lammastuotannosta, osallistua kuluttajakyselyyn tai tutustua vaikkapa tuotoseurannan ja hankkeiden tuottamiin materiaaleihin. Lammastalous oli lammassosaston lisäksi esillä yhtenä päivänä myös näyttelyn ohjelmavälillä, kun Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hankkeen projektipäällikkö **Marianne Reinikka** kertoi Jyväskylän ammattikorkeakoulun Biota-



Kaunein lammas kisan voittaja ja Paula Kiiski.

lousinstituutin viestintävastaava **Annemari Sinikorven** haastattelussa hankkeessa tehdyistä toimista ja tähän mennessä saaduista tuloksista.

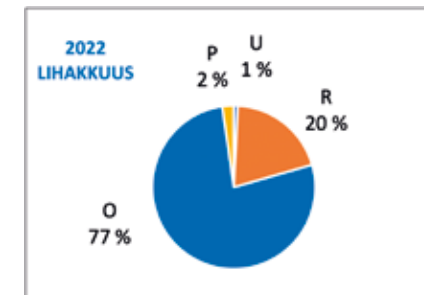
Lammassosastoa olivat toteuttamassa Retronik, ProAgria, Suomen Lammasyhdistys, Vuonue, Varsinais-Suomen Lammaskerho sekä Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen- ja WWF Suomen Laumanvartijaeläinten käytön lisääminen Suomessa -hankkeet.

KIRJOITTAJA **Marianne Reinikka**, projektipäällikkö
KUVAAJA

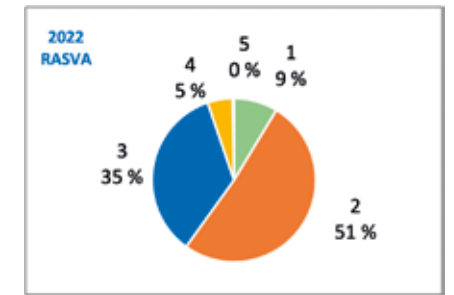
Niina Koivisto, harjoittelija
Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hanke on Jyväskylän ammattikorkeakoulun hallinnoima ja ProAgria Etelä-Pohjanmaan ja Suomen lammasyhdistyksen osatoteuttama, Euroopan unionin maaseudun kehittämisen maatalousrahaston rahoittama hanke.

Meri-Lapin Karitsaklubin kehittämispalaveri pidettiin Kemissä

Järjestyksessään 18. Veljekset Rönkä Oy:n ja Meri-Lapin karitsan sopimustuottajien kehittämispalaveri pidettiin Kemissä 18.8. Tänä vuonna tunnelma vaihtui kesäisen helteestä talviseen lumeen ja jäähän - yhtenä osana päivän ohjelmaa oli tutustuminen Kemin maailmankuuluun LumiLinnaan.



Pääloukat sisältävät myös alaloukat (- ja +).



Rasvaluokka 1 jakautuma: P 16%, O-U 84%. Vähärasvaisuus ei kerro huonosta teuraslaadusta. Lihakkuusluokissa O-U vähärasvaisuus kertoo kasvatuksen (mm. ruokinnan) onnistumisesta.

myynnin näkökulmasta: €/myynnin kumulatiivinen kehitys, keskihinta, varastotilanne. Lampureilta saadut ennakkotiedot ovat laitoksen tuotannon kannalta äärimmäisen tärkeitä. Niiden pohjalta laaditaan työsuunnitelmat eri osastoille. Myynti myy Meri-Lapin Karitsaa hankinnan lampureilta saatujen ennakkotietoihin pohjautuen.

Lihakeskusliiton toimitusjohtaja Mari Hannuksela piti esityksen, joka haastoi pohtimaan lammasketjun tilannetta eri näkökulmista. Esityksessä käytiin läpi ketjun rakennetta ja toimijoita sekä kansainvälisiä ja kotimaisia tilastoja. Teurastamoiden tilityskykyyn vaikuttaa muun muassa markkinatilanne kuluttajarajapinnassa ja kaupan toiveet, Ruokaviraston perimät lihantarkastusmaksut, logistiikkakulut sekä aivan erityisesti toiminnan ennakoitavuus ja molempipuolinen luottamus yhteistyökumppaneiden kesken.

Hankintapäällikkö Anne Närhilä esitti karitsateuraiden yhteenvetoja edellisen vuoden, sekä alkuvuoden 2023 osalta. Teuraslaadun kehitys on vuosi vuodelta



Meri-Lapin Karitsaklubin lampurit tutustuivat uusiin tuotantotiloihin.

parantunut: lihakkuudessa P vähentynyt ja R kasvanut, rasvaisuudessa 4–5 vähentynyt ja 1–2 kasvanut. Karitsoiden keskipaino vuonna 2022 oli 20,5 kg. Yli 18 kiloisten osuus oli 82 %.

Karitsaklubin päivän ohjelmassa asiapiitoisen ohjelman lisäksi on mukana myös elämyksiä ja mukavaa yhdessäoloa. Merelle avautuva kaunis rantamaisema viihtyisine ravintolatiloineen tarjosi loistavat puitteet tapaamiselle. Lumilinnan esittelyn jälkeen tutustuimme Snowexperienceen, lumen ja jään elämystilaan. Sää suosi päiväämme, joka jatkui satamakierroksella Kemin Rantabulevardilla.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Anne Närhilä
hankintapäällikkö,
Veljekset Rönkä Oy
p. 0400 374 805,
anne.narhila@ronka.fi



Veljekset Rönkä Oy:n uuden jalostusyksikön pinta-ala on 2500 m², investointi oli 5,5 miljoonaa euroa.

Agronomi **Lasse Piesala** kuoli sairaukohtaukseen kotonaan Petäjäveden Piesalassa. Hän syntyi Petäjävedellä 19.12.1954 nelilapsisen perheen kolmanneksi lapseksi.



Lasse Piesala
1954–2023.

Lasse asui lapsuudessaan Petäjävedellä sekä Jyväskylässä. Koulunkäynnin hän aloitti Petäjävedellä ja valmistui ylioppilaaksi Jyväskylän Lyseosta.

Jo nuorena Lasse kiinnostui luonnosta sekä maa- ja metsätaloudesta. Viljelijäuran-
sa hän aloitti jo 15-vuotiaana salaojittamalla kotitilan peltoja.

Innostus maatalouteen johdatti Lassen opiskelemaan Ahvenanmaan maatalouskoulun kautta Helsingin yliopistoon. Opiskeluajan oppeja täydensivät harjoittelukset 1978 Yhdysvalloissa sekä sosiaaliset verkostot monissa yhteisöissä.

Agronomiksi Lasse valmistui vuonna 1983, omien sanojensa mukaan viettäen vain 500 päivää Helsingissä. Tuossa ajassa

Lasse oli ennättänyt opintojen ohessa löytää keskusomalaiselle osakunnalle uudet toimijat, jotka toivat yhteisön uudelle aikakaudelle 1970-luvun lopulla.

Lassella oli vahva tekemisen ote. Hän oli jo nuorena oppinut enoiltaan, että itse tekemällä voi saada paljon aikaan, kun vain aloittaa.

Ennakkoluuloton, positiivinen ja ratkaisukeskeinen ote oli Lasselle tunnusomaista. Kotitilansa isäntänä Lasse toteutti oppejaan 1980 alkaen. Hän keskittyi tilan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen.

Lasse kasvatti viljelysalaa ja rakennutti tuotannon vaatimat rakennukset. Tuotantosuuntia olivat kasvinviljely, kalkkunat, hanhet ja lampaat. Lisäksi Lasse kasvatti kuhanpoikasia luonnonravintolammikoissa.

Kotitilan lisäksi Lasse hoiti yhdessä vaimonsa kanssa maatilaa myös Viitasaaressa.

Metsät olivat Lasselle tärkeitä. Hänellä oli vahva näkemys, kuinka metsää pitää aktiivisesti kasvattaa, se ei kasva itseksensä. Tilan metsissä harvennukset tehtiin ajallaan ja lannoitukset tarpeen mukaan.

Vuoden 2015 lopussa Lasse teki kotitilan sukupolvenvaihdon. Vanhin poika **Eemeli** otti vetovastuun. ”Talo meni, työt jäivät”, Lasse luonnehti uutta tilannetta.

Sukupolvenvaihdon jälkeenkin Lasse osallistui tilan töihin. Hän opasti ja neuvoi seuraavaa polvea sekä asui tilalla viimeiseen päiväänsä asti.

Eevan kanssa Lasse avioitui kesällä 1988. Edessä oli maa- ja metsätalouden yhteistyrittämistä 35 vuotta. Lasse tuki ja kehitti Eevan villanjalostusta Petäjävedellä ja mahdollisti Eevan oman villa-alan yrittämisen maatalouden ohessa.

Perheeseen syntyi neljä lasta. Lasselle oli tärkeää olla lapsilleen läsnä. Tarvittaessa hän tuki, kannusti, inspiroi, mutta myös haastoi positiivisella otteella. Viimeisinä vuosinaan Lasse ehti kokea myös isovanhemmuuden ilon.

Tekemisen ilo oli Lasselle tärkeää. Hänestä mikään ei ollut niin mukavaa kuin työnteke ja kaikkein vaikeinta oli joutenolon katselu.

Lasse oli oma persoonansa. Tärkeäksi kokeaamiseen asioita hän teki välittämättä siitä, mitä muut ajattelivat.

Lasselle oli luontaista keksiä uusia ideoita ja ratkaisuja sekä kehitellä yksityiskohdista laajempia kokonaisuuksia. Hän oli avarakatseinen ja ennakkoluuloton toimiessaan toisten ihmisten kanssa.

Lassen omaiset

Maanviljelijä **Juhani Torkkomäki** kuoli kotipitajässään Somerolla 2.7.2023 pitkän sairautensa uuvuttamana.



Juhani Torkkomäki
1939–2023.

Juhani sai Seeterin kartanon isännöyden hyvin nuorena. Vastuu maa- ja metsätilan hoidosta oli suuri ja perheen kasvaessa huoli ja työ määrä vain kasvoi. Hän paneutuikin tarmolla asioiden hoitoon hankkien monipuolisesti tietoa maa- ja metsätaloudesta. Viljanviljelyn ohella lammastalous voimistui tilan tuotantosuunnaksi aikana, jolloin sikiävä suomalainen lammas tuli suuren mielenkiinnon kohteeksi maailmalla ja suomenlammasta ostettiin kymmeniinkin maihin. Seeterissä vierailikin vuosittain alan tutkijoita ja jalostuslampaiden ostajia, joiden kanssa keskustellen Juhani kartutti alan tietämystään. Vastavuoroisesti hän osallistui tilaretkiin ulkomaille kotimaan

retkien lisäksi. Juhani yleinen tiedonjano oli kova ja hän pystyi omaksumaan tietoja laajasti, soveltamaan niitä ja toteuttamaan uusiakin ideoita kotitilallaan. Perunanviljely ja maatilamatkailu ovat siitä hyviä esimerkkejä. Kaikkiin aloihin Juhani tutustui perusteellisesti, sillä hän halusi tehdä työt mahdollisimman hyvin palvelualttiutta unohtamatta.

Juhani ei kaihtanut vastuuta myöskään tilanhoidon ulkopuolella. Hän halusi levittää kartuttamia tietoja laajempaan käyttöön maassamme. Koska hän oli esiintymiskykyinen, selväsanainen ja hyvä ilmaisemaan mielipiteensä, hän tuli helposti valituksi asianomaisten valtakunnallisten yhteisöjen hallituksiin – ja yleensä pian puheenjohtajaksi. Sama toistui myös hänen toimittuaan kauden Someron kunnanvaltuustossa.

Lampaanjalostusyhdistyksen jäseneksi Juhani Torkkomäki liittyi vuonna 1963, yhdistyksen johtokuntaan ja valtuutettuihin hän kuului vuosina 1977–1981 toimien puheenjohtajana 1979–1981. Lampureille tarvikkeita välittävän Lammaspalvelu Oy:n hallituksessa hän oli 1978–1990, joista puheenjohtajana 1983–1990. Yh-

distyksen vuonna 1948 perustaman Pirtin Kehräämö Oy:n hallituksessa Juhani oli vuosina 1978–2015 toimien puheenjohtajana 1983–2007. Vuonna 1970 perustetun Lammastaloussäätiön hallituksen jäsenyys hänellä oli 1977–2015 ja puheenjohtajuus 2007–2015. Näin Juhani tuli toimineeksi useita kymmeniä vuosia lammastalouteen liittyvissä organisaatioissa.

Luottamustoimissaankin Juhani pyrki aina mahdollisimman hyvin yhteisiin päätöksiin kaihtamatta tuoda esiin myös omaa mielipidettään. Toiminnassaan Juhani oli rehellinen ja luotettava. Hänellä oli kyky painaa mieleensä erityisiä lukemiaan ja kuulemiaan asioita ja tapahtumia ja kertoa niitä eloisesti vapaissa keskusteluissa. Tämä teki hänestä myös pidetyn seuraimisen.

Seeterin kartanon hoito ja monet samanaikaiset luottamustehtävät iän karttuessa tietenkin rasittivat enenevässä määrin Juhani Torkkomäkeä ja vaikuttivat hänen terveyteensä ja sairastumiseensa ja niin tämän monitoimimiehen elämä päättyi 84-vuotiaana.

Eino Hautakangas



KUVA: AINA HYTÖNEN

VALTAKUNNALLISET LAMMASPÄIVÄT

Paikka: Original Sokos Hotel Arina, Kauppakeskus Valkea, Pakkahuoneenkatu 16, 90100 Oulu
Puh. +358 8 3123 111 sokoshotels.fi/fi/oulu/sokos-hotel-arina

Ti 7.11. Opintoretki

- 12.00 Original Sokos Hotel Arina
- 12.05 Oulun rautatieasema
- 12.30 Pikkujämsän tila, **Juho Pikkujämsä** ja **Tanja Juntto**, Haukipudas. Tilalla on 110 suomenlammasta. Luomuviljelyä. Lampaat ovat kahdessa rakennuksessa. Lihan ja taljojen suoramyyntiä. Emolehmiä ja poltopuumyymä Haukipiile nimellä.
- 14.00 LOUNAS, Shell li
- 15.30 Kallion Lammas, **Hanna** ja **Kimmo Kallio**, Kuivaniemi. Tilalla on suomenlampaita ja risteytyksiä 220 kpl. Kaksi pihattoa, ruokinta käsin ja koneilla avustettuna. Lihan ja taljojen suoramyyntiä, paimenkoiraleirejä.
- 17.00 **Kuivaniemen Tilaliha**, Hyryöja. Osk Kuivaniemen Tilaliha on pien-teurastamo Kuivaniemen Hyryn kylässä. Perustettu 1997. Teurastamon yhteydessä on leikkaamo ja jalostustilat. Jalostaa leikatuista lihoista mm. säilykkeitä, kylmäsavuja ja makkaraita. KAHVIT Kuivaniemen Tilalihalla.
- 19.15 Original Sokos Hotel Arina

Retken osallistumismaksu 75 € (+ alv 24 %) sisältäen bussikuljetuksen, vierailukäynnit, lounaan, kahvin ja suojavaatteet.

Ke 8.11. Vastuullinen ja yhteistyöllä kehittyvä lammastuotanto -seminaari

- Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hankkeen päätöseminaari
- 9.00 Seminaarin avaus, **Vesa Nuolioja**, ProAgria Oulu
- 9.15 Miten vastuullisuus näkyy lammasketjussa? **Sari Kurikka**, Kurikan Lammastila **Anne Närhilä**, Veljekset Rönkä Oy **Laura Ihanainen**, Kesko
- 10.15 Vastuullisuuskartoitusten tuloksia, **Sari Heltelä**, ProAgria Etelä-Savo
- 10.45 Ketjun sisäinen viestintä, **Niina Koivisto**, agrologi-opiskelija, JAMK
- 11.00 Lammastilan riskienhallinta ja varautuminen, **Urpo Heikkinen**, LähiTapiola
- 11.40 LOUNAS
- 12.40 Jaksaminen ja kriisitilanteen hallinta, **Anne Mäenpää**, Terapia-palvelu Kapsäkki
- 13.35 Matalan kynnyksen apua ja tukea, **Tiina Kukkonen** ja **Urpo Heikkinen**, Maaseudun tukihenkilöverkko
- 13.50 Liha-alan viestintä, **Anniina Holopainen**, Suomen Lammassosuuskunta
- 14.10 Lammasketju-hankkeen toiminnan tuloksia, **Marianne Reinikka**, JAMK
- 14.30 KAHVI ja learning cafe: Materiaaleja lammasketjun kehittämiseksi
- 16.00 Seminaari päättyy
- 19.00 LAMPURI-ILLALLINEN

Seminaarin hinta 70 € (+ alv 24 %) sisältäen ohjelman mukaisen koulutuksen, koulutusmateriaalit ja kokoustarjoilut. Etäosallistumismahdollisuus järjestetään, hinta 40 € (+ alv 24 %). Ilmoittautuneille lähetetään linkki sähköpostilla ennen seminaaria.

To 9.11. Suomen lammasyhdistys ry:n syyskokous

- 9.00 Kokouksen avaus, puheenjohtaja **Janne Jokela**
- 9.15 Päivitetyn lammastalouden esittely, MTK:n Lammastalouden esittely, SLY
- 10.00 Lihaketjuhankkeen materiaaliopintopankin esittely, SLY
- 10.30 Vastuullisuus lammastilalla, lampuri **Sirpa Tyrväinen** ja lammastalouden erityisasiantuntija **Sari Heltelä**, ProAgria
- 11.30 Lounas (omakustanteinen, 24,50 €)
- 12.30 Kokous jatkuu
- Vuoden lammastilan 2023 palkitseminen
- Lampaiden tuotosseurannan parhaat tilat 2022, kunniakirjojen jako
- n. 13.00 Sääntömääräiset asiat, §4
Hallituksen jäsenistä ja varajäsenistä erovuorossa ovat edustajat alueilta: I: Pirkanmaa, Satakunta, Varsinais-Suomi, Kanta-Häme, Etelä-Suomen ruotsinkielinen rannikko VI: Lappi
- n. 14.00 KAHVITAUKO, SLY tarjoaa kokouskahvit
- n. 15.00 Kokouksen päätös

MENU

- Maa-artistokkakeitto
- Meri-Lapin Karitsan rosvopaisti, timjamikastike, paahdettuja juureksia, yrttipurina
- Lakka cremebrule

Hinta 45 €/hlö
Ravintola Veranta,
Original Sokos Hotel Arina



ProAgria Keskusten Liitto, Suomen Lammasyhdistys
Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen-hanke/JAMK



ILMOITTAUTUMINEN JA MAKSAMINEN

Ilmoittautumiset 22.10. mennessä proagria.fi/lammaspaivat. Maksaminen tapahtuu ilmoittautumisen yhteydessä kaikkiin tapahtumiin, paitsi majoitusvaraus maksetaan paikan päällä hotellilla. Kun ilmoittaudut, voit samalla ilmoittaa ja maksaa avecin osuuden. **Majoitus:** 2 hh 72,50 ja 1 hh 125 € (sis. alv 10 %). **Lisätietoja. Retki ja seminaari:** Milla Alanco-Ollqvist, milla.alanco-ollqvist@proagria.fi, 040 706 0558 ja Eila Peitsi, eila.peitsi@proagria.fi, 040 356 1734. **Kokous:** Marjo Simpanen, marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi, 044 973 7000. **Lihaketju-hanke:** Marianne Reinikka, 040 183 7085.

TERVETULOA!

VIIMEISIN OHJELMAVERSIO on nähtävissä lammasyhdistys.fi ja proagria.fi.

Oikeus ohjelmamuutoksiin pidätetään.

Kannanotto julkaistu 7.8.2023

LISÄÄNTYNYT PETOPAIN E UHKAA SUOMEN LAMMAS ELINKEINO A

Suomen Lammasyhdistys vaatii muutosta metsästyslakiin ja suden kannanhoidollisen metsäst yksen aloittamista

Suomalainen lammastalous perustuu nurmien hyödyntämi seen ja laidunnukseen. Nyt jatkuvasti kasvava petopaine uh kaa koko elinkeinon tulevaisuutta. Huoli eläinten turvallisuu desta yhdistettynä eläintuotantoon kohdistuvaan raskaaseen byrokra tiaan ja lammastalouden heikkoon kannattavuuteen saa monen lampurin lopettamaan ja estää uusien tuloa alalle. Tilanne on kestä mätön.

Laidunnus kuuluu oleellisesti lampaiden lajityypilliseen elä mään ja lisää niiden hyvinvointia. Laidunnusvelvoite sisältyy kin mm. luomutuotannon, eläinten hyvinvointituen ja maa talousluonnon- sekä maisemanhoitosopimuksien ehtoihin. Laiduntamisen olisi kuitenkin oltava lampaille turvallista, ja nyt niin ei enää ole. Suurpetojen hyökkäykset ovat nykyään todellinen uhka laiduntaville eläimille lähes koko maassa. Lisäksi aiemmasta poiketen vahinkoja sattuu yhä enemmän myös valoisaan aikaan ja jo alkukesästä alkaen.

Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen on todettu ole van ihmiselle yhtä suuri uhka kuin ilmastonmuutos. Perinne biotooppien ylläpidossa laidunnus on keskeinen työkalu, ja siinä lampailla on oleellinen osuus. Lampailla laidunnetaan Suomessa myös jokirantoja, millä on suora yhteys Itämeren ravinnekuormituksen hillintään. Kun jokirantojen suojava yöh yk keet pidetään pysyvästi nurmella eikä niitä lannoiteta, ravinnevalumien määrät vähenevät. Perinnebiotoopit, joihin kuuluvat kedot, hakamaat, niityt ja metsälaitumet, ovat Suo men uhanalaisimpia luontotyy pejä. Ne ovat myös monien uhanalaisten ja vaarantuneiden hyönteis- ja kasvilajien ainoa elinympäristö.

Lampurit ovat pyrkineet suojaamaan eläimään pedoilta monin eri tavoin ja olleet mukana etsimässä toimivia keinoja mm. SusiLIFE-hankkeessa ja WWF:n laumanvartijaeläinten käyttöä edistävässä hankkeessa. Käytössä on tilanteen ja alueen salliessa mm. suurpetoaitoja, laumanvartijakoiria, valo- ja äänikarkotteita, GPS-pantoja sekä riistakameroita. Suojautuminen on lampurille erittäin kallista ja työlästä, eikä sen tehoa voida kuitenkaan taata. Suurpetoaidat eivät riitä pitämään petoeläimiä pois laiduntavien eläinten luota, eikä petoaitoja voida rakentaa kaikille alueille kuten esimerkik si merenrannoille tai kallioisille metsälaitumille. Erilaisten valo- ja äänikarkotteiden teho häviää varsin nopeasti, sillä pedot näyttävät tottuvan niihin. Laumanvartijakoirat eivät sovellu kaikille tiloille tai kaikille laidunnettaville aloille niiden voimakkaan, monesti myös vieraisiin ihmisiin kohdistuvan vartiointivietin takia. Laitumille kohdistuneiden hyökkäysten lisäksi on tapauksia, joissa peto on tunkeutunut tilakeskuksen eläinsuojaan ja saalistanut sisätiloissa.

LAMPURIT VAATIVAT, ETTÄ

- pihapiiriin tai laitumille tulevat pedot saa poistaa nopealla ja yksinkertaisella menettelyllä, jotta kotieläimiä voidaan suojella
- suden kannanhoidollinen metsästys aloitetaan viipymättä ihmisarkuuden säilyttämiseksi
- korvauskäytäntö on uudistettava, jotta saamme täysimääräisen korvauksen vahinkoja ennaltaehkäisevistä toimista ja itse vahingoista

Petovahinkokorvaukset eivät kata kaikkia hyökkäyksestä aiheutuvia kuluja ja menetyksiä. Pihapiiriin tunkeutuvien pe tojen poistoon on mahdollista saada poliisilta karkotuslupa ja kolmen karkotuksen jälkeen poistolupa. Vahinkoa aiheutta van eläimen poistoon voi myös hakea poikkeuslupaa Suomen Riistakeskukselta. Luvan saaminen on kuitenkin byrokraattis ta ja hidasta, joten siitä on käytännössä apua vain hyvin har voissa tapauksissa. Ruotsissa sikäläisen metsästyslain pykälän 28 mukaan välittömästi ihmisiä tai kotieläimiä uhkaavan pedon saa karkottaa aseella. Jos karkotus ei onnistu, pedon saa ampua ilman etukäteislupaa. Tämän pykälän perusteella Ruotsissa ammutaan vuosittain vain 2–8 sutta, mutta susien ihmisarkuutta ja asutuksen kunnioittamista onnistutaan pitä mään paremmin yllä. Suomen lampurit vaativatkin vastaavan pykälän saamista myös meidän metsästyslakiimme. Petoeläimet kuuluvat Suomen luontoon, mutta niiden suo jelun tulee olla kestävää myös kotieläintuotannon kannalta. Luonnon monimuotoisuus ei saa kärsiä petoeläinten aiheutta man suuren paineen vuoksi, ja kotieläintuottajille tulee taata mahdollisuus eläintensä suojeluun.



Suomen Lammasyhdistys ry

- Puheenjohtaja Janne Jokela, p. 044 0876 530, jokela.janne65@gmail.com
- Toiminnanjohtaja Marjo Simpanen, p. 044 9737 000, marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Uttalande publicerat 7.8.2023

ÖKAT ROVDJURSTR YCK HOTAR FINLANDS FÄRNÄRING

Finlands Färförening kräver ändringar i jaktlagen och att stamvårdande jakt på varg inleds

Finlands färnäring baserar sig på att utnyttja gräsmarker och på betesgång. Nu hotar det kontinuerligt växande rovdjurstrycket hela näringens framtid. Oron över djurens säkerhet kombinerat med den tunga byråkratin som riktas mot animalieproduktionen samt färnäringens dåliga lönsamhet får många fårproducenter att lägga ner verksamheten och hindrar nya att komma in i branschen. Situationen är ohållbar.

Betesgång är en väsentlig del av fårens artypiska liv och ökar deras välbefinnande. Kravet på betesgång ingår bland annat i ekologisk produktion, ersättningen för djurens välbefinnande och avtalen om skötsel av jordbruksnatur och landskap. Betesgången borde ändå vara trygg för fåren, och så är fallet inte längre. Attacker utförda av stora rovdjur är numera ett verkligt hot mot betande djur i nästan hela landet. Till skillnad från tidigare sker skadorna allt oftare också under dygnets ljusa tid och redan från försommaren.

Minskad biologisk mångfald har konstaterats vara ett lika stort hot mot människan som klimatförändringen. Vid skötseln av vårdbiotoper är betesgång ett centralt verktyg, och här spelar fåren en betydelsefull roll. Fåren betar också längs Finlands åstränder, vilket har en direkt inverkan på att minska Östersjöns näringsbelastning. När åsträndernas skyddszoner har permanenta vallbestånd som inte gödslas, minskar näringsläckagen. Vårdbiotoperna, till vilka ängar, hagmarker och skogsbeten hör, är Finlands mest utrotningshotade naturtyper. De är också den enda livsmiljön för många utrotningshotade och sårbara insekts- och växtarter.

Fårproducenterna har försökt skydda sina djur från rovdjur på många olika sätt och sökt efter fungerande lösningar bland annat i VargLIFE-projektet och WWF:s projekt som främjar användningen av boskapsvaktande djur. Beroende på situationen och området har bland annat rovdjursstängsel, boskapsvaktande hundar, larmande ljus- och ljudanordningar, GPS-halsband och viltkameror använts. Att skydda fåren är mycket dyrt och arbetskrävande för fårproducenten, och effekterna kan ändå inte garanteras. Rodvjursstängslena är inte tillräckliga för att hålla rovdjuren från de betande djuren, och rovdjursstängsel kan inte heller byggas på alla områden såsom till exempel havsstränder eller bergiga skogsbeten. Effekten av olika ljus- och ljudanordningar försvinner snabbt, eftersom rovdjuren verkar vänja sig vid dem. Boskapsvaktande hundar passar inte på alla gårdar eller för alla ytor som betas på grund av deras kraftiga, ofta också mot främmande människor riktade vaktinstinkt. Förutom attacker som skett på betesmarker finns också fall där rovdjuret trängt sig in i gårdscentrets stallbyggnad och jagat inomhus.

Ersättningen för rovdjursskador ersätter inte alla rovdjursattakens kostnader och förluster. Det är möjligt att av polisen få drivningstillstånd och efter tre drivningar få fällningstillstånd. För ett djur som förorsakar skador kan man också ansöka om ett dispensbeslut från Finlands Viltcentral. Det är ändå byråkratiskt och tidskrävande att få beslutet, så i praktiken hjälper det

FÄRPRODUCENTERNA KRÄVER ATT

- rovdjur som kommer in på gårdsplaner eller betesmarker får avlägsnas genom ett snabbt och enkelt förfarande, så att husdjuren kan skyddas
- att stamvårdande jakt på varg inleds utan dröjsmål för att bevara människoskyggheten
- ersättningsförfarandet förnyas, så att fårproducenterna till fullo kompenseras för preventiva åtgärder som motverkar skador och för själva skadorna

endast i mycket få fall. I Sverige får man enligt den svenska jaktlagens paragraf 28 driva ett rovdjur som direkt hotar människor eller husdjur med vapen. Om drivningen inte lyckas, får man skjuta rovdjuret utan förhandstillstånd. På basen av denna paragraf skuter man i Sverige årligen bara 2–8 vargar, men har bättre kunnat bibehålla vargarnas människoskygghet och respekt för bosättning. Finlands fårproducenter kräver en motsvarande paragraf också i vår jaktlag.

Rovjuren hör till Finlands natur, men skyddet av dem måste vara hållbart också med tanke på husdjursproduktionen. Naturens mångfald får inte lida på grund av det höga rovdjurstrycket, och husdjursproducenterna måste garanteras en möjlighet att skydda sina djur.



Finlands Färförening rf

- ordförande Janne Jokela, tel. 044 0876 530, jokela.janne65@gmail.com
- verksamhetsledare Marjo Simpanen, tel. 044 9737 000, marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Kevätkokouksessa esillä jäsenmaksujen nosto, viranomaisvalvonnan tulkinta sekä susilausunnon päivitys

Puheenjohtaja **Janne Jokela** loi kokouksen alussa lyhyen katsauksen lammastalouden ajankohtaisiin näkymiin. Ukrainan sodan vaikutukset ovat olleet huomattavia, ja alkukesän kuivuus on asettanut lampuritkin monin paikoin vaikeaan tilanteeseen. Villan ja lihan hintojen tason kohtuullisina säilymisen Jokela nosti positiiviseksi suuntaukseksi.

Kevätkokous hyväksyi tilinpäätöksen Suomen Lammasyhdistyksen toiminnanjohtaja **Marjo Simpasen** yksityiskohtaisen esittelyn päätteeksi. Yhdistyksen talous on tällä hetkellä miinuksella. Suurimmaksi ongelmaksi Simpanen nosti jäsenten maksamattomat jäsenmaksut sekä Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hankkeen saatavat, joita ei voida budjetoida etukäteen. Lisäksi hankkeen kustannukset on maksettu Lammasyhdistyksen tileiltä ja saatavien maksatuksessa on ollut harmillisia yhdistyksestä riippumattomia viiveitä.

Yhdistyksen jäsenmaksua päätettiin nostaa seuraavasti, nykyiset maksut suluissa:

- Varsinainen jäsen 89 € (79 €), jos laskutus sähköpostilla, muuten 95 €.
- 2 erässä maksettuna 2 x 50 € (45 €).
- Opiskelija ja eläkeläinen 60 € (50 €)
- Perhejäsen 30 €
- Lehtijäsen 89 € (79 €)
- Kannattajajäsen (henkilö, ei lehteä) 30 €, yritys tai yhteisö (sis. lehden) 300 €.

Jäsenmaksun nostolle on paineita yleisen kustannustason nousun takia, edellisen kerran jäsenmaksua korotettiin vuonna 2017. Jäsenmäärä pysyy vuositasolla suunnilleen samana, uusia jäseniä liittyy saman verran kuin vanhoja eroaa. Yleisin syy eroamiseen on lammastalouden lopettaminen niin ammatti- kuin harrastetiloilla.

Polttaviksi keskustelun- ja huolenaiheiksi nousivat perinne- ja luonnonhoitoalueiden viranomaisvalvonnan tulkinta ja kiristyneet tukiehdot sekä kasvaneet petovahingot erityisesti suden osalta. Ko-



kous antoi yhdistyksen hallituksesta muodostettavan työryhmän tehtäväksi hallinnolle suunnatun kyselyn ja työsuunnitelman teon, työryhmässä on vahvistuksena lampuri **Petri Leinonen**.

Hallitus päivittää myös viimevuotisen susilausunnon. Päivitetty susilausunto on luettavissa sekä suomeksi että ruotsiksi kotisivuilamme <https://lammasyhdistys.fi/yhdistys/uusimmat-lausunnot/> ja tämän lehden sivuilla 10–11.

Suomen Lammasyhdistyksen kevätkokous pidettiin 26.7.2023 Uusi Valamon luostarissa.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Eila Pennanen

Hallituksen märepalat



Kesän ja alkusyksyn aikana SLY:n hallitusta ovat työllistäneet:

PETOASIAT. SLY teki elokuussa yleisen julkilausuman petotilanteen lammastaloudelle aiheuttamasta uhasta ja vastasi syyskuussa EU-komission kyselyyn liittyen suden suojelutason muuttamistarpeeseen.

Lisäksi organisoitiin 1.9. toteutettu Petotuli-tapahtuma, jossa tuliasyitä käsiteltiin ympäri Suomea ja ainakin yhdet myös Latviassa.

PERINNEBIOTOOPIT JA MAISEMANHOITOALAT. Kesän aikana tehdyssä maisemanhoitoalojen ja perinnebiotooppien tukivalvonnoissa on käynyt ilmi, että aloja ollaan leikkaamassa merkittävästi. Lisäksi on selvinnyt, että Ruokaviraston tulkin mukaan petohyökkäys maisemanhoitokohteelle ei ole ns. ylivoimainen este, joka oikeuttaisi suunniteltujen hoitotoimenpiteiden kes-

keyttämisen ilman tukimenetyksiä kyseisenä vuonna. Tulkintoihin on pyritty vaikuttamaan ja nyt seurataan, miten asiat hallinnossa etenevät.

LAMMASSTRATEGIA. MTK:n Lammasperkosto kokoontui lammassstrategian päivitystalkoisiin heinäkuun alussa. SLY:n hallitus pohti ja kokosi tilaisuuteen yhdistyksen näkökulmia. MTK:n Lammasperkosto lanseeraa päivitetyn lammassstrategian syksyn aikana. Ainakin SLY:n syyskokouksessa Oulussa strategiaa on tarkoitettu esitellä lampureille.

KEVÄTKOKOUSASIAT. Heinäkuun lopussa Valamossa pidettyyn kevätkokoukseen liittyen käsiteltiin yhdistyksen vuoden 2022 tilinpäätöstä ja toimintakertomusta sekä niiden pohjalta vuoden 2024 jäsenmaksuja.

KOONNUT **Marjo Simpanen**

Valamon bysanttilainen pöytä vie makumatkalle Välimeren tunnelmiin

Valamon kesäpäivien lampuri-illallisen tilausravintola Trapesassa tarjottiin ravintolapäällikkö **Tapio Mäkitalon** loihdittu upea ja herkullinen bysanttilainen illalliskokonaisuus. Alkupalapöydässä oli tarjolla välimerellisiä makuja kuten oliiveja, latva-artisokkia ja aurinkokuivattuja tomaatteja mausteliemissä sekä ruokaisaa fetasalaattia, tsatsikia, viinilehtikääryleitä, makrilleja ja vaaleaa leipää. Kaikkia alkupalapöydän ruokia löytyy myös valmiina

hyvin varustelluista kaupoista, vinkkaa Mäkitalo kotikokeille.

Pääruokana oli todella herkulliset ja ihastusta herättäneet lammaskaalikääryleet smetanassa riisin ja puolukkasurvoksen kera. Lampuri-illallisen makeaksi päätteeksi oli raikasta hedelmäsalaattia halvavaahdolla. Ruokajuomana tietenkin luostarin omia viinejä, niin valko- kuin punaviiniäkin, joihin tutustuttiin ennakolta luostari- viinin ja -viskin maistelutilaisuudessa.

Saimme kääryleiden reseptin Mäkitalolta julkaistavaksi Lammas & vuohi -lehdessä. Näitä hieman perinteistä suomalaisista poikkeavia kreikkalaisvaikutteisia kääryleitä kannattaa ehdottomasti kokeilla kotikeittiössä!

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Eila Pennanen

Lammaskaalikääryleet Valamon tapaan

(noin 20 kpl)

Ainekset

noin 2 kilon keräkaali
vettä, suolaa

Täyte

- 1 iso (150 g) sipuli
- 1 rkl öljyä
- 1 1/2 dl puuroriisiä
- 4 dl kaalin keitinlientä
- 500 g lampaanjauhelihaa
- 5 kpl valkosipulinkynsiä hienonnettuna
- 1/2 tl suolaa
- 2 rkl siirappia
- 1/2 tl jauhettua mustapippuria
- riipaus valkopippuria

Paistoon

- 5 dl lihalientä
- 1 dl siirappia
- 2 rkl voita tai öljyä

Smetanakastike

- 1 purkki smetanaa
- 2 dl kermaa
- 5 valkosipulinkynttä hienonnettuna
- 2 rkl tomaattipyyrettä
- 0,5 dl sweet chili -kastiketta



Valmistusohje

Koverra kaalista kova kanta pois. Keitä kaali kokonaisena suolalla maustetussa vedessä. Irrottele veitsellä ulompia lehtiä kypsymisen aikana. Ohenna niistä paksut lehtiruodit veitsellä. Valuta (muistaa ottaa keitinnettä talteen!) ja levitä isot, kokonaiset lehdet (n. 20 kpl) työlaudalle.

Keitä puuroriisi kypsäksi suolavedessä (1,5 dl riisiä, 3 dl vettä) ja jäähdytä. Hienonna sipuli ja kuullota rasvassa. Yhdistä sipuli, valkosipuli, riisit ja raaka jauheliha. Sekoita hyvin.

Nostelee täytettä 2–3 ruokalusikallista kullekin kaalinlehdelle. Kääri tiiviiksi pakettiksi. Nostelee kääryleet sopivan kokoiseen voideltuun uunivuokaan. Käänä lehdet

pää alapuolelle.

Valmista lihaliemi: mittaa puoli litraa kaalin keitinlientä ja liuota siihen liemi-kuutio.

Paista kääryleitä lihaliemessä 170 asteessa uunin alaosassa noin 30 minuuttia. Valuta sitten kääryleille siirappia ja lisää voi nokareina.

Kypsennä 150 asteessa noin puolitoista tuntia. Valele kääryleitä lihaliemellä paistamisen aikana. Kaada paistoliemi pois ja lisää smetanakastike kaalikääryleiden päälle ja hauduta kääryleitä uunissa vielä 20 minuuttia 160 asteessa.

Tarjoa keitetyn riisin ja puolukkasurvoksen kanssa.

Kerinnän MM-kisat Edinburghissa

Luantaina 17.6. kerääntyi Helsinki-Vantaan lentoasemalle iloinen joukko ihmisiä, jotka vaihtoivat päälle siniset edustuspaidat, joiden rintamuksessa luki Golden Shears 2023 TEAM FINLAND. Näin lähdettiin sinivalkoisin siivin kohti Skotlantia, Edinburghia, Royal Highland Showta sekä World Sheep Shearing & Woolhandling Championship Golden Shears 2023 -kisoja.

Yhden hotelliyön jälkeen sunnuntaina pääsimme majoittumaan kisakampukselle, sikäläisen maatalousoppilaitoksen maille, SRUC Oatridge Campus, jonkin matkaa Edinburghista länteen. Oppilaitoksen yli 280 hehtaarin mailla sijaitsee Skotlannin kansallinen ratsastuskeskus, maatila kaikkinen eläimeen, puutarhat, peltoviljelykset ja niin edelleen.

Majoitus oli ehtaa brittiläistä opiskelija-asuntola elämää kokolatiamattoineen ja yhteissuihkuineen. Viikolla huoneissa kävi siivooja petaamassa sängyt ja avaamassa ikkunan riippumatta siitä, kuinka hujan hajan tavaransa oli jättänyt huoneeseen.

Sunnuntaina ja maanantaina ehdimme tutustua turisteina Edinburghin nähtävyyksiin. Kansallissgallerian näyttelyssä bongailtiin reissun henkeen maalauksista lampaita. Edinburghin linnassa olisi voinut kuluttaa kaksikin päivää puolikkaan päivän sijaan ja Harry Potter -tavaraa oli myytävänä joka kolmannessa puodissa polyesterikilttien ja ylämaankarjakorttien lisäksi.

Tiistai olikin sitten mielenkiintoinen päivä. Aamulla kampuksen pihaan ajoi perinteinen kaksikerroksinen punainen bussi, jolla kilpailijat matkasivat läheisellä lammastilalle.

Kilpailijoille oli järjestetty harjoituspäivä, jossa käytiin läpi kilpailun säännöt, sääntöjen erityispiirteet kerittävien lammassrotujen osalta, käytännön kilpailujärjestelyjä sekä kilpailijat pääsivät tutustumaan kerittäviin lammassrotuihin ja kerittämään niitä.

Kilpailussa kerittiin Scottish blackface- ja Cheviot-rotuisia lampaita sekä Mule-lampaita eli ristetyksiä. Blackfacet ovat hyvin sähköitä lampaita ja villa näillä on hiukan saman tyylinen kuin ahvenanmaanlampaila. Sarvellisuus tuo myös oman lisänsä kerintään nopealiikkeisyyden lisäksi.

Cheviot on ääniksenkorenainen liharotulammasta, luonteeltaan rauhallisempi kuin Blackface. Villa on mukavaa keskiahvenaa turkiskiharaa, mutta vuoden villana, se oli huopunut paikoin pahasti, mikä toi haastetta kerintään.

Lauri Tolonen kommentoi päivää näin:



Suomen joukkue valmiina lentoon.

– Kilpailijoiden harjoituspäivä oli hyödyllinen. Paikalla oli British Woolin kouluttajia ja ohjaajia, jotka kertoivat kerittävistä lammassroduista, kertoivat kaikki kikat joilla tuomareita huijataan ja antoivat vinkkejä kunkin omaan kerintään. Kerintäpaikkoja oli rajoitetusti ja kerittämään pääsi se, joka piti huolen itsestään. Oli mukava nähdä myös woolhandlereita ja käsikeritsijöitä.

Tuomareiden kalibrointipäivässä, johon Jenni-Stiina ja Anni osallistuivat, tuomarit kertasivat sääntöjä ja kävivät läpi mahdollisia erityistilanteita, joita kilpailun aikana saattaisi tulla vastaan. Etenkin karsinatuumaroinnissa pisteyttämistä käytiin käytännössä hyvinkin tarkkaan läpi, jotta tuomarointi olisi mahdollisimman tasavertaista.

Toisin kuin kilpailijoiden harjoituspäivässä, tuomareille ei neuvottu kaikkia kikkoja, joilla kilpailijat yrittävät viilata tuomareita linssiin.

– Tuomareiden kalibrointipäivä oli antoisaa. Tärkeintä itselleni oli nähdä ja kuulla miten helposti muut tuomarit antavat virhepisteitä jotta osasi suhteuttaa omaa tuomarointiani vastaamaan keskiarvoa. Oli myös hienoa päästä seuraamaan käsikeritsijöiden tuomarointia sillä niiden tuomarointi on hieman haastavampaa kuin konekeritsijöiden, kertoo Jenni-Stiina.

Keskiviikko oli välipäivä ja me lähdimme tutustumaan British Woolin villanlajittelukeskukseen. Peedo Fiks lähti ystävällisesti kuskiksi ja mukaamme, koska keskus sijaitsee Selkirkissä, Edinburghista etelään reilun tunnin matkan päässä.

Vanhalla keskuksella meitä oli vastassa David Swinton. Villa toimitetaan tiloilta keskukseen suurina lähes 100 kg painoisina paaleina. Keskuksessa paalit punnitaan, merkitään ja siirretään varastohalliin odotamaan lajittelua. Villat lajitellaan rodusta riippuen useaan eri laatuluokkaan. Esimerkiksi Scottish Blackface lampaiden villalla on 5 eri laatuluokkaa. Parhaillaan heillä oli menossa uuden lajittelukeskuksen rakentaminen.

Torstaina alkoi Royal Highland Show, Skotlannin suurin maataloustapahtuma. Tapahtumalla on kohtuullisen pitkät perinteet sillä ensimmäinen the very first Highland Show on järjestetty 200 vuotta sitten, 1822! Tänä vuonna kävijöitä neljän päivän aikana oli 217000.

Kerintäkilpailu oli järjestyksessään 19. The 2023 Golden Shears Sheep Shearing & Woolhandling World Championships. Ensimmäinen kilpailu on järjestetty 1977 ja se järjestetään 2-4 vuoden välein. Tähän mennessä kilpailuja on järjestetty monissa paikoissa esimerkiksi Uudessa-Seelannissa, Norjassa, Etelä-Afrikassa ja Ranskassa. Edellisen kerran Skotlannissa kilpailu on järjestetty 20 vuotta sitten.

Osanottajia oli yli 30 eri maasta kilpailemassa käsikeritsinkerinnässä (blade shearing), konekerinnässä (machine shearing) sekä villankäsittelyssä (woolhandling).

Lauri ja Marko kilpailivat kummatkin konekerinnässä. Taso kilpailussa oli todella kova. Kärkisiijoista kilpaileminen vaatii koko-aikaista keritsijän työtä, jotta taito ja



Lauri keritsee harjoituspäivässä.



Jenni-Stiina tuomaroimassa.



MM-finaali.

tekniikka harjaantuvat huippuunsa. Myös kerintäkoneen terävalinnoilla, suhteessa lammassrotuun ja villan laatuun, voi olla suurikin osuus suorituksen onnistumiseen tai epäonnistumiseen. MM-finaalissa parhaimmisto keritsi 20 lammasta 15 minuutissa. Aika ei toki ole kaikki kaikessa, koska kerintäjäljen tulee olla kerrasta siistiä ja yhteenkin haavaan voi kaatua koko suoritus virhepisteiden takia.

Tunnelma kilpailujen aikana oli aika ajoin kuin jalkapallo-ottelussa. Etenkin Ranskan joukkueen jäsenet osasivat pitää tunnelmaa yllä ja kannustaa omiaan. Myös Skotlannin ja Walesin edustajien ollessa lavalla ilma oli täynnä ääntä, vislausta ja kannustushuutoja.

Marko ja Lauri edustivat Suomea ylpeästi. Vaikka olemmekin kerintäkentällä nuori ja pieni maa, saimme luotua paljon uusia kontakteja ympäri maailmaa muun muassa Uuteen-Seelantiin, Ranskaan, Itävaltaan, Yhdysvaltoihin ja erityisesti Viroon ja Nor-

jaan. Pohjoismaiset yhteydet ja yhteistyö tulevaisuudessa onkin mielenkiintoinen askel eteenpäin.

Myös vanhojen ystävien näkeminen ilahdutti kovasti. Monta tuttua viime kevään Bristolin kerintäkouluttajien tapaamisesta oli mukana kilpailuorganisaatiossa. Vanhat kouluttajaystävämme Richard ja Andy vilahdivat tämän tässä kiireisinä organisaattoreina.

Myös sosiaaliseen mediaan kerintäsisältöjä tuottavia keritsijöitä oli paikalla, näitä ihmisiä, jotka jakavat tietoa ja osaamistaan muille ja rohkaisevat toisia eteenpäin. Joitain näistä mainitsen: Allan the Shearer NZ, Right Choice Shearing US, The Sheep Game UK. Etsikääpä Facebookista tai Instagramista, jos kerintä kiinnostaa enemmänkin.

Marko Käsälän mietteitä kisan jälkeen: – Huippu reissu ja mahtava manageri, joka järkkäsi kaiken. Hyvät fiilikset jäi, ja kelitkin suosi. Skotlannissa kaikki toimi, toisin kuin Ranskan kisoissa, joissa mikään ei toiminut. Ranskassa kisalampaat olivat

Yksilökilpailun tulokset 2023

Konekerinnän maailmanmestari:

Gwion Evans, Wales

Käsikeritsinkerinnän maailmanmestari:

Bonile Rabela, Etelä-Afrikka

Villankäsittelyn maailmanmestari:

Rosie Keenan, Skottlanti

Joukkuekilpailun tulokset 2023

Konekerinnän maailmanmestaruus-

joukkue: Wales

Käsikeritsinkerinnän maailmanmestaruus-

joukkue: Etelä-Afrikka

Villankäsittelyn maailmanmestaruus-

joukkue: Wales

helpompia, vaikkakin aika pieniä verrattuna skottien sarvikammotuksiin. Näiltä reissuilta tuli paljon uusia kontakteja, ja näkyvyyttä pienelle Suomen lammasyhteisölle. Kaiken kaikkiaan erilainen ja mukava juhannus.

Suomi oli myös vahvasti läsnä lavalla ja lavan takana. Jenni-Stiinan työ tuomarina sekä lavalla, että lavan takana karsinatuumaroinnissa, sai paljon ansaittua kiitosta. Maailmanmestaruuskilpailujen vauhti haastaa tuomarin havainnointinopeuden, tarkkuuden ja itseluottamuksen. Kesken kilpailijoiden suorituksen ei ole sijaa epävarmuudelle ja pohdinnalle. Tuomarin kyky tuomaroida tasaisesti, tasapuolisesti ja varmasti nousee vahvasta sääntöjen sisäistämisestä ja intuitiivisesta yhdistettynä rohkeuteen, rauhallisuuteen ja salamannopeaan havainnointikykyyn. Jenni-Stiina sai kutsuja tuomaroimaan muun muassa Ranskaan ja Norjaan sekä British Woolilta kutsun tuomarikoulutukseen kouluttajaksi.

Seuraavat Kerinnän maailmanmestaruuskilpailut järjestetään 4.-7.3.2026 Master-tonissa, Uuden-Seelannin pohjoissaarella. Kukapa tietää, vaikka siellä olisi Suomen joukkueella edustajat muissakin kilpailula-jeissa!

Suuri kiitos kaikille matkaa sponsoroineille tahoille! Tuellanne teemme Suomea tunnetuksi maailmalla, teemme kerintää tunnetuksi kotimaassa ja rakennamme yhdessä suomalaista kerintäkulttuuria ja laadukasta kerintää.

Kiitos Suomen Lammastaloussäätiö, Tolvilan Kartanon lammastila, Liha Hieta-nen, Suomen Lammassosuuskunta, Suomen Lammasyhdistys, Brodeeshop, TJ Pölväsi Oy, Varsinais-Suomen Lammaskerho, Isokummun Kehräämö, **Tomi Tuura, Urpo Kovala, Aada Oтра-Aho.**

KIRJOITTAJA **Anni Vanhala**

KUVAT **Suomen Keritsijät ry**

AIDAN TOISELTA PUOLEN

Lammas- ja vuohiaiheisia kuulumisia maailmalta

Koonnut **Janina Sivonen**

Wales edelläkävijä vuorilampaiden genomisten jalostusarvojen kehittämisessä

Genomisten jalostusarvojen käyttö on vakiintunut maidontuotannossa ja kehitty nopeasti naudanlihantuotannossa, mutta lampaankasvatuksessa aihe on vielä paikoitellen uusi. Lampaiden genomikalla on merkittävä rooli paritettavien eläinten tunnistamisessa ja valinnassa. Jalostuksessa käytetään yksilöitä, joilla on paras genetiikka haluttuja jalostustavoitteita ajatellen, kuten uuhien pitkäikäisyys, emo-ominaisuudet, karitsoiden teuraspainot ja lihan laatu. Genomitieto on erityisen hyödyllistä ominaisuuksille, joiden arvioiminen kestää kauan, kuten uuhien pitkäikäisyys, tai ovat kalliita tallentaa, kuten lihan laatu.

Hybu Cig Cymru – Meat Promotion Walesin (HCC) viisi vuotisen Hill Ram Scheme -hankkeen aikana kerättiin tietoja Walesin vuoristolampaista. Kaikkiaan 50 maanviljelijää osallistui projektiin, jossa karitsoista, uuhista ja pässeistä otettiin kudostäytteitä DNA-sekvenssien eli genotyyppien erottamiseksi ja karitsoiden alkuperän määrittämiseksi. Lisäksi HCC suoritti toteutettavuustutkimuksen, joka arvioi hanketulosten käytännölläisyyttä. Tutkimuksen mukaan katraiden väliset geneettiset yhteydet osoittavat arvoja, jotka ovat suhteessa laajempaan kirjattuun lammaspopulaatioon.

Näin ollen kerätty data tarjoaa kasvattajille tarkkaa ja luotettavaa genomitietoa käytettäväksi jalostuksessa. "Olemme innoissamme voidessamme johtaa tätä innovatiivista projektia lammasalalla", hankkeen tuottaja ja jalostaja **John Richards** toteaa. Hankkeen aikana on tutkittu mahdollisuutta kehittää vuorilampaiden genomisia jalostusarvoja keskeisten jalostustavoitteiden tukemiseksi kestäväällä ja tehokkaalla tavalla. Arvosteluvarmuuden noustessa arviot geneettisistä arvoista tulevat lähemmäksi lampaiden todellista jalostusarvoa, jolloin jalostuspäätökset voidaan tehdä entistä varmemmin.

Lähde: Farming UK 7/2023

11 miljoonan dollarin rokotesuunnitelma loisia vastaan

Uuden Englannin yliopisto ilmoitti elokuussa kansainvälisestä tutkimusyhteistyöstä, jonka tavoitteena on auttaa ratkaisemaan yksi australialaisten lampaantuottajien suurimmista riesoista. Loisongelmat maksavat Australian lammas- ja vuohiteollisuudelle yli 450 miljoonaa dollaria vuodessa. Tuottajille aiheutuvien kustannusten lisäksi matotartunnat vaikuttavat negatiivisesti eläinten

terveyteen ja hyvinvointiin. Tällä hetkellä kemialliset hoitotoimenpiteet ovat paras tapa hallita infektoita. Mukana tuoreessa kehitystyössä ovat Moredunin tutkimuslaitos, Glasgow'n yliopisto ja Uuden Englannin yliopisto. Projektin tavoitteena on kehittää rokote erityisesti mustaa kuoppamattoa ja ruskeaa mahamattoa vastaan. Maailman ensimmäinen lammaskrokote Barbevax lanseerattiin

isolle juoksutusmahamadolle (*Haemonchus contortus*) vuonna 2014, mutta kyseinen rokote ei suojaa lampaita muilta endeemisiltä maha-suolikanavan loislajeilta. Onnistuessaan rokote olisi maailman ensimmäinen prototyyppi sukkulamatoapatogeeniä vastaan. Prototyyppirokotteen kehitysvaiheen odotetaan kestävän viisi vuotta.

Lähde: Sheep Central 8/2023

Tulevaisuuden lampaalla hyvä vastustuskyky ja pieni hiilijalanjälki

Signetin jalostuspalvelupäällikkö **Samuel Boonin** mukaan lammassektorilla geneettisen tiedon määrä kasvaa nyt eksponentiaalisesti, ja jalostus on mahdollista monille suorituskäytännöille liittyville ominaisuuksille. Mitä suurempi arvosteltava lammaspopulaatio, sitä suurempi geneettinen edistyminen voidaan saavuttaa. "Lampaiden osalta sukupolvien välinen aika on pieni, jolloin geneettistä kehitystä on mahdollista saavuttaa nopeasti", Boon toteaa. Erityisesti vastustuskyky loismatoja vastaan saattaa olla tärkeä ominaisuus tulevaisuudessa. Epäselvää on, keskitytäänkö nimenomaan geneettiseen vastustuskykyyn vai tulisiko tilallisten jalostaa lammas-

lauman sietokykyä loistartuntoja vastaan. Tutkimuksissa on tunnistettu geneettisiä eroja yksilöiden välillä hankitun vastustuskyvyn vahvuudessa sisäloisia vastaan. Jos nämä erot voidaan tunnistaa mittauksissa, ominaisuus voidaan sisällyttää tulevaisuudessa genomisiin jalostusarvoihin. Boon muistuttaa kuitenkin, että vastustuskyky jalostettavana ominaisuutena tulee valita muiden tuotosominaisuuksien, kuten kasvunopeuden, ruhon laadun ja emo-ominaisuuksien rinnalla. "Pelkkä vastustuskyvyn jalostaminen johtaa yleiseen tuotoskyvyn heikkenemiseen", hän huomauttaa. Jatkuvalla geneettisellä arvioinnilla voidaan tunnistaa myös lampaat, joiden hiili-

jalanjälki on pieni. Tämän vuoden heinäkuussa Englannin lammasalalla sai käyttöönsä 2,9 miljoonaa puntia maatalous-, ympäristö- ja maaseutuministeriöltä tunnistukseen pienen hiilijalanjäljen omaavat yksilöt. Breed for Ch4nge -nimisessä hankkeessa mitataan metaanipäästöjä yhteensä 13 500 lampaasta kaikkiaan 45 katraasta. Kerättyjen tietojen perusteella rakennetaan ja kehitetään työkaluja metaanipäästöjen geneettiseen vähentämiseen ja katraiden tehostamiseen.

Lähde: Agriland 8/2023

Laadukas liha ja villa samassa paketissa

Tuore Etelä-Walesissa tehty tutkimus osoittaa, että merinolampaiden villan tuotanto-ominaisuudet vaikuttavat vain vähän tai eivät ollenkaan karitsanlihan syönti- ja laatuominaisuuksiin. Karitsanlihan syöntilaatu on noussut yhdeksi tärkeimmistä lihantuotannon ominaisuuksista risteytettyjen ja merinolampaiden tuotannossa. Tuottajat ovat kuitenkin pohtineet, voiko lihan laatuominaisuuksien jalostaminen vaikuttaa negatiivisesti vilantuotannon laatuun ja määrään. Tutkimuksen tavoitteena oli antaa var-

hainen arvio merinolampaiden villan tuotanto-ominaisuuksien jalostusarvoihin perustuvan valinnan geneettisestä vaikutuksesta karitsanlihan laatuun tutkimalla lihan laatuominaisuuksien ja isän villan jalostusarvojen välistä suhdetta. Syöntiominaisuuksista tarkasteltiin lihaksensisäistä rasvaa, joka ennustaa lihapalan mehukkuutta, mureutta ja yleistä mieltymystä, sekä leikkausvoimaa, joka mittaa lihan mureutta. Lisäksi tarkasteltiin aistinvaraisia ominaisuuksia kuluttajien makupaneelissa, jossa ihmiset maistelivat

ja arvostelivat erilaisia lampaanleikkeitä. Tutkimuksen perusteella ei löydetty merkittävää yhteyttä lampaanlihan laatuominaisuuksien ja villan tuotanto-ominaisuuksien jalostusarvojen välillä. Tulokset olivat yhteneväisiä ja johdonmukaisia riippumatta karitsanruhon osasta. NSW Department of Primary Industriesin tutkijan **Suzanne Mortimerin** mukaan on mahdollista kasvattaa eläimiä, joilla on samaan aikaan erinomainen liha- ja villalaatu.

Lähde: Sheep Central 8/2023

Lammasnurmi

Kestävä ja maittava

Lammas-Extra

Laatua ja monipuolisuutta

Oma siemenseos

Tilan yksilöllisiin tarpeisiin räätälöity

- Myös luomuna



NATURCOM

Aina jyvällä

92400 Ruukki
p. (08) 270 7200
p. (02) 762 6200
www.naturcom.fi



Jumon Juustolan valkohome-juustot vuohenmaidosta.

Jumon Juustola

Vuonna 2017 perustettu meijeri. Sijaitsee Jumon saarella, Iniössä, Paraisilla.

Juustolassa valmistetaan jogurttia, viiliä, jäätelöä ja juustoa. Raaka-aineena käytetään oman tilan vuohenmaitoa ja lähialueelta ostettua lehmän raakamaitoa. Vuohenmaidosta olemme valmistaaneet jäätelöä, grillijuustoa, valkohomejuustoa ja salaattijuustoa. Lehmänmaidosta valmistamme mm. perinteisiä vanhanajan viilejä, joista on tullut suuri hitti. Niitä myydään Turun seudulla myös isommissa kaupoissa.

Kesällä 2023 avasimme myös omaan pihapiiriimme jäätelökioskin, jossa on myytävänä omatekoisen irtojäätelön lisäksi myös purkkijäätelöä, oman tilan vuohenlihaa ja hunajaa sekä oman meijerin maitotuotteita.

Tilan emäntä, Suvi, on opiskellut Hämeenlinnan meijerikoulussa ja suorittanut maidonjalostajan ammattitutinnon.

Jumon Juustola – Erkas Gården

Suvi ja Tom Lindqvist, alun perin pääkaupunkilaiset kokit, päätyivät Iniöön, Jumon saarelle mutkien kautta.

Erkas Gårdenin tila löytyi sattumalta vuonna 2011. Emme olleet varsinaisesti etsineet taloa ostettavaksi. Olimme silloin Rauman saaristossa yrittäjinä. Pyöräitimme Kylmäpihlajan Majakkaa useamman vuoden ajan. Sisällämme oli kuitenkin haave asua joskus oikeasti saaristossa. Majakkasaarella kun ei voinut asua ympäri vuoden. Näin ollen, kun kuulumme Erkas Gårdenin, vanhan kapteenin tilan, olevan myytävänä, tartuimme tilaisuuteen ja ostimme paikan. Erkas Gården sijaitsee Jumon saarella Iniössä- Turun saaristossa.

Aluksi pyöräitimme Erkas Gårdenissa kesäkahvilaa ja aamiaismajoitusta useamman vuoden ajan. Sitten vuonna 2018 sattuneen tulipalon myötä lopetimme kahvilan pidon, myöhemmin myös majoituksen. Onneksi päätalo ei palanut, mutta pihapiirissämme ollut idyllinen vanha mummonmökki paloi maan tasalle. Samaten vanha eläinsuoja, johon olimme juuri korjanneet tiloja ensimmäisille kolmelle vuohellemme. Vuohet olivat olleet meillä vasta pari viikkoa. Emme olleet kotona, kun tulipalo syttyi, mutta naapurimme onneksi tiesi vuohien olevan eläinsuojassa ja kävi ajamassa ne ulos, juuri ennen kuin sekin rakennus paloi. Tulipalon epäiltiin syttyneen sähkövian takia.

Myöhemmin, olemme remontoineet vanhaan 1700-luvulta peräisin olevaan



Suvi ja Tom.

kotikeittiöömme pienen meijeritilan, joka on saanut myös laitoshyväksynnän. Saattaa olla yksi Suomen pienimmistä meijereistä. Meijerissä on kaikki tarvittava pienessä mittakaavassa. Hiukan ahdasta on kuitenkin, koska neliöitä on vain 13. Siivoaminen on hieman hankalaa, kun pitää aina siirrellä koneita, jotta pääsee niiden taakse ja alle siivoamaan. Muutoin meijeri on ollut hyvä paikka harjoitella pienessä mittakaavassa. Nyt edessä onkin muutto isompiin meijeritiloihin. Olemme saaneet tilaisuuden vuokrata valmiin meijeritilan. Alun perin olimme ajatelleet rakentaa kotitalallemme isomman meijerin, mutta vuokraaminen tuntui helpommalta tässä kohtaa.

Vuohimäärä on kasvanut alun kolmesta vuohesta tähänhetkiseen 85:een. Vuohet



Adele on joukon johtaja, kaunis ja hienot utareet

ovat suomenvuohia. Tarkoitus ei ole kasvattaa vuohimäärää, koska tilat eivät mahdollista isomman katraan pitämistä.

Vuohet on jaoteltu kolmeen eri rakennukseen; pukeilla on oma pihattonsa, lypsylvuohet ja tyttökilit ovat navetassa, josta löytyy myös lypsypaikka. Sitten on vielä yksi rakennus viimevuotisille tyttökileille ja astuttamattomille kutuille, jossa muun muassa ensimmäiset kuttumme pitävät väliuotta synnytyksestä ja lypsystä. Kaikilla vuohilla on mahdollisuus mennä sisään ja ulos oman mielen mukaan, myös talvella. Navettavuohilla on kiva kiipeilykallio aitauksessaan. Muille vuohille on tehty kiipeilytelineitä.

Vuohet ovat opettaneet meille hoidotansa paljon. Muutoin olemme itse oppineita. Olemme kaupunkilaisia, eikä meillä ollut alun perin yhtään kokemusta maalaiselämästä. Ennen vuohia meillä oli neljä lammasta ja islanninhevoseja. Hevoset



Kuvassa keittokattilamme, joka on 40 litraa. Uuteen meijeriin tulee 300-litrainen, 80-litrainen ja tuo 40-litrainen.

ovat edelleen, mutta lampaat ovat olleet jo useamman vuoden vihreämmillä niityillä. Puhuimmekin juuri tänään, että jos nyt aloittaisimme nollasta vuohien pidon, tekisimme joitakin asioita paremmin heti alkuun. Siinä mielessä olisi ollut järkevää käydä tutustumassa ensin johonkin vuohitilaan ja kysymässä tyhmiä kysymyksiä. Vuohet osaavat olla aika hankalia ja kova-päisiä. Mutta ehkäpä siksikin, niihin kiinnittykin niin paljon. Vuohista on tullut vuosi vuodelta rakkaampia.

Haasteita vuohenpidossa on viime aikoina ollut kannattavuus, ruokittavia suita on monta, emmekä ole viljelijöitä. Joudumme ostamaan kaiken rehun, mitä syötämme eläimillemme. Ukrainan sodan myötä lypsyrehujen hinta nousi roimasti. Lisäksi heinän tuonti saareen maksaa lauttamatkan

takia enemmän, kuin jos asuisimme manta-reella. Heinää ei myöskään ole aina saatavilla, jos on ollut huono kesä.

Saarellamme olisi paljon joutilaita peltoja, joita varmasti saisi vuokrata, mutta meillä ei ole tietotaitoa, eikä koneita heinän tekoon. Olemme myös jo sen ikäisiä, ettei enää kannata satsata siihen puoleen. Toisin sanoen, tästä on tullut vähän liian kallis harrastus meille. Mutta päiväakkään emme ole katuneet mitään, mitä olemme tehneet. Olisimme jääneet paljosta paitsi, jos emme olisi uskaltaneet tehdä kaikkea, mitä olemme tehneet. Emme varmastikaan enää sopeutuisi ”tavalliseen” kerrostaloelämään lähiössä.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Suvi Lindqvist

Ostamme kaikenikäisiä lampaista ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkuu
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
asiakaspalvelu@lallinlammas.inet.fi

KOKO SUOMEN
LAMMASTEURASTAMO



Tajma

Osto ja palautus
Daniel puh. 045 7342 6730

Vainion Teurastamo

Ostamme nautaa, lampaista, ylämaan karjaa ja vuohia
Myös rahtiteurastus ja leikkuu omassa leikkaamossa

Ilmoita teuraat
tommi.tirkkonen@vainionteurastamo.fi
Puh. 050 336 7547
tai
www.vainionteurastamo.fi

Kysy lisää leikkuupalveluista
tomas.eklund@vainionteurastamo.fi
Puh. 050 557 8877
tai
www.lihatukku.fi

Pukit pakohuoneen konnakoplane

Farm Escape Forssan pakopeleissä pelaajat ovat tallissa, ja kotieläimet osa elämästä.

Koronapandemian iskiessä vuonna 2020 Sonja Virolaisen työt ravintola-alalla vähenivät ja loppuivat hetkeksi kokonaan, piti keksiä uusia tulonlähteitä.

– Työpaikallani, joka on tilausravintola vanhassa navetassa, kehiteltiin murhamysteeriä museoympäristössä. Etsin sitä varten tietoja netistä, ja löysin silloin Torniossa toimivan Farm Escapen. Mietin, että tämäkin sopisi minulle, sillä kotieläimiä minulla oli jo valmiiksi, sekä sopivat tilat, Sonja kertoo.

Hän otti yhteyttä Tornioon, Liisa Koi-vistoon, joka on Farm Escape perustaja. Pakopelit tulivat Forssaan franchising-periaatteella.

Ensimmäinen pakopeli oli rikosmysteeri, jossa Ying ja Yang olivat konnakoplane.

– Pelaajat olivat peliluolassa, josta konnakoplane oli poistunut. Tävoitteena oli ratkaista arvoitukset ja päästä ulos peliluolasta ennen kuin konnakoplane palasi takaisin.

Mäkitalon Ying ja Mäkitalon Yang ovat siis suomenvuohen pukkeja, jotka tuohon aikaan olivat kilejä.

Sonja on kehittänyt erilaisia pakopelejä. Pelit on suunniteltu aikuisille sekä koululäisistä ylöspäin, koska pelaaja tarvitsee lukutaitoa. Tällä hetkellä menossa on neljäs peli, tässä pelissä pukeilla ei ole roolia. Pukit on kastrotu ja ne ovat sarvettomia, ja sen lisäksi ihmisiin tottuneita. Aikuisina vuohina ne ovat silti niin isoja, että niitä ei voi enää päästää pelaajien joukkoon. Sama pätee esimerkiksi hevosiin.

Tapahtuma räätälöidään asiakkaille.

– Toissapäivänä täällä oli 11-vuotiaan pakopelisynttärin. Pelin jälkeen lapset her-



kuttelivat synttäritarjottavilla, sitten koristeltiin poni ryhmäkuvaa varten.

Eläimet osa tarinaa

Peli tapahtuu hevostallissa, jossa pelaajien on ratkottava erilaisia arvoituksia ja tehtäviä, ja saada lukkoja auki. Karsinoista vapautuu pieniä, kesyjä ja kilttejä eläimiä kuten pupuja, kanoja ja ankoja. Hevonen tai vuohet ovat "yleisönä" omissa karsinoissaan, niitä ei vapauteta. Pelin jälkeen eläinten kanssa voidaan seurustella yhdessä pelinvetäjän kanssa.

Vaikka osa eläimistä pääsee vapaaksi talliin ja ovat osa pelin tarinaa, pelaajat ei-

vät tee eläinten kanssa muuta kuin silittäävät niitä ja syöttävät sitä varten annettuja herkuja eläimille, jos eläimet itse ottavat kontaktia pelaajiin. Samalla on yritettävä muistaa pelata peliä. Pupun loikkia on hauska seurata, ja neuvonantaja-ankat voivat "häiritä" peliä tehokkaasti kaakattamalla. Tunnelma pelissä on aina rauhallinen. Pakopeli-nimestä huolimatta kukaan ei siis varsinaisesti pakene mitään.

Vuohet viihdyttävät vieraita

Vuohet kiinnostavat kävijöitä.

– Ne viihdyttävät vieraita uteliaalla luonteellaan, juoksemalla pihalla ja tekemällä hauskoja hyppyjä.

Ying ja Yang ovat veljeksiä, kotoisin vuohitila Kosketiltä Porista. Sonjalla on myös aikaisemmin ollut vuohi, joten hän osasi varautua vuohien nokkeluuteen.

– Minulla oli kauan sitten yksin jäänyt vanha vuohi hevoseni kaverina. Ehkä aika kulta muistot, mutta Pökki ei ollut ihan niin edesottavainen kuin konnakoplane. Niitä on vaikea pitää aitojen takana, esimerkiksi kaikki omenapuut on syöty.

Muuten Sonja pitää vuohia helppohoitoina eläiminä. Vuohilla on oma karsinansa hevostallissa, ja oma pihatto hevosten aitauksen kyljessä.

Ravintola-alan tilanne on normalisoitunut pandemian jälkeen, ja varsinkin lauantaisin Sonjaa tarvitaan usein sekä ravintolassa että pakopelien vetäjänä.

– Olen onneksi löytänyt apulaisia auttamaan pakopelien vetämisessä.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Anna Kujala



TUTUSTU UUSIMPIIN
kantakirjarekisterituloksiin.
Mukana vuohirekisteri-
hankkeen aikana tilastoidut
sekä aktiivitulojen vuohet.



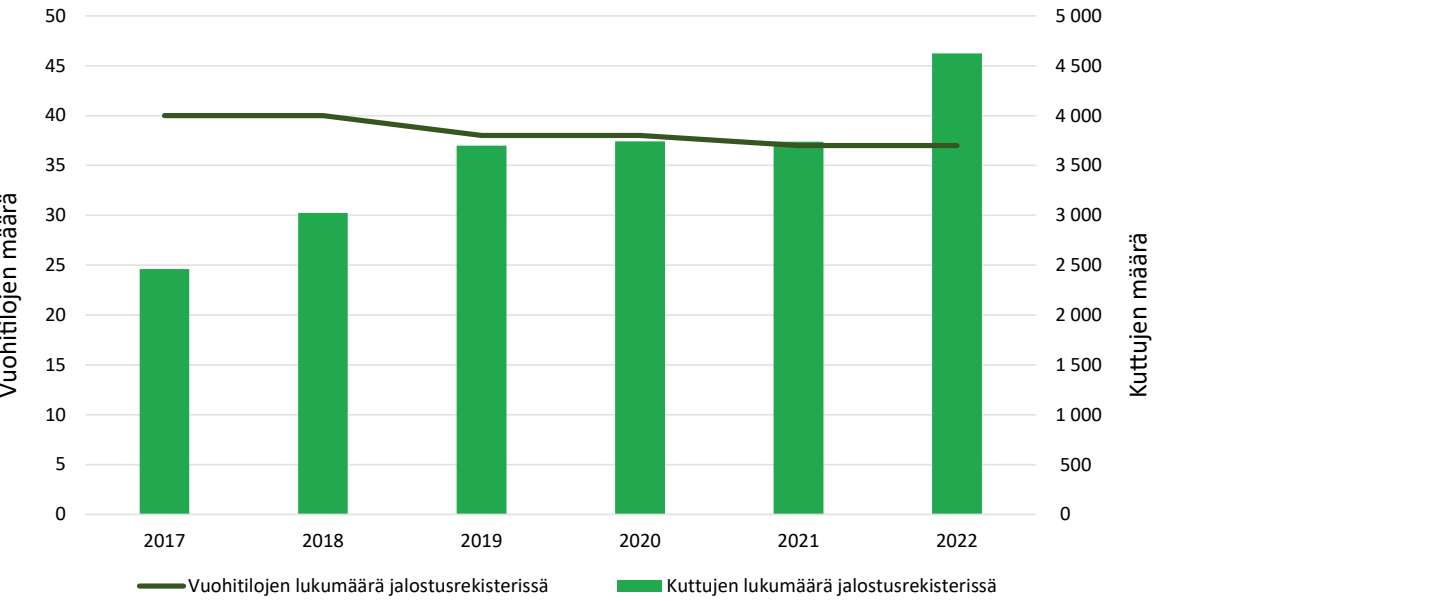
Vuohien kantakirjarekisterin vuosiyhenteenveto 2022

Vuohimäärät kasvussa

Vuohien jalostusohjelman tavoitteena on rodun säilyttäminen ja parantaminen puhtasrotuisten jalostuseläinten avulla.

Kantakirjarekisterissä olevista sukutiedoista saadaan viralliset polveutumistodistukset esimerkiksi alkuperäisrotutuen hakemista varten. Rekisterin aineistoa voidaan hyödyntää rodun geneettisen vaihtelun seurannassa ja pukkilinjojen säilyttämisessä sekä sukusiitoksen kontrolloinnissa. ProAgria on suomenvuohen virallinen jalostusjärjestö ja pitää kantakirjaa NettiKatrass-ohjelman avulla.

Kilien rekisteröintimäärät ovat nousseet edellisestä vuodesta; uusille kilikasvattamoille olisi vielä tarvetta. Vuohituottajat käyttävät Nettikatrass-ohjelmaa aktiivisesti sukusiitosprosenttien laskentaan sekä kausittaisen toimenpiteiden ja omien muistiinpanojen tallennukseen. NettiKatrass ohjelmaan voidaan tallentaa rakenearvostelun tulokset, jotka mahdollistavat myöhemmin indeksilaskennan, kun aineistoa kertyy riittävästi.



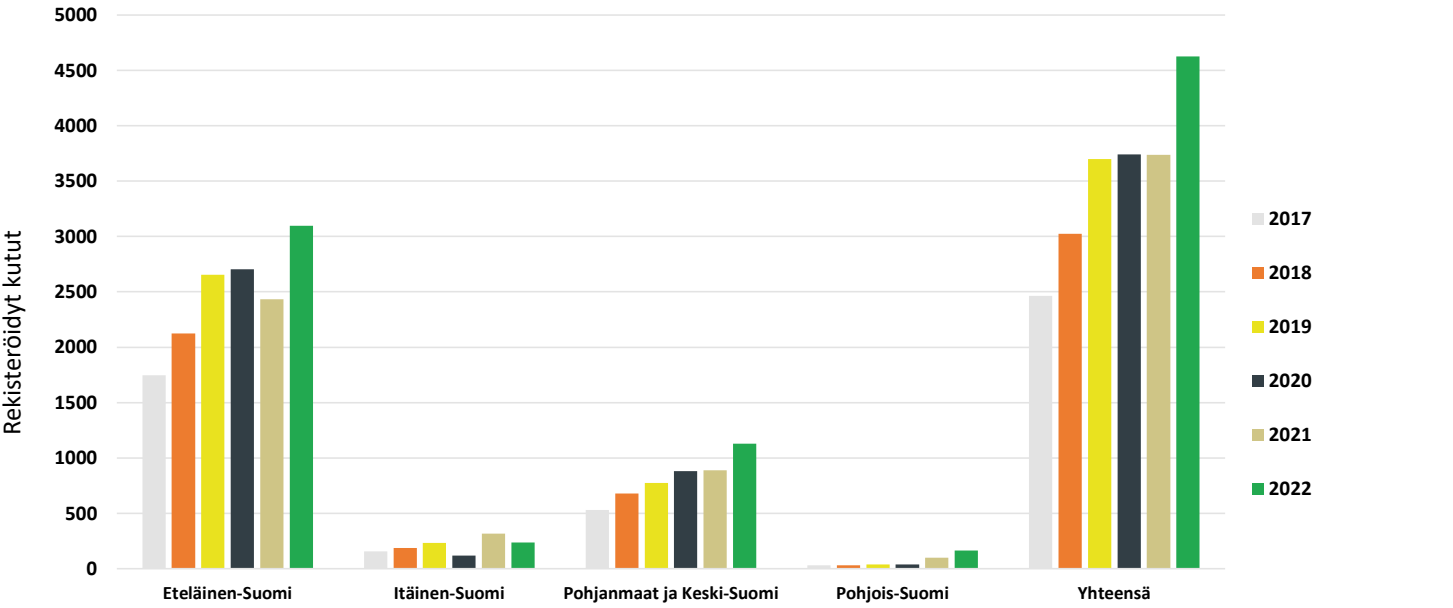
Kuvio 1. Vuohitilojen ja kuttujen määrä NettiKatrassa vuosina 2017–2022

Kuttujen lukumäärässä ei merkittävää eroa edellisvuoteen

Järjestelmään kuuluu edelleen 37 vuohitilaa. Kantakirjarekisterissä olevin kuttujen määrä on noussut lähes neljänneksen viime vuodesta. Kuttujen lukumäärä oli 4 625 kuttua vuonna 2022 ja edellisen vuoden 2021 tilastossa 3 738 kuttua. Alueellisesti vuohia on eniten eteläisessä Suomessa. Kuttumäärissä on nousua Itä-Suomea lukuun ottamatta koko Suomen alueella.

Taulukko 1. Kuttujen lukumäärän kehitys alueittain jalostusrekisterissä 2017–2022

Kutut	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eteläinen Suomi	1 745	2 126	2 655	2 704	2 432	3 096
Itäinen Suomi	155	187	233	119	318	237
Pohjanmaat ja Keski-Suomi	531	679	775	882	890	1 129
Pohjois-Suomi	31	31	37	37	98	163
Yhteensä	2 462	3 023	3 700	3 742	3 738	4 625



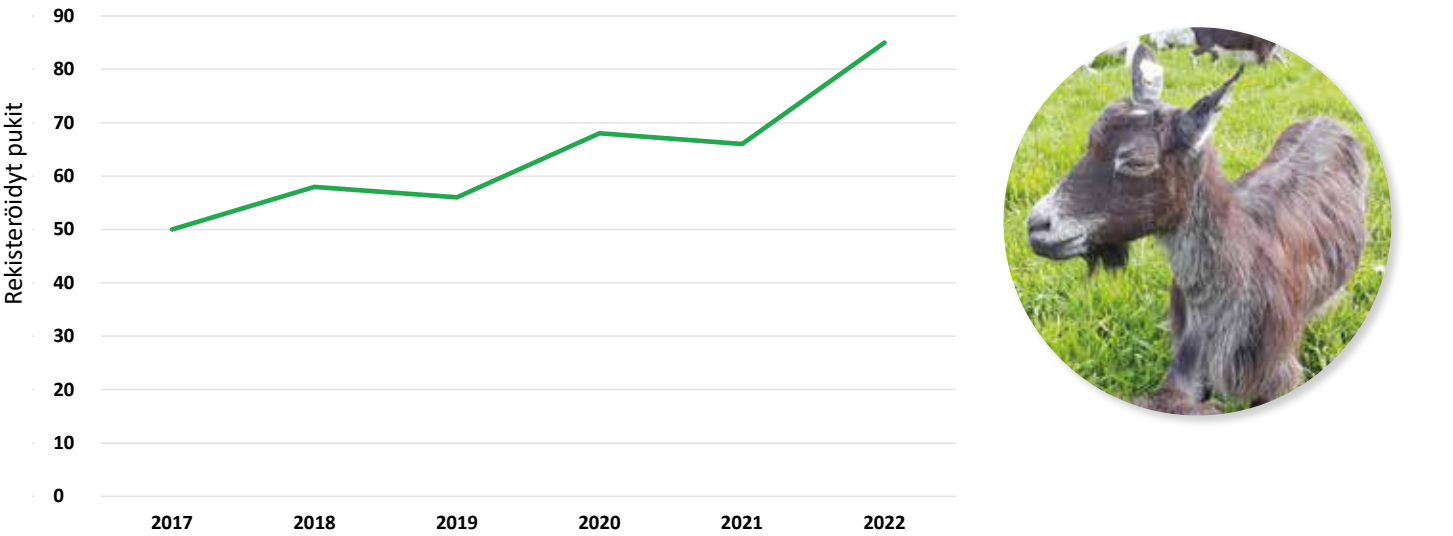
Kuvio 2. Kuttujen lukumäärä alueittain 2017–2022

Pukkien lukumäärässä on kasvua

Pukkien lukumäärä on kasvanut samassa suhteessa kuttujen lukumäärän kasvun kanssa. Pukkien lukumäärä on noussut viime vuoden 66 pukiasta 85 pukiin. Suomenvuohipukkien lisäksi astutus käytössä on risteytyspukkeja sekä keinosiemennyksessä tuontirotuksia pukkeja. Alkuperäisrotuisten pukkien osuus laskennassa mukana olevista käytetyistä pukeista vuonna 2022 on 71 prosenttia. Jalostuspukkeja valittaessa olisi hyvä huomioida sukulaisuusasteen lisäksi myös harvinaisten pukkilinjojen säilyttäminen. Vuonna 2022 on käytetty eniten linjan 40 pukkeja. Viimeisessä julkaistussa pukkilinjaluetelossa kriittinen tilanne on linjalla 10, jossa on vain yksi puki elossa. Mikäli tilalla on harvinainen puki elossa, olisi varmistettava linjan säilyminen ennen pukin teurastamista. Linkki viimeksi päivitettyyn pukkilinjalueteloon löytyy ProAgrian nettisivulta proagria.fi/ajankoh-taista/suomenvuohi

Taulukko 2. Pukkien lukumäärän kehitys jalostusrekisterissä 2017–2022

Rekisteröidyt puki	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Yhteensä	50	58	56	68	66	85



Kuvio 3. Jalostuspukit, joille rekisteröity jälkeläisiä

Kilien määrä kasvussa

Kilejä kasvatetaan uudistukseen maidontuotannosta poistuvien lypsykuttujen tilalle sekä lihantuotantoon. Edellisvuonna kilejä rekisteröitiin 52 prosenttia kuttujen määrästä. Vuonna 2022 rekisteröityjä kilejä oli 62 prosenttia kuttujen määrästä, mikä tarkoittaa valmiutta lisätä maidontuotantokilien määrää sekä lihantuotannon kasvua. Eniten kilejä rekisteröitiin Etelä-Suomen alueella. Tilastointitavan muutoksen vuoksi osa kileistä on kirjattu aiemmasta poikkeavalle alueelle tai siirretty kasvatettavaksi toiselle alueelle, mikä selittää muutokset Itä-Suomen luvuissa.

Taulukko 3. Kilien lukumäärän kehitys alueittain jalostusrekisterissä 2017–2022

Kilit	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eteläinen Suomi	749	1 233	608	951	896	1 754
Itäinen Suomi	37	78	15	12	429	1
Pohjanmaat ja Keski-Suomi	349	120	186	116	612	525
Pohjois-Suomi		11				52
Yhteensä	1 135	1 442	809	1 079	1 937	2 332

Taulukko 4. Käytetyimmät pukit kilimäärän mukaan vuonna 2022

Rotu	Isälinja	Isä	Isän nimi	Kilejä rekisteröity kpl
SS1	40	1106013	Mettipolun Kaalimato	330
SS1	40	1239800	Noukan Tuju	282
NS8		1180958	SA75 Sabbath	200
PS2		1180979	AL50 Halmelan Spiderman	136
OS2		1245134	BO50 TABA	125
NS4		1233804	Toivonen	118
SS1	7	974895	Nykä. C	110
PS23		1180974	AL50 Siirappi	101
SS1	8	1076683	Puupää	94
SS1	9	1135925	Noukan Rölli	86
SS1		33638734	Hakalan Santeri	77
SS1	4	1177285	Paavo Pavarotti	76
SS1	4	1117467	Noukan Ruupertti	72
NS2		1098101	Presley Sahne	68
SS1	6	1046543	Paavo	67
SS1	14	1187355	Sisu	64
SS1		33638593	Uute	49
PS4		1250664	Thor	48
SS1	11	1135875	Oberyn	41
SS1	1	1038386	Mauri	41
SS1	8	1040845	Nakke	40
SS1	8	963533	Nukkumatti	35
SS1	9	1267376	Tsaari	35
SS1	9	1267374	Titanic	32
NS2		1154498	50 % Saanen Reissumies	29
SS1	9	1265561	Urho	23
SS1	4	1267999		18
SS1	39	1229420	Noukan Timoteus	16
NS2		1098103	SA50 Prince	11
SS1	9	1169584	Mettipolun Artturisakari	10



Rotukoodit:
S – suomenvuohi
M – angora
N – saanen
O – boer
P – alpine

Lammas- ja vuohituotannon kehittämisooppaat löytyvät: proagria.fi/tietoa-meista/julkaisut/oppaat
Käy tutustumassa!

Muistathan että **NEUVO**-rahoitus on käytössä esim. eläinten hyvinvointiin ja tilan kannattavuuteen liittyvissä asioissa. **Ota yhteyttä!**



Lammas- ja vuohiasiantuntijat

Lammas- ja vuohitilojen asiantuntija- ja tuotosseurantapalvelut järjestetään alueellisten ProAgria keskusten kautta. Sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

PROAGRIA ETELÄ-SUOMI

Uusimaa ja Nylands Svenska, Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Häme, Kymenlaakso, Etelä-Karjala ja Finska Hushållningssällskapet
Kaie Ahlskog, 0400 731 811
Marja Jalo, 040 572 8387
Merja Hietamäki (lammasnetti ja tusetallennukset)

PROAGRIA ETELÄ-SAVO

Etelä-Savo, Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala
Sari Heltelä, 040 593 7528
Niina Saastamoinen, 040 735 9912 (ruokinta-suunnitelmat)

PROAGRIA ETELÄ-POHJANMAA

Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi ja Österbottens Svenska Lantbrukssällskap
Milla Alanco-Ollqvist, 040 706 0558
Sini Sillanpää, 043 825 0526
Meri Pesonen, 050 309 0554

PROAGRIA OULU

Oulu, Kainuu ja Lappi
Anniina Säisä, 043 826 6492
Henna Lehtosaari-Vähäkuopus, 041 730 8242
Johanna Alamikkotervo, 043 827 1443 (uä-mittaukset, Lapin alue)

PROAGRIA KESKUSTEN LIITTO

Lammastuotannon asiantuntijat
Milla Alanco-Ollqvist ja **Kaie Ahlskog**.
NettiKatras-ohjelmiston asiakaspalvelu: nettikatras@proagria.fi ja 09 8566 6010

Myös muut ProAgrian asiantuntijat ovat käytettävissäsi, katso lisää proagria.fi/asiantuntijat



Vuohien kesä saaristossa

”O tetaanko keväällä vuohia lihaksi kasvatettavaksi, saadaan syksyllä hyvää lihaa?” kuului isännän kysymys emännälle kolme vuotta sitten. Sanoista tekoihin, tavoitteena vuohenlihan tuottaminen. Haettiin lauma kilejä ja touhuttiin kesä niiden kanssa, numerot alkoivat muuttua nimiksi. Syksyllä, kun pukkipojat alkoivat täyttämään puolivuotta, olikin mieli veijareiden kanssa muuttunut. Ei perheenjäseniä voi lopettaa tuumattiin, näin alkoi vuohilauman tarina.

Talvi sujui hyvin, pukkipojat asuivat tallissa. Heinää ja tarvittavia ruokia oli riittävästi saatavilla. Suunnitelmissa oli tehdä laidun kesäksi, vaan nämä houdineina-kin tunnetut pojat eivät helposti aidassa pysy. Kalakauppiaamme kanssa mietittiin laiduntamista ja hänen vinkistään aukesi mahdollisuus saarilaiduntamiseen. Vuohet veneeseen – ajatuksena ei tuntunut kaukaiselta, olihan ne jo traktorissa, autossa ja ajettavassa ruohonleikkurissakin oma-aloitteisesti vierailleet.

Keväällä 2022 pukit olivat vuoden ikäisiä ja valmiita muuttamaan saareen.

Saarielämä oli kuin pukeille tehty, sopivasti kiipeilyä ja paljon syötävää. Tilaa selvittää pukkilauman johtajuutta ja na- histella välillä ystävällismielisesti. Tuulen-

suunnan mukaan vaelletaan aina saaren eri puolille. Yleensä siestää vietetään rannoilla ja rantakivillä kalastajien ja merenkulkijoi- den iloksi, ovathan pukkipojat jo paikallisia julkkkisia.

Tiiviisti poikia on käytävä katsomassa, tärkeimpänä niiden hyvinvointi, toiseksi ihmisläheisyys – vieraantuminen ihmisistä tapahtuu yllättävän nopeasti. Hyvin vie- raanvaraisina pojat ovat kyllä säilyneet niin meitä, kuin muitakin satunnaisia saaren käyttäjiä kohtaan. Veneessä asti käydään ja eväistä ollaan erityisen kiinnostuneita, jonkin kerran retkeilevien ihmisten kanoo- tissakin on rannalla koikkelehdittu. Kaik- kiaan kuitenkin meille kantautunut palaute on ollut pelkästään positiivista ja mitäpä muuta nämä hyvinmielen lähettiläiksi luonnehditut pojat saisivat aikaan.

Kesällä 2023 pukkipojat lähtivät saareen uusiin seikkailuihin yhtä ennakkoluulotto- masti, kuin mihin tahansa. Kuljetusautoon ja veneeseen hypittiin innolla. Merimatka on lyhyt, eli mitään laumaa ei tarvitse ker- ralla viedä, kahdesta neljään vuohta kerralla menee pikkuveneessä mukavasti. Veneeseen mentäessä on irtauduttava äkkiä rannasta, kun riittävä määrä vuohia on kyydissä nämä, kun hyppäävät yhtä nopeasti sisään, kuin uloskin. Veneessä ne kyllä rauhoittuvat.

Meren saaristossa lintuja riittää niin lentelemässä ja kuin pesimässä, vuohet eivät tunnu pesintää häiritsevän, mutta paimenkoirat jäävät alkukesästä kotiin ja meidän ihmisten täytyy pesintää kunnioit- ta. Myöskään aivan kevään ensipäivinä ei vuohia pesinnän vuoksi viedä saareen. Tänä vuonna (kesä -23) olemme tarkempina seu- ranneet lintujen kuntoa. Saari sijaitsee Poh- janmaalla ja uutisointi lintuinfluenssasta on pistänyt mieltelääksi. Sadan kilometrin päässä on kuollut suuria yhdyskuntia, mut- ta onneksemme tauti on pysynyt melko paikallisena ja vuohisaarelle ei ole kuolleita lintuja ilmaantunut. Olemme minkkitar- hojen uutisoinnista miettinyt, että onko vuohienkin kohtalo sama, jos tautia saa- rella havaitaan. No nyt olemme selvinneet tuurilla syksyyn asti ja aiomme varmuuden vuoksi hakea pojat kotiin ennen lintujen syysmuuttoa.

Kesällä olemme kuivaheininä ja kerppuja kovasti tehneet tulevan talven varalle. Kaksi paimenkoiraa odottelee jo kovasti vuohi- poikia kaveriksi. Syksy ja talvi saa siis tulla.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Tero Lötjönen

Petovahinkojen estäminen vuohitiloilla

Pohdintaa vuohien laidunnuksesta

Näinä aikoina, kun saamme lähes päivittäin lukea petojen hyökkäyksistä laitumille kaamein seurauksin, jään miettimään: ”Milloinka on meidän vuoro?”

Valitsevatko sudet, minne ne menevät? Menevätkö ruuan hankkimistarkoituksessa vai pentujen opettaminen mielessä?

Onko kyseessä häirikkö, laumasta häädetty... yhtä kaikki. Meitä ei kiinnosta, vaikka olisi se maailman ainoa, sillä meilläkin on kyse ainutlaatuisesta asiasta – elinkeinostamme.

Monelle elinkeinon harjoittaminen siten, kuin nyt maailma toivoo pitkin laidunnusaikoiheen hoitaen ainutlaatuisia perinnebiotooppeja ja luonnonmonimuotoisuusalueita – se alkaa vaan olla tällä menolla tiensä päässä. Ei kellään ole varaa, eikä motivaatiota, jatkaa näillä ehdoilla tätä työtä, elleimme saa pian apua tähän kasvavaan ongelmaan.

Onko kukaan ajatellut, että investointi vuohitalouteen on jo sinällään melkoinen uskonasia? Pitää olla jo valmiiksi hullu ja rohkea, suorastaan uhkarohkea, mikäli lähtee elinkeinokseen vuohia pitämään. Vuohenmaitomeijereitä kun ei ole ihan tuosta vaan ottamassa joka kylässä maitoa vastaan, saati keräilemässä maitoa, ja kuinka moni haluaa viettää aikansa jatkojalostaen sekä investoiden navetan lisäksi vielä omaan laitokseen?

Aika harva.
Vuohen lihallekin pitää itse hakea myyntikanavat ja voinen sanoa, ettei Suomessa vielä tunneta kovin hyvin meille niin hyvää vuohenlihaa.

Mielestäni elinkeinolle on katastrofi, että pitää miettiä vielä lisäksi ulkopuolelta tulevia vahinkoja – kas kun vuohet osaavat järjestää melkoisia ongelmia ihan itsestäänkin. Syödyt vesiputket, kaatuneet aidat, syödyt sähköjohdot... toisin sanoen ihan kaikki käy, jonka hampaisiinsa saavat.

Mietin, miksei vuohivahinkoja ole juurikaan ollut? Johtuuko siitä, ettei vuohia laidunneta tai että vuohilla jo on vuohien pitävä tarha? Johtuuko siitä, että lypsävät lypsetään kaksi kertaa päivässä, jolloin ne otetaan navettaan ja ihminen käsittelee niitä? Enpä usko.

Meillä ainakin ovat vuohet laiduntaneet vuodesta 1994, jolloin oma ensimmäinen kuttu tuli taloon. Jaloittelutarhat toki ovat vuohilla tiiviitä ja korkeita, muttei nekään varmaan ole se syy, eikä liioin ihmisen haju. Lieneekö vuohilla jokin erityinen taito kohdata sudet – tuskinpa sentään sekään.

Omalta osalta pidän erityisen tärkeänä sähköaitojen toimivuutta. Tähän asti se kova sähkö on ollut tae kilien pysymiseksi laidunai-tojen sisällä, mutta uskon sen myös olevan jonkinmoinen karkote ulkopuolisille uhille, vieraille koirille, peuroille ja miksei siis myös susille. Kunhan se aita hoidetaan ja varmistetaan sähkön olemassa olo päivittäin.

Saamme lukea mediasta, että mikseivät eläinten omistajat rakenna kunnon aitoja. Kun arvostelijoilta kysyy, millaiseksi he näkevät kunnon aidat, voi esitys olla panssariaita tai kaupungin meluaitatyypinen ratkaisu.

Eikö käy mielessä tällaisen kustannuskysymys? Tai käytännön mahdollottomuus niiden rakentamiselle rannoille, joen varsille, metsiin. Ilmeisesti ei, kunhan saadaan arvostella ja päteä.

Ihan perinteinen verkkoaita on vuohille melko helppo ylittää, alittaa, puskea kumoon tai hirttäytyä muuten vaan siihen, joten

se on pois suljettu pitkillä laitumilla. Sähköaitaa pidän kaikkein toimivampana, kunhan varautuu markkinoiden tehokkaimpaan paimeneen (sekä varapaimeneen) ja valmistautuu hikoilemaan kerran viikossa raivaussahan varressa kaikki langan aluset kelissä kuin kelissä.

Kuten tiedämme päivissä on monenlaista puuhaa ja helposti viikot kuluvat niin, ettei näitä hiljalleen kasvavia langan alusia muista ennen kuin vuohet ovat syöneet omenapuusi, autosi ja ulko-ovesi. Tai vaihtoehtoisesti ne ulkopuoliset uhat eliminoineet äskeisten ongelmien tekijät.

Valitettavasti ystäväpiiriini kuuluu niitä, joille susien käyminen tilalla on tuonut taloudellista menetystä, tunteja lisätyötä byrokra-tian tähden, fyysisenä hoitotyönä ja kuka arvaa henkisen paineen määrää?

Olen saanut kuulla, miten hirveää on nähdä vuosien jalostus-työn tulokset puolikuntoisina shokissa värjöttelemissä joessa, ryteiköissä – kuolleita lajitovereita ja haavoittuneita siellä täällä. Ne samat, joidenka vuoksi olet valvonut öitä, rännittänyt lukeakse-si korvamerkkejä, punninnut nähdäksesi elopainoja. Ne samat, joi-ta olit elinkeinoksesi hoitanut parhaalla tavalla, jonka ikinä osaat. Auttaako kärkeästä kirjoitetut rivit ymmärtämään tarpeemme? Pitääkö hiljaisesti vaan alistua? Lopetammeko meille ja luonnon monimuotoisuudelle niin tärkeiden laidunnuskohteiden laidunta-misen kokonaan?

Kun me kerran lopetamme, tai meiltä viedään mahdollisuus elin-keinomme harjoittamiseen – me emme enää aloita uudelleen.

Koen, että meiltä viedään motivaatio.
Meitä pidetään tietyllä tavalla pilkkana, syyllistetään yksi yhdellä tapaa, toinen toisella tapaa ja kaikki meidän pitäisi vaan ymmärtää. Käsketään tehdä kunnon aitoja.
Käsketään ottaa laumanvartijakoiria.
Käsketään ottaa eläimet yöksi sisään.
Käsketään valvoa öitä.

Mikäli näin kauan olemme saaneet elää perheinemme kauniissa Suomessamme omaa elinkeinoamme kasvattaen ja jalostaen – emmekö saisi jatkaa jatkossakin, sillä me kyllä teemme parhaam-me.

Mutta että meidän pitäisi päältä katsoa, kun elinkeinoamme tu-hotaan, että meidän siihen pitäisi alistua...

Kirjoitan Saloniemen luomu tilalta- yrityksestä, jota ei olisi meidän näköisenä, elleimme saisi laiduntaa eläimiämme, ellei eläi-memme saisi sieltä popsia makua juustoihimme.

Juuston teko loppuu välittömästi, mikäli meidän tilan lypsävät kohtaisivat ulkopuolisen armottoman vihollisen.

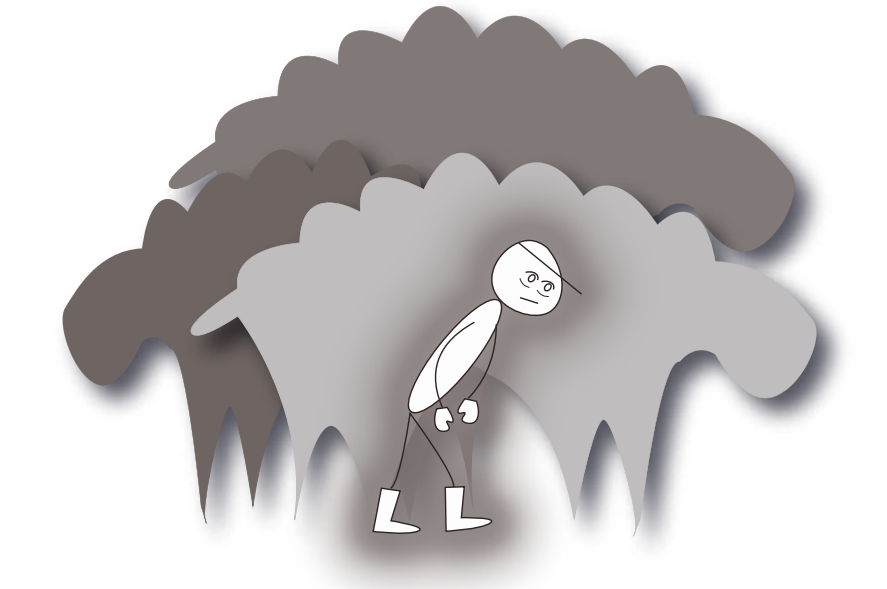
Luomutilallisena jo pelkästään haavoittuneiden hoito antibiooi-teilla veisi varoaikoiheen maidon viemäriin pitkäksi aikaa. Jäisi vain työ, josta syntyy kustannuksia, ei tuloja.

Tähänkö on tultu?
Kyllä nyt pitää löytyä uskallusta ja tahtoa ratkaista tämä asia. Me hoidamme oman työomme ja vaadin myös niiltä, jotka hoita-vat nyt petoasiasa, tekemään palkkansa eteen oman osansa. Ei hysterialla, eikä vainolla, vaan maalaisjärjellä.

Riitta Saloniemi

Tukea matalalla kynnyksellä

Melan Välitä viljelijästä -projekti tarjoaa maksutonta ja luottamuksellis-ta apua maatalousyrittäjien jaksamiseen. Lokakuussa alkaa vertaistuki-ryhmä petovahinkoja kohdanneille yrittäjille.



— **A**utamme haasteellisissa ti-lanteissa tai muutoksessa olevia maatalousyrittäjiä. Kohtaamiset ovat henkilökohtaisia ja luot-tamuksellisia, **Arja Peltomäki-Vastamaa**, projektin vetäjä, kertoo.

Projektityöntekijä **Eila Eerola** jatkaa:

– Työemme on asiakkaalle maksutonta, ja olemme hyvin mukautuvia asiakkaan tar-peisiin. Voi mme tavata tilalla tai sen ulko-puolella, myös etäyhteys onnistuu.

Kyseessä voi olla vaikkapa sairaus, työuu-pumus tai avioero, jonka takia yrittäjä tar-vitsee tukea selvitäkseen arjesta.

– Avun tarve vaihtelee, ja sen takia avun kesto ei voi määritellä. Joskus yksi ainoa puhelu riittää oman kurssin muuttamiseen, joskus tarvitaan moninaisempaa ja pitkäai-kaisempaa apua.

Tärkeintä on asiakkaan kuunteleminen.

– Kuuntelemalla ja tekemällä kokonais-kartoituksen asiakkaan tilanteesta näemme mihin asioihin on tartuttava ensimmäise-nä. Voimme esimerkiksi yhdessä asiakkaan kanssa avata ne makkariin kätketyt laskut, jotta voidaan ruveta ratkomaan tilan ta-lousongelmia, Eila sanoo.

Melan ammattilainen pyrkii ohjaamaan asiakkaan oikean avun piiriin. Ei ole kahta samanlaista tapausta, eikä kukaan tee kaik-kea yksin. Usein ongelmissa on kyse isom-mista vyyhdeistä.

– Toivoisin, että meihin otetaan yhteyttä ennakoivasti, jolloin haasteita on vähem-män. Korjausliikkeitä on helpompi tehdä

Välitä viljelijästä -projekti

- Melan vetämä valtakunnallinen projekti.
- Apua esimerkiksi jaksamiseen, ihmissuhteisiin ja maatilan haasteisiin.
- Auttajina eri alojen ammattilaiset.
- Työkykyneuvontaa.
- Mahdollisuus saada ostopalvelu-sitoumus työnohjaukseen tai terapiapalveluihin.
- **www.mela.fi/tyokykypalvelut/valita-viljelijasta/**

Maaseudun tukihenkilöverkosto

- Vapaaehtoisten muodostama tukihenkilöverkko koulutettuja kuuntelijoita.
- Paikallisia jelpiryhmiä käytännön apuun.
- **<https://tukihenkilö.fi/>**

ennen kuin kaikki on täysin solmussa, Arja sanoo.

Eila on huomannut muutoksen asiak-kuuksissa.

– Meillä on yhä enemmän asiakkaita, joilla on haasteita monella elämänalueella. Henkisen paineen lisääntyminen on nähtä-vissä, varsinkin, kun kustannuspaineet ovat nousseet.

Hänkin kannustaa viljelijää hakemaan apua ajoissa.

Vertaistukea petovahinkoihin

Välitä viljelijästä -hanke aloittaa 19. lokakuuta ensimmäisen vertaistukiryh-män petovahinkoja kokeneille lampu-reille. Ryhmä tapaa etänä neljä kertaa, noin 1,5 tuntia kerralla. Ryhmässä käydään läpi kriisin vaiheita, tunteiden käsittelyä ja selviytymistapoja. Muiden samaa kokeneiden kanssa mietitään miten kriisistä päästään eteenpäin. Ilmoittautuminen: www.mela.fi/tietoa-melasta/tapahtumat/

– Heti ensimmäisestä oireesta tulisi ha-kea apua. Jos yrittäjällä esimerkiksi on työ-peräistä oireilua, tulisi jo aikaisessa vaihees-sa miettiä, voiko nykyisessä työssään jatkaa eläkeikään asti, vai pitäisikö pohtia vaihto-ehtoisia polkuja.

Mahdollisuus ostopalvelusitoumukseen

Maatalousyrittäjällä on mahdollisuus saa-da korkeintaan 500 euron ostopalvelusi-toumus henkisen jaksamisen tueksi.

– Sitoumusta voi käyttää esimerkiksi työnohjaukseen, parisuhdeterapiaan tai psykoterapiaan, Eila kertoo.

Hän luonnehtii tätä jouhevaksi ja käte-väksi työkaluksi, jonka saamisen riittää hy-vin yksinkertainen hakemus. Parhaimmassa tapauksessa sitoumuksen saa vartissa, enim-millään päätökseen menee kaksi arkipäivää.

– Me myös pidämme huolen, että asiakas löytää oikean terapeutin.

Asiakkaan ehdoilla

Jos asiakas itse ei pysty ottamaan yhteyttä, myös ystävä tai naapuri voi tehdä sen toisen puolesta. Vaatimuksena on, että tähän on saatu asiakkaalta suostumus.

– Meille voi laittaa tekstiviestiä, Whats-appia tai sähköpostia. Esimerkiksi eräs asiakas joka ei voinut puhua puhelimesta laittoi ensin tekstiviestin, ja myöhemmin tapasimme kasvokkain, Eila kertoo.

Arja painottaa luottamuksellisuutta.
– Asiakkaan selän takana ei puuhata mi-tään. Me tarjoamme apua, ja asiakas päät-tää, lähtekö toteuttamaan ehdotuksia.

Välitä viljelijästä -hankkeella on 15 työn-tekijää eri puolilla Suomea. Hankkeen toiminnan lisäksi Melalla on myös muita maatalousyrittäjille suunnattuja tapahtu-mia. Lisätietoja niistä löydät osoitteesta www.mela.fi/tietoa-melasta/tapahtumat/

KIRJOITTAJA JA KUVITTAJA
Anna Kujala

Terve ja hyvinvoiva eläin

Terve ja hyvinvoiva lammas on helppo ja mukava hoidettava. On tuottajalle motivoivaa, kun pässit tekevät työnsä, uuhet tiinehtyvät ja karitsat kasvavat sisällä ja laitumella. Silloin on hienoa olla ammattilampuri tai harrastaja. Aina ei kuitenkaan ole näin, vaan lammas sairastuu tai sitä kohtaa haaveri. Silloin kaikesta tulee monimutkaisempaa, epävarmempaa ja joskus jopa masentavaa.

KIRJOITTAJA

Johanna Rautiainen

eläinlääkäri,
Lammasmaailma Oy

Sairauksien ja tapaturmien ennaltaehkäisy on aina helpompaa ja kannattavampaa kuin sairaan eläimen hoito. Jos ajatellaan tilan tuotantoa, lihaa, villaa taljoja tai jopa maisemanhoitoa tai terapialpalveluita, on tuotanto laadukkaampaa ja kannattavampaa, kun eläimet voivat hyvin. Elintarvikeketjuissa alkutuotannon tiloilla, terveet eläimet tarkoittavat turvallisuutta, laadukkaampia elintarvikkeita ja parempaa kannattavuutta ketjulle. Eikä pidä vähätellä hyvinvoivien eläinten välittämää imagoa koko tuotantosuunnasta.

Tässä kirjoituksessa käydään lyhyesti läpi ne seikat, joilla voidaan tukea lampaan ja vuohen terveyttä ja hyvinvointia.

Olosuhteet lampolassa tai kuttulassa

Kun rakennetaan uutta tai remontoidaan vanhaa, lampolassa ja kuttulassa pitää kiinnittää huomiota ilmanvaihtoon. Sekä aikuisille, kasvaville kuin myös vastasyntyneille pienille märehitjöille on todella tärkeää, että sisäilma on eläinsuojassa kuiva ja raikas, eikä ilmanvaihto aiheuta eläintilassa vetoa. Eri-tyisen herkkiä vedolle ovat vastasyntyneet ja imettävien uuhien utareet. Sekä kylmissä että eristetyissä lampoloissa ja kuttuloissa, tulee ilmanvaihto suunnitella huolella. Eristämättömissä rakennuksissa pitää varautua lisälämmön lähteellä. Pienet märehitjät, etenkin lampaat, tuottavat sisäilmaan paljon kosteutta hengityksen mukana. Ja on todella tärkeää, että tuo kosteus poistuu ilmanvaihdon mukana ulos rakennuksesta.

Hyvällä kuivituksella voi vaikuttaa sisäilman laatuun. Mutta tulee muita hankaluuksia, kuten ilmatilan pientyminen, jos huonoa ilmanvaihtoa jatkuvasti joudutaan kompensoimaan runsaalla kuivituksella. Se voi olla myös hyvin kallista. Hyvä kuivitus

on tärkeää, eikä siitä tulekaan tinkiä. Erityisesti ainakin siellä, missä on lopputiineitä uuhia sekä imeviä karitsoita, tulee kuivituksen olla ahkeraa ja erinomaista. Hyvä kuivitus on silloin investointi utareterveyteen ja pienten karitsoiden terveyteen. Lampoloissa voi vähentää ilman kosteutta myös kerinnällä. Silloin toki pitää katsoa ”pakkasmittariakin”. Riippumatta siitä, mikä on lampolan valinta ruokintatavaksi, pitää kaikilla olla riittävästi tilaa ja aikaa syödä. Lammas on laumaeläin

ja se haluaa tehdä kaikki tahdissa katraansa kanssa. Ota selvää, mitkä ovat minimivaatimukset teidän tilanruokintatavassanne ruokintapöydän tai paalikaaren suhteen. Suosittelen, että lisää minimivaatimukseen lisää tilaa ainakin 10 prosenttia ja seuraat tilannetta. Pääsevätkö kaikki halukkaat syömään, jääkö aina samat harhailemaan ja etsimään paikkaansa? Havaitsetko kunto- luokituksessa yksittäisiä laihoja uuhia? Jos edellä mainittuja on katraassasi, anna lisää ruokintatilaa.

Jos märehitijä ei juo, se vähentää myös syöntiään. Veden tarve vaihtelee rehun vesipitoisuuden ja laadun mukaan, tuotantovaiheen mukaan sekä lämpötilan ja ilman kosteuden mukaan. Vaihteluväli voi olla suuri, jopa 1 ja 14 litran välillä päivässä. Eniten vettä tarvitsevat imettävät uuhet

ja maidontuotannossa olevat kutut. Huolehdi varmuudella, että lampailasi tai kutuillasi on riittävästi juomapaikkoja. Yksi paikka per jokainen alkava 30 eläimen ryhmä on minimivaatimus. Jos et ole varma, onko paikkoja riittävästi, kokeile: vie karsinaan ylimääräisiä juoma-astioita ja tarkista tilanne.

Muista turvallisuus

Oman työskentelyn ja muun muassa lampaiden käsittelyyn liittyvä turvallisuus on

myös tärkeää. Hyvä valaistus, selkeät alueet (tai tilaa karsinoissa) eläinten käsittelyyn sekä riittävästi muun muassa väliaitoja kannattaa olla aina valmiina.

Käsittely tapahtuu turvallisemmin, jos ylimääräiset tavarat ovat poissa lampolasta, ja siellä vallitsee kohtalainen siisteys. Tutustu myös lampaiden ja vuohien käytäytymiseen ja opettele niiden käsittelyä. Totuta katrastasi kulkemaan lampolassa ja kuttulassa myös rännissä esimerkiksi punnituksiin,

sorkkienleikkuuseen ja niin edelleen. Rauhalliset eläimet, jotka ovat tottuneet käsittelyyn ja liikuttamiseen, eivät stressaa tai jopa pelkää, eikä käsittelystä tai esimerkiksi kerinnästä tule riskitekijää katraalle.

Tuotantovaiheen mukainen ruokinta

Lampailla ja kutuilla yksi hyvinvoinnin ja terveyden perustuskivistä on tuotantovaiheen mukainen ruokinta. Siis se, että annamme kullekin eläinryhmälle niiden tarvitsemat määrät ravintoaineita (valkuainen, hiilihydraatit, rasvat, kuidut, kivennäiset, hivenaineet, vitamiinit, vesi ja lisäksi erikseen mainittuna suola, NaCl) ja varmistamme, että jokaisella on tilaa ja mahdollisuus syödä.

Tähän liittyen on erittäin tärkeää, että lampolassa on mahdollista ryhmitellä lampaat tai vuohet niiden tarvitseman ravintomäärän mukaan. Esimerkiksi joutilas aikuinen uuhi tai pässi ei tarvitse läheskään sitä määrää energiaa ja valkuaista kuin nuori lopputiine tai imettävä uuhi/kuttu tai kasvava, alle 12 kuukauden ikäinen karitsa. Ryhmittele katraas vähintään tuotantovaiheen ja iän mukaan, mielellään myös sikiömäärän ja imetettävien karitsoiden mukaan.

Jos haluat tosissasi panostaa lampaidesi tai kuttujesi terveyteen ja hyvinvointiin, niin opettele kuntoluokitus ja ala käyttää sitä määrättyissä kohtaa tuotantovaihetta. Kuntoluokitus on aikuisille uuhelle ja myöhemmin kutuille kehitetty mittari siitä, oletko osannut ruokkia katraasi aikuiset tuotantovaiheen mukaisesti ja myös



KUVA Johanna Rautiainen

taloudellisesti. Kun sitä alkaa käyttää ja sen hienouden ymmärtää, alat tunnustelemaan ”vähän jokaista ohikulkevaa, koska sillä saan hyvää tietoa uuhistani ja pässeistäni”, kuten eräs tuottaja kertoi.

Kasvavien karitsoiden ja muiden alle 1-vuotiaiden tuotantovaiheen mukaisen ruokinnan mittari on puntari. Säännöllisissä punnituksissa pääset seuraamaan, kasvavatko karitsat/kilit tavoitteiden mukaan, ja harrastajakin näkee, että ok, karitsat kasvavat.

Kunnossa oleva vaaka on lahjomaton. Kasvujen hidastumisen voi olla esimerkiksi varhainen ja ensimmäinen merkki siitä, että kannatta ottaa ulostenytyt ja varmistaa, ettei karitsoilla ei ole sisäloisia. Ripulia ei kannata odottaa, sillä silloin kasvut voivat hiipua todella merkittävästi. Keskimääräisten kasvujen romahtaminen saattaa kertoa muusta dramaattisesta vaarasta karitsoiden terveydelle ja siihen on reagoitava nopeasti. Lampurin kannattaa-kin investoida puntariin tai punnitusväli-

neistöön. Punnituksesta kannattaa, taloudellisestikin ajatellen, tehdä niin helppoa kuin mahdollista (hyvä koirat!), jotta se tulee tehtyä. Säännölliset punnitukset on investointi, ne kertovat sinulle eläinten terveydestä ja hyvinvoinnista!

Kasvujen hidastumisen voi olla merkki siitä, että kannatta ottaa ulostenytyt ja varmistaa, ettei karitsoilla ei ole sisäloisia.

Tilan sisäinen tautivastustus ja ulkopuolelta tulevien tautien vastustus

Huolehdi hyvästä rehuhygieniasta. Lampaiden kohdalla on tärkeää tehdä säilörehu huolellisesti. Koska kuitenkin säilörehuun pääsee multaa, varmistaa, että säilörehun pH putoaa niin alas, ettei *Listeria*

siellä kasva. Hyvälaatuinen säilörehu tukee pötsin (= lampaan moottorin) hyvinvointia ja huonolaatuinen, huonosti säilynyt, voi aiheuttaa isojakin pötsiongelmia.

Kun ostat tai saat varastoon oman väkirehun, säilytä sitä huolellisesti: älä päästä lintuja, kissoja tai jyrsojia sotkemaan rehuvarastoja! Äläkä ruoki lintuja ulkomaisilla jyvillä yms.

Huolehdi lemmikkieläinten sisäloishäädöstä eläinlääkärin ohjeiden mukaan. Älä syötä raakaa lampaanlihaa koirillesi, sillä silloin voi eräs alkueläin jäädä kiertämään katraasi lampaissa ja koirissa. Kun käyt harjoittelemassa paimennusta tai kisailemassa muiden katraassa, ennen kuin lähдете kotiin harjaa koirat(t) ja pyyhi niiden tassut.

Lammas ja kuttu ovat tarkkoja juomastaan vedestä. Varmista aina, että tarjottu vesi on puhdasta, raikasta ja puhtaista juomakupeista tai astioista. Laidunkaudella varaudu jo b-suunnitelmallla, jos vesistöissä on mahdollista esiintyä sinilevää. Itämeren vesi voi olla lampaiden ja vuohien ainoa juomavesi, kunhan sekin on puhdasta ja raikasta. Lammas ei ole niin ketterä kuin vuohi, joten lammaslaitumen juomapaikat eivät saa olla kivikkoisia tai jyrkkiä.

Kun tilallesi tulee esimerkiksi neuvoja, eläinlääkäri tai toinen lampuri, ja on tarkoitus käsitellä eläimiä, varaa vierailijalle tilan omat saappaat ja mielellään myös tilan oma haalari. Ja jos on näkyviä orf-rupia, myös hanskat.

Kun tilallenne tulee vierailevia ryhmiä, esimerkiksi alkutuottajia tutustumaan tilaan, varaa heille hyvät kertakäyttöiset jalkinesuojat ja kertakäyttötakki, ja päästä vain harkiten vieraita käsittelemään lampaita tai kuttujasi.

Jatkuu ->

Osta keritsijälle hänen suosimansa kengät/tossut ja housut. Ne voivat puhtaina odottaa seuraavaa kerintää. Jos keritsijöillä on omia telineitä / alustoja, varmista, että ne ovat puhtaita. Kerintäkone on tärkeä puhdistaa huolella ja terät vaihtaa tilojen välillä, ja ammattilaiset tämän huomioivatkin.

Jos uusi tauti tulee tilalle, se tulee todennäköisimmin uuden eläimen (lammas/vuohi/alp akka/laama = pieni märehitijä) mukana. Osta uudet eläimet mahdollisimman harvoista paikoista, eli koeta löytää yksi tai muutama vakipaikka, josta voit ostaa lampaita tai vuohia. Käytä eristystä (ennen karanteeni). Eristys on sisällä ja tilan omista lampaista/vuohista erillinen tila. Eristyksessä uusi lammas on 4, mieluummin 6 viikkoa. Eristykseen laitetaan muutama oma, mielellään nuori lammas/vuohi. Eristyksessä olevia seurataan ja mahdollisia oireita taudista havainnoidaan. Eristyksen aikana on mahdollista muun muassa ottaa näytteitä ja hoitaa oireilevia eläimiä ja päättää vielä: laitanko uuden/uudet eläimet oman katraan joukkoon, palautanko eläimet vai lopetetaanko ne.

Eläinten ostot ja eristys pitäisi ajoittaa niin, että uusi eläin/eläimet laitetaan omaan katraaseen silloin, kun on kaikkein pisin aika seuraavaan karitsointiin. Eli, ei kannata ostaa tänään pässiä ja ylihuomenna pistää se astumaan. Pässihuutokaupasta ostetut pässit kannattaisi siis laittaa astumaan keväällä.

Sananen laitumesta

Varaudu kuivuuteen, auringon paahteeseen ja siihen, että osa laitumista voi muuttua lammeiksi, eli varaudu ottamaan lampaita sisälle tai esimerkiksi metsäisemmälle alueelle lisäruokintaan (kesä 2023!).

Kesällä lampaille on kaikkein pahinta auringon paahde ja kostea kuumuus. Vaaleat

lampaat ovat herkkiä aurinkoihottumalle ja tummat tai pitkävälläiset eläimet lämpöhalvaukselle. Näillekin tärkein ja helpottavin ensihoito on ottaa ne sisälle varjoon, tässä tapauksessa vähän vetoiseen lampolaan/kuttulaan.

Erityisesti luonnonlaitumilla saattaa olla kasveja, jotka voivat saada aikaan iholla allergisia reaktioita. Ihon reaktioista ovat kiinnostuneita karpäset ja mäkäräiset. Tarkkaile siis aina lampaita huolellisesti laitumella ja ota oireilevat heti sisälle.

Karitsoiden kuuluu kasvaa. Vaikka tilalla tai harrastajalla ei olisi niille isoja kasvutavoitteita, niiden kuuluu kasvaa. Kasvaakseen karitsat, erityisesti alle puolivuotiaat, tarvitsevat paljon valkuaisaineita ja energiaa sekä kivennäisiä, hivenaineita ja tietenkin suolaa ja vettä. Luonnonlaitumilla ei useinkaan ole mahdollista antaa karitsaille lisärehua. On siis hyvin tärkeää, että karitsat uuhinensa laitetaan vain riittävän reheville alueille. Alkukesästä luonnonlaitumien kasvustojen ravintopitoisuus saattaa hyvinkin olla riittävää myös karitsaille, mutta tulee huomata, että 1) laitumilla ravinteista niistä kilpailevat karitsoiden kanssa ”vaativat” imettävät uuhet, 2) heti juhannuksen jälkeen luonnonlaitumien ravintoarvot putoavat kohti syksyä, kuin lehmän häntä.

Jos luonnonlaitumilla on karitsoita ja etenkin kun niiden ravinnosta usein puuttuu valkuaisa ja energiaa, ne ovat hyvin, hyvin herkkiä sisäloisten aiheuttamille ongelmille. Ja niinpä, jos karitsat ovat mukana luonnonlaitumilla, laitumien,

Kaikkein tärkein seikka lampaiden ja vuohien terveyden ja hyvinvoinnin kannalta onkin lampuri ja kuttutuottaja tai harrastajat.

loisten ja lampaiden dynamiikka on aivan toinen kuin jos laitumella on vain vastustuskykyisiä aikuisia. Suosittelenkin hyvin painokkaasti: luonnonlaitumia hoitamaan laitetaan aikuisia uuhia. Aikuiset uuhet ovat siinä työssä paljon parempiakin.

Kaikenlaisilla laituilla kasvuston kasvun lisäksi iso haaste voi olla karitsoiden hyvinvointiin ja kasvuun vaikuttavat sisäloiset. Älä siis anna sisäloisten pilata hyviä kasvuja ja hyvinvointia hienoilla laitumillasi, asialle voi tehdä jotain! Aloita pitkäjänteinen ennaltaehkäisy, johon kuuluvat säännölliset ulostenäytteen otot ja suunnitelmallinen laidunkierto.

Katse peiliin

Lampaat ja vuohet ovat kotieläimiämme, tuotantoeläimiämme, olemme niistä vastuussa. Kaikkein tärkein seikka lampaiden ja vuohien terveyden ja hyvinvoinnin kannalta onkin lampuri ja kuttutuottaja tai harrastajat.

Koska kutut ja lampaat ovat saaliseläimiä, ne eivät näytä ongelmiaan helposti tai selvästi. Ne eivät halua erottua joukosta. Muiden mukana koetetaan pysyä viimeiseen asti (etenkin lampaat). Siksi tuottajan tärkeä tehtävä on tuntee katraansa, tietää ja tuntee, mikä on normaalia käytöstä. Näyttääkö esimerkiksi lampaan naama tyytyväiseltä (se pieni Monalisa hymy) vai onko sillä kipukasvot. Samoin on tärkeää havainnoida, tulevatko kaikki reippaasti syömään ja ovatko ne kiinnostuneita ympäristöstä.

Käytä siis aikaasi katraan seuraamiseen ja opettele näkemään sairaan tai tapaturman kohdanneen lampaan pienet, ensimmäiset oireet (esimerkiksi listerioosipotilaan rasakas silmäluomi). Kun lammasta tai kuttua päästään hoitamaan ajoissa, sillä on voimavaroja ja mahdollisuuksia parantua paljon nopeammin ja todennäköisemmin.

Ja jos ajattelemme tilan tautiturvallisuu- ta, se on tuottaja, joka siitä vastaa. Tautiturvallisuu- della tuottaja koettaa minimoida ne riskit, jotka johtavat eläimen sairastumiseen tai jopa taudin purkaukseen tilalla.

Tuottaja ja harrastaja on siis tärkeässä asemassa, tuottajan vastuulla on paljon: eläinten hyvinvointi ja terveys eli niiden tuottavuus myös.

Tässä työssä olen koettanut teitä urani ajan tukea ja tästä eteenpäinkin yhä uusilla tiedoilla ja taidoilla.

Huolehditään katraidemme terveydestä siitä hyötyä lampaamme/vuohemme ja tuotantosuunnat!

Matkahuolto ei enää kuljeta eläinperäisiä näytteitä Ruokavirastoon

– muista tutkimuspaketit tautiongelmien selvityksessä

Matkahuollon Pikapaketti-kuljetuksissa 4.9.2023 alkaen tapahtuvan uudistuksen takia eläinperäisten näytteiden toimittaminen Matkahuollon kautta Ruokaviraston toimipaikkoihin ei ole enää mahdollista 31.8.2023 jälkeen. Ruokavirasto selvittää korvaavia näytteiden lähetyksmahdollisuuksia ja tietoja päivitetään verkkosivuille loppuvuoden aikana.

Eläinnäytteitä, kuten elimiä, veri-, uloste- ja muita näytteitä voit edelleen lähettää Postin kautta. Posti ei kuitenkaan kuljeta kokonaisia eläimiä.

Kokonaisia eläimiä voit tuoda itse tai tilata kuljetuksen kaupalliselta kuljetusyritykseltä Ruokaviraston lähimpään toimipaikkaan viraston aukioloaikana tai toimipaikkojen yhteydessä oleviin näytekylmiöihin kaikkina vuorokauden aikoina, myös viikonloppuisin.

Näytteitä pienmärehitijöistä tutkitaan Helsingin, Kuopion, Seinäjoen ja Oulun toimipaikoissa. Lisäksi ovat Iisalmen, Joensuun ja Loimaan erilliset näytekylmiöt, joihin tuotavat näytteet tulee olla asianmukaisesti pakattuja ja merkittyjä. Jättäessä näytteen erilliseen kylmiöön, tilaa sille kuljetus Ruokaviraston toimipaikkaan. Ruokaviraston verkkosivuilta löydät listan sopimuskuljettajista.

Sekä viraston toimipaikan yhteydessä oleviin että erillisiin näytekylmiöihin voit tuoda enintään 100 kg (Iisalmi 75 kg) painavan näytteen, sitä suuremmat näytteet täytyy tuoda virka-aikana viraston toimipaikkaan.

Jos kokonaisten eläinten lähettäminen tutkimuksiin ei onnistu kuljetusvaikeuksien vuoksi, voit vaihtoehtoisesti lähettää elinnäytteitä postipaketina. Elinnäytteet sopivat erityisesti, jos oireet viittaavat selvästi johonkin tiettyyn sairauteen, kuten keuhkotulehdus.

Jos oireet ovat epämääräisiä kannattaa näytteeksi ottaa eri elimiä useammasta eläimestä. Hermosto-oireisilta ota näytteeksi ainakin pää.

Eläinlääkäri voi myös tehdä tilalla ruumiinavauksen ja ottaa löydösten perusteella



KUVA Ruokavirasto

Tarkista ajantasaiset ohjeet näytteiden lähettämisestä Ruokaviraston verkkosivuilta (www.ruokavirasto.fi/laboratoriopalvelut/elaintautitutkimukset/). Sivulta löytyvät myös tutkimusläheteet, ohjeet näytteiden pakkaamiseen ja merkitsemiseen sekä laboratoriokäsikirja, josta näet hinnaston ja tiedot tutkimuksista. Kuvassa Kuopion toimipaikan kylmäkontti.

tarvittavat näytteet. Elinten tutkimuspaketit sisältää kahden eläimen elinten tutkimuksen.

Erityisesti tautiongelmien selvitykseen suunniteltujen tutkimuspakettien näytteet otetaan elävistä eläimistä ja ne voidaan lähettää postitse. Tutkimuspaketit sisältävät tutkimukset ongelman kannalta merkittävimpien taudinaiheuttajien varalta. Vastaavat tutkimukset tehdään myös elinnäytteistä. Tautiongelmassa useampia eläimiä sairastuu samankaltaisin oirein lyhyellä aikavälillä, jolloin näytteitä saa useammas- ta sairastuneesta samalla kerralla. Tutkimuspaketit sisältävät yleensä 4–5 eläimen näytteiden tutkimukset. Eläinlääkäri ottaa näytteet.

Lampaille ja vuohille soveltuvia tutkimuspaketteja ovat hengitystietulehduspaketti aikuisten lampaiden syväsyvelnäytteille, silmätulehduspaketti, karitsaripulipaketit alle viikon ikäisille, 1–5 viikon ikäisille ja yli viiden viikon ikäisille karitsuille sekä sorkkamätäpaketti.

Luomisen synn selvitykseen löytyy luon- noiden uuhien verinäytteistä tehtävä mak-

Prover av animaliskt ursprung kan inte längre sändas med Matkahuolto

Leverans av prover till Livsmedels- verkets verksamhetsställen med Matkahuoltos Expresspaket har upphört. Bakgrunden till förändringen är förnyelser som sker i Matkahuoltos Expresspaket-transporter.

Postis expressförsändelser (expressbrev, expresspaket och expressprovsvarsförsändelse) ersätter en del av Matkahuoltos transportsätt som användes tidigare. Animaliska prover, såsom blod- och organprover, kan i fortsättningen skickas via Posti.

Ytterligare information samt förpackningsanvisningar och labora- toriehandboken hittas på: www.ruokavirasto.fi/sv/laboratorie- tjanster/undersokningar-om- djursjukdomar/

suton brusellatutkimuspaketti 5 verinäytteelle ja maksullinen luomispaketti 5–10 verinäytteelle. Maksullinen luomisverinäytepaketti kattaa eri tartunnalliset luomisen aiheuttajat kuin mitä sikiönäytteistä tutkitaan, joten verinäydetutkimukset eivät korvaa sikiönäytteiden tutkimista, vaan pikem- minkin täydentävät niitä.

KIRJOITTAJA

Teija Kokkonen

Ruokavirasto



RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority



KUVA Lampaanlähön tuotantoketjun kehittäminen -hanke

Hyvä kuivitus on tärkeää, eikä siitä tulekaan tinkiä. Erityisesti ainakin siellä, missä on lopputii- neitä uuhia sekä imeviä karitsoita, tulee kuivituksen olla ahkeraa ja erinomaista.

Vuohen utaretulehdus eli mastiitti

Kuttu maidontuottajana ei ole aivan yhtä herkkä utaretulehduksille kuin lehmä. Utaretulehdusta esiintyy useimmiten poikimisen yhteydessä, mutta se voi ilmaantua vieroituksen yhteydessäkin tai muun ulkoisen syyn seurauksena, kuten likaiset olosuhteet, likainen juomavesi, haavat, lämpötilamuutokset tai veto. Olosuhteiden lisäksi myös huono yleiskunto, krooniset sairaudet ja vitamiinien puute voivat altistaa utaretulehdukselle. Utaretulehduksen syynä voi olla myös väärä lypsytekniikka tai viallinen lypsykone.

Utaretulehduksen aiheuttavat stafylokokki ja streptokokkibakteerit, joista *Staf. aureus* on yleisin. Muita yleisiä taudinaiheuttajia ovat samat kuin lehmillä, esimerkiksi *Uberis* ja *Coli*. *Pasteurella*-bakteereita esiintyy katraissa, joissa annetaan kilien imeä emiään. *Pasteurella* on yleinen bakteeri hengitysteiden limakalvoilla.

Huonokuntoisuus tavallinen oire

Utaretulehduksen oireena on usein yleinen huonokuntoisuus. Kuttu on apea eikä syö, ja on usein myös kuumeinen. Kuttu saattaa ontua tai kulkea jalat levällään.

Utareloho saattaa punottaa, olla kovempi, tai sisältää kovempia kohtia ja olla lämpöinen. Se voi myös olla kosketusarka. Lisäksi maitomäärä vähenee ja maidon ulostulo vetimestä voi huonontua.

Ennen lypsä utareet puhdistetaan lämpimällä liinalla pyyhkimällä, jolloin poikkeavat patit tai lämpötilamuutokset on mahdollista huomata.

Myös alkusuihkeista huomaa, jos maidossa on näkyviä muutoksia. Maito voi olla vetistä, heroittunutta tai kaljan väristä, selkeästi kockareista, limaista tai vaaleanpunaista. Aina maidossa ei kuitenkaan ole silmällä havaittavia muutoksia, vaan tuleh-



Utareen tunnustelemista. Tulehtunut utare voi punottaa, olla lämpöinen tai kosketusarka. Se voi myös olla kova tai sisältää kovempia kohtia.

dus ilmenee makumuutoksina.

Niin sanotulla lätyppannutestillä pystyy myös jotain päättelemään maidon muutoksesta. Lätyppannulla tutkitaan yleisesti maidon solumäärää. Vuohenmaito ja lehmänmaito eivät ole verrattavissa keskenään, koska vuohenmaidon solupitoisuus on luonnostaan korkeampi kuin lehmällä ja antaa "huonon tuloksen" syyttäkin. Aina ei vuohetkaan ole vertailukelpoisia, koska maito on yksilöllistä, vaan selkeintä on verrata saman vuohen tervettä ja tulehtunutta lohkoa keskenään. Testissä selkeä ja toisesta poikkeava sakkaantuminen on merkki tulehduksesta. Olosuhteiden lisäksi myös huono yleiskunto, krooniset sairaudet ja vitamiinien puute voivat altistaa utaretulehdukselle.

Jos epäilee vuohella utaretulehdusta, on syytä toimittaa maitonäyte eläinlääkärille tai laboratorioon tutkittavaksi oikean taudinaiheuttajan määrittämiseksi.

Tulehduksen antibioottihoito pitäisi aina perustua bakteerimääritykseen, mutta koska suurin osa stafylokokkeista on penisilliiniherkkiä, sillä voidaan hoito aloittaa heti.

Kutuille ei ole olemassa erityisiä lääkkeitä vaan joudutaan soveltamaan lehmien lääkkeitä. Injektiovalmisteilla saadaan antibiootti leviämään joka paikkaan. Tuubihoidoilla voidaan lääkittää sairastunut lohko, mutta tukosten takia lääke ei aina leviä riittävästi utarekudokseen. Utareen koko ja muoto ratkaisevat tuubilääkkeen annoksen, normaalisti voidaan käyttää puolikkaita lehmän annoksesta, mutta aikaisemmat kokemukset utaretulehduksista katraasta ja edelliset baktereimääritykset vaikuttavat lääkitykseen.

Utaretulehduksen tukihoitona voidaan käyttää oksitosiinihormonia, joka auttaa lypsämään tulehtuneen lohkon tyhjäksi. Kipulääkkeistä on usein myös apua.

Antibiootit ovat reseptilääkkeitä, joten lääkityksistä vastaa paikallinen eläinlääkäri. Itsehoitona tulehduksen alkuvaiheessa toimii tiuha lypsäminen ja utareen kevyt hierominen lämmittävillä tai viilentävillä voiteilla. Myös pintahaavojen asiallinen puhdistus ja hoito on syytä tehdä. Kehäkukka-vaseliini 1:5 levitetynä kolmesti päivässä saattaa helpottaa myös.

Pahalaatuiset, pitkälle edenneet tulehdukset eivät tahdo parantua kovinkaan hyvin. Kuumevaihetta seuraa useimmiten kuoliovaihe ja koko eläimen myrkytystila. Lievemmissä tapauksissa ja varhaisessa vaiheessa hoidetuilla kutuilla utaretulehduksen seurauksena muodostuu utareeseen usein sidekudosta ja utarekudos jää pysyvästi normaalia kovemmaksi. Arpeutunut utare tyhjenee huonosti ja on jatkossa herkempi tulehtumaan. Joskus tulehduksen seurauksena utarekudosta surkastuu ja koko utarepuolisko tuhoutuu.

Utaretulehduksen ennaltaehkäisyä on puhtaat olosuhteet, puhdas vesi, riittävä ja kattava ravinto, lypsyhygieniä ja oikea lypsytekniikka. Myös riittävän aikainen umpeen laitto ennen poikimista ja kilien vieroituksen aikaistaminen voivat auttaa.

KIRJOTTAJA JA KUVAAJA
Anna-Kaisa Niemi

Lähteet:
Marita Ollila
Eli Heikki Sirkkola; Sairaana kipee vuohi.
Vet.eliöjulkaisut 2009

Utareterveyden vaikutus tuotantoon

Karitsan hyvän kasvun perusta on uuhien maito. Erityisen tärkeää on, että karitsa saa hyvälaatuista ternimaitoa heti elon ensihetkillä. Ensimmäiset viikot karitsan pääasiallinen ravinto on uuhien maito. Niukaksi jäänyt maidon saanti alkukasvatuksessa heijastuu karitsan loppukasvatukseen saakka huonona kasvuna. Uuhien utareterveydestä huolehtiminen on siis osa taloudellista ja tuottavaa karitsan kasvatusta.

Terveet vetimet, uuhien vastustuskyvyn ylläpito ja ruokinta, olosuhteet, sekä utareiden hyvä rakenne ovat utareterveyden kannalta keskeisiä asioita. Hyvä utareterveys on monien asioiden summa.

Tulehdus syntyy, kun ympäristön ja vetimen pinnan bakteereja pääsee vedinkanavan kautta maitorauhaseen. Utaretulehdus on aina erittäin kivulias sairaus, joten eläinlääkäri on tilattava viipymättä hoitamaan uuhia. Jos hoitoennuste on huono, eläimen pikainen lopetus on paras ratkaisu.

Tehokas hoito = ennaltaehkäisy

Ennaltaehkäisy on tehokkain utaretulehduksen hoitomuoto. Tuotosuuhien poisto parhaassa tuotantoiässä utaretulehduksen vuoksi on taloudellisesti kannattamatonta, ja tehoton konsti tulehdusten hoidossa.

Kuiva, vedoton lampola, hyvä kuivitus, puhdas vesi ja sopiva eläintiheys tukevat uuhien terveyttä. Täytyy muistaa myös hyvä

käsihygieniä utareiden käsittelyssä; lypsetäessä esimerkiksi ternimaitoa. Huonoissa olosuhteissa bakteerit lisääntyvät merkittävästi, ja eläimet kokevat myös stressiä. Stressi puolestaan alentaa vastustuskykyä.

Olosuhteiden lisäksi uuhien hyvä vastustuskyky on tärkeä ennaltaehkäisy. Vastustuskykyä ylläpidetään energian- ja valkuaisentarvetta vastaavalla ruokinnalla, takaamalla kivennäisten, vitamiinien ja hivenaineiden saanti sekä huolehtimalla uuhien muusta fyysisestä kunnosta. Kuntoluokittamalla uuhet säännöllisesti ruokinnan onnistumista voidaan seurata ja tehdä tarvittavia muutoksia.

Ennen astutuskautta, kuntoluokituksen yhteydessä, tarkistetaan utareet, hampaat ja jalat. Laihat uuhet kunnostetaan ennen astutuskautta. Uuhet, joilta puuttuu hampaita, joilla on jalkaongelmia ja/tai utareissa patteja, on syytä laittaa poistolistalle. Terveysvaivoista valmiiksi kärsivät uuhet ovat alttiimpia myös utaretulehduksille.

Huomiota kannattaa kiinnittää myös utarerakenteeseen. Hieman eteenpäin suuntautuneet vetimet, pehmeät, symmetriset utarelohot, jotka eivät roiku liian alhaalla, ovat optimaaliset myös karitsan kannalta; vetimet löytyvät hyvin.

Ruokinta kuntoon

Ruokinnan onnistumisen merkitystä ei voi liikaa korostaa. Lopputiineyden ja imetys-

kauden aikana on erityisen tärkeää huolehtia uuhien riittävästä ravinnonsaannista. Laiha ja huonokuntoinen uuhie sairastuu herkemmin kuin hyväkuntoinen. Karitsointi on stressi eläimelle, lisäksi muut sairaudet karitsoinnin yhteydessä (esimerkiksi jälkeisten jääminen) laskevat uuhien vastustuskykyä, jolloin se on myös alttiimpi sairastumaan utaretulehdukseen.

Imetyskaudella heikko ruokinta altistaa mekaanisille vedinvaurioille mahdollista bakteerien pääsyn maitorauhaseen. Heikolla ruokinnalla uuhie ei tuota riittävästi maitoa, jolloin nälkäiset karitsat saattavat repiä utareita lisämaidon toivossa aiheuttaen vedinvaurioita. Nälkäiset karitsat myös käyvät imemässä useammin, jolloin vedinkanava on usein auki. Näistä syistä kannattaa myös varastelevat karitsat ottaa tuttiutuolle. Lisäksi ne levittävät utaretulehdusbakteereja uuhelta toiselle. Varastelevan karitsan tunnistaa yleensä pissaisesta niskasta. Etenkin monikkovuonueita kannattaa seurata tiiviisti ja aloittaa lisämaidon antaminen riittävän ajoissa.

Tuotosseuranta

Valitsemalla terverakenteisia, hyvätuottoisten eläinten jälkeläisiä siitokseen parannetaan katraan tasoa ja ennaltaehkäistään terveydellisiä ongelmia. Indeksit ovat apuna valinnassa. Uuhien tuotosindeksi kuvaa eläimen jalostusarvon ennustetta, jonka avulla lampuri pystyy kätevästi löytämään tuottavimmat uuhet katraasta ja samalla saavarmuutta jalostusvalintoihin. Karitsoiden punnitseminen kolmen päivän ja kuuden viikon iässä auttaa siis välillisesti parantamaan uuhien utareterveyttä katraassa! Karitsan kuuden viikon paino kertoo uuhien maidontuotantokyvystä sekä ruokinnan onnistumisesta, eli yhdellä punnituksella saat dataa jolla pystyt vaikuttamaan mooneen eri asiaan. Mitä mittaat voit parantaa!

Tällä hetkellä ei ole dataa siitä, paljonko uuhia poistetaan utarevaurioiden vuoksi. Olisi hyvä, jos NettiKatraaseen merkitäisiin poiston yhteydessä syy, esimerkiksi "äkillinen utaretulehdus". Datat lisääntyessä olisi mahdollista seurata tila- ja koko maan tasolla, paljonko uuhia poistetaan juuri utarevikojen takia. Muista merkitä poiston syy, kun seuraavan kerran joudut poistamaan uuhien.

KIRJOTTAJA
Sini Sillanpää
ProAgria



KUVA Lamponhion tuotantoketjun kehittämisen -hankkeesta

Hyvä utareterveys on monien asioiden summa. Terveet vetimet, uuhien vastustuskyvyn ylläpito ja ruokinta, olosuhteet sekä utareiden hyvä rakenne ovat utareterveyden kannalta keskeisiä asioita.

Lammastuotanto Nextille Levelille, tule mukaan!

SUOMEN LAMMASOSUUSKUNTA

Lisätiedot: Anniina Holopainen, puh. 050 9131 845
suomenlammassuuskunta@gmail.com

TOIMIALUEENA KOKO SUOMI

Lammaslaidun-
hankkeen
kuulumisia

Lammaslaitumien zoonoosit -tutkimushankkeen toteuttajina toimivat Eläinlääketieteellinen tiedekunta ja Ruokavirasto. Rahoituksesta vastaa Maa- ja metsätalousministeriön kehittämisra- hasto MAKERA. Hankkeen päätavoitteena on saada tietoa lampailla esiintyvistä zoo- noottisista bakteeri- ja loistartunnoista erityisesti laidunnukseen liittyen.

Hankkeen ensimmäisenä osassa (työ- paketti 1) toteutettiin kyselytutkimus, jos- sa selvitettiin muun muassa lampoloiden bioturvallisuustoimia, laiduntamiskäytän- töjä, juomaveteen liittyviä asioita sekä nä- kemystä sisäiloisten levinneisyydestä.

Lammaslaidun-hankkeen toisessa ja kolmannessa työpaketissa kerätään lisä- tietoa zoonoosien esiintymisestä suoma- laisilla teuraslampailla (työpaketti 2), ja lammastilojen vesiympäristöissä sekä eri ikäisissä eläimissä neljänä eri vuodenai- kana (työpaketti 3). Toisen ja kolmannen työpaketin osalta näytteiden keruu ja ana- lysointi ovat hyvässä vauhdissa ja tulosten arvioidaan valmistuvan vuoden 2024 lop- puun mennessä.

Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa zoonoottisten terveysriskien suuruudesta ja hallintamahdollisuuksista lammastiloilla Suomessa.

Lisätietoa hankkeesta

Työpaketti 1.
Eeva Mustonen,
kliininen opettaja, Helsingin yliopisto,
Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen osasto
eeva.mustonen@helsinki.fi
Saara Soikkanen,
eläinlääketieteen kandidaatti,
Helsingin yliopisto
eläinlääketieteellinen tiedekunta
Työpaketti 2.
Tarja Pohjanvirta,
jaostopäällikkö, Ruokavirasto,
Eläintautitutkimuksen yksikkö
tarja.pohjanvirta@ruokavirasto.fi
Työpaketti 3.
Rauni Kivistö,
dosentti, Helsingin yliopisto, Elintarvike-
hygienian ja ympäristöterveyden osasto,
rauni.kivisto@helsinki.fi
Lammaslaidun -konsortion johtaja
Tarja Pitkänen,
apulaisprofessori (toinen kausi),
Helsingin yliopisto, Elintarvikehygienian ja
ympäristöterveyden osasto,
tarja.m.pitkanen@helsinki.fi

Lammaslaidun-hankkeen ensimmäinen osa:
Kaikille lampureille suunnatun kyselytutkimuksen tulokset

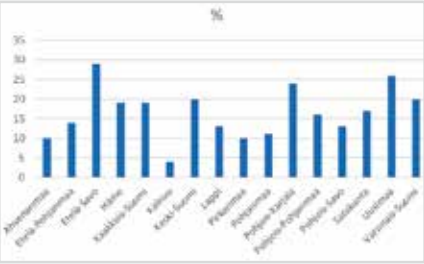
Kyselytutkimus toteutettiin 10.11.– 20.12.2022. Sähköinen kyselylinkki lähetettiin Ruokavirastolta saatuihin lampureiden sähköpostiosoitteisiin. Kyselyyn vastattiin nimettömästi. Kyselyyn vastasi 226 henkilöä. Suomessa oli vuonna 2022 LUKE:n mukaan rekisteröityneitä lampaanpitäjiä yhteensä 1187 kappaletta ja uuhia oli yhteensä 63 618.

Runsas puolet vastaajista ilmoittaa lampaiden pidon olevan harrastus

Kyselyn vastaukset kuvaavat vastaajien ti- lannetta. Kyselytutkimukseen osallistuneet tilat kattoivat yli 14 % koko Suomen uu- himäärästä. Eniten vastauksia saatiin Var- sinais-Suomesta ja Uudeltamaalta, vähiten taas Ahvenanmaalta ja Kainuusta (kuva 1).

Kyselyyn vastanneet omistivat keskimää- rin 42 uuhia, tosin osalla vastaajista oli vain alle 1-vuotiaita eläimiä. Lampaiden lisäksi tiloilla oli muina tuotantoeläiminä tavalli- simmin nautoja, siipikarjaa ja hevosia. Vas- taajista 14 %:lla lampaat laidunsivat mui- den tuotantoeläinten kanssa, tavallisimmin nautojen kanssa.

Vastaajista 23 % ilmoitti maatilan tulon-



Kuva 1. Lammaskyselyyn vastanneiden lukumäärä suhteutettuna lammastilojen lukumäärään maakunnittain.

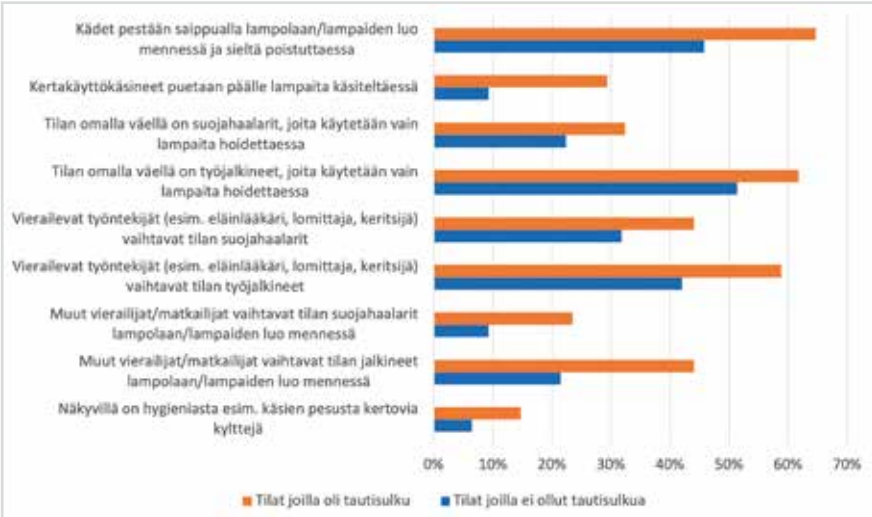
lähteenä lammastalouden olevan päätoi- mista, sivutoimista se oli 24% mukaan ja yli puolet (53 %) vastasi lampaiden pidon olevan harrastus.

Yleisin tuotantosuunta vastaajilla oli mai- semanhoito/ luonnon monimuotoisuus. Miltei yhtä moni valitsi päätuotantosuun- naksi villa, talja- ja villatuotteet tai liha ja lihajalosteet. Vastaajien tiloilla eläinten osalta tuotantotapa oli 56 % tavanomai- nen, 40 % luonnonmukainen tuotanto ja 4 % jokin muu.

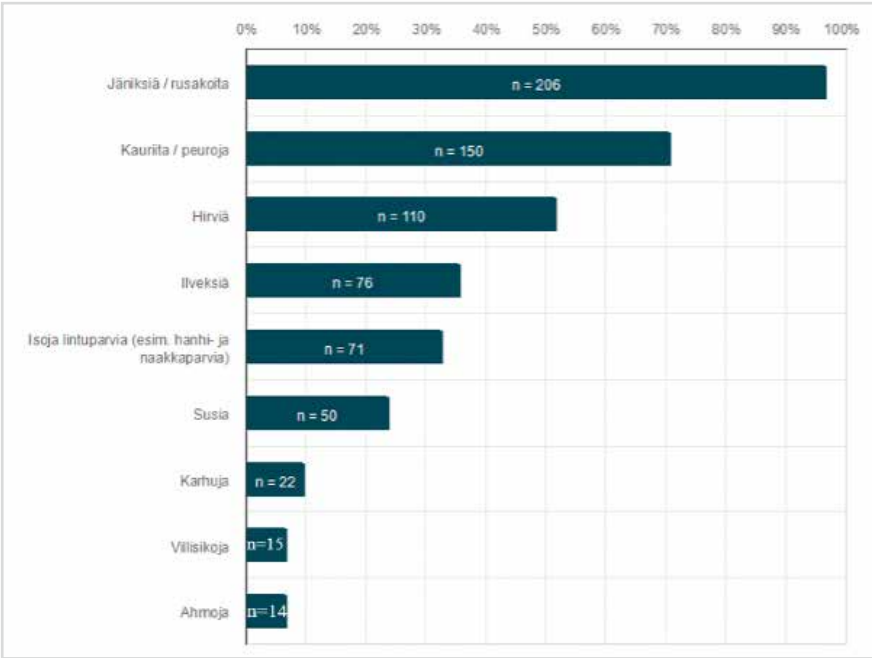
Vastaajilla oli tyypillisimmin suomen- lampaita, risteytyslampaista sekä Ahve-



Kuva 2. Viiden kilometrin säteellä vastaajien tiloista olevat muut eläintilat (n= 166).



Kuva 3. Lammastiloilla käytössä olleet tautisuojaikänteet (n= 141).



Kuva 4. Laitumilla havaitut villieläimet (n= 212).

nanmaan lampaita. Suurin osa vastaajista ilmoitti karitsoinnin ajoittuvan kevätkuu- kausille. Valtaosalla vastaajista oli viiden kilometrin säteellä heidän omasta tilastaan muita eläintiloja, useimmiten tila oli nauta- tila (kuva 2).

Vain viidesosalla vastaajista oli lampolassa tautisulku

Bioturvallisuuskysymysten avulla selvitet- tiin mitkä ihmisryhmät ovat tekemisissä lampaiden kanssa sekä lampoloiden hygie- niakäytäntöjä (Kuva 3). Isolla osalla tilois- ta matkailijat, kyläilijät tai turistit olivat kosketuksissa lampaiden kanssa. Vain noin viidesosa (18 %) vastanneista ilmoitti tilalla olevan käytössä tautisulun. Tavanomainen tautisulku on tila, jossa omat ulkovaatteet vaihdetaan tilan suojahaalariin ja kumi- kenkiin. Hyvässä tautisulkutilassa on myös mahdollisuus käsiin pesuun ennen ja jäl- keen eläintiloihin astumisen.

Eläinostoja tehdään yleisesti, mutta eristyskäytännöt vaihtelevat

Valtaosalle vastanneista (57 %) ilmoitti, että heidän tilalleen on ostettu lampaita Suomesta viimeisen 12 kuukauden aikana. Ulkomailta viiden vuoden aikana lampaita oli ostanut kolme vastaajista. Ostaeläimistä karitsoita oli 39 %, 35 % aikuisia uuhia ja 53 % siitospäsejä.

Suurin osa vastaajista hankki lampaansa

yhdeksi tai kahdelta eri tilalta.

Kaikista vastanneista 44 % piti ostaeläi- mensä aina eristyksissä ennen yhdistämistä muuhun katraaseen, 30 % joskus ja 26 % ei koskaan. Päätoimiset lampurit pitivät osto- eläimet useimmin eristettynä ennen muu- hun katraaseen yhdistämistä. Sivutoimiset lampurit pitivät ostaeläimiä eristyksessä vain hieman useammin kuin harrastajat.

Lampaat ovat tärkeitä luonnonlaitumien hoitajia

Laidunnusosiossa selvitettiin lampaiden lai- duntyypppejä ja -määriä, laitumilla havaittu- ja villieläimiä ja kosteiden alueiden yhteyttä laitumiin. Erittäin positiivinen tulos oli, että lähes kaikkien vastaajien lampaat lai- dunsivat. Kaikista kyselyyn osallistuneista 226 lampurista vain neljällä lampaat eivät laiduntaneet.

Vastaajista 69 % ilmoitti, että heidän

tilallaan on viljeltyjä laitumia tai nurmia, alueita oli keskimäärin 13 hehtaaria. Vas- taajista 23 % ilmoitti viljeltyillä laitumilla tai nurmilla olevan kosteikkoja tai lammik- koja. Suurimmalla osalla kosteikkoja tai lammikoita oli alle neljäsosalla viljeltyjen laiduntun tai nurmien pinta-alasta.

Vastaajista 77 %:lla oli luonnonlaitumia. Luonnonlaitumien koon keskiarvo oli 17 hehtaaria. Isolla osalla luonnonlaitumet rajoittuivat suoraan jokeen, järveen tai me- reen. Kosteikot ja lammikot olivat tavallisia (39 % vastaajista) luonnonlaitumilla.

Useimmiten vastaajien luonnonlaiduntun läheisyydessä oli mökkiasutusta. Yleiset ret- keily- tai telttailualueet tai yleiset uimarannat olivat harvinaisia laiduntun läheisyydessä.

Laidunkäytännöt ja villieläimet

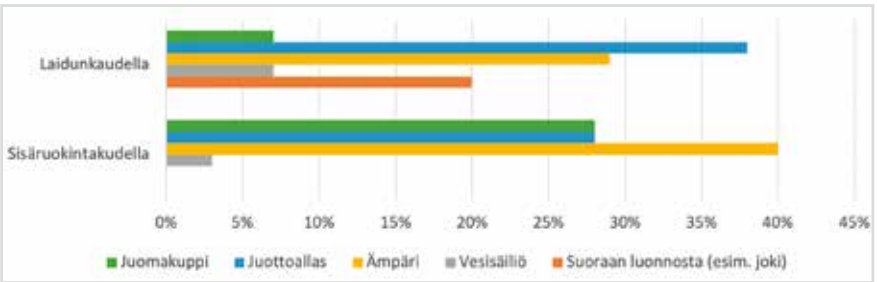
Vastaajien eläimistä laidunsivat useimmiten uuhet 94 %:lla, sitten vieroitetut karitsat 83 %:lla ja siitospässit 72 %:lla. Vähiten laidunsivat imettävät uuhet ja karitsat 69 %. Oli tavallista (68 %), että imettävien uuhien ja karitsojen kevään ensimmäinen laidunalue oli ollut laidunkäytössä edellise- nä kesänä.

Vastaajien laitumilla useimmiten havi- tut villieläimet olivat jäniksiä/rusakoita (kuva 4). Vastaajista 62 %:lla lampaat lai- dunsivat maisemalaitumilla tai perinnebio- toopeilla sekä 16 %:lla virkistysalueella tai/ ja lampaiden laidun rajautui sellaiseen.

Juomavesi

Juomavesiosiossa kysyttiin lampaiden juo- maveden lähettä, pääasiallista vesiasiaa (kuva 5) sekä vesiasioiden hygieniakäy- täntöjä. Yleisin juomaveden lähde oli oma kaivo ja toiseksi yleisin kunnallinen tai vesiosuuskunnan vesi sekä sisäruokintakuu- della että laidunkaudella.

Sisäruokintakaudella juoma-astioita puh- disti päivittäin 48 % vastanneista, vastaa-
jatkuu ->



Kuva 5. Lampaiden pääasiallinen juomavesiasia tai -lähde (n= 225).

Voiko lammas elää tarvitsematta madotusta?

LAMPURIN KYSYMYS:

Lemmikkilammaskatrasta ei ole koskaan madotettu. Papananäytteissä aikuisissa on ollut pieniä määriä strongyli-*munia* sekä yksittäisiä *Strongyloides p-apillosus* -munia. Nuorimpien ollessa karitsoita vuonna 2019 (noin 4 kuukauden iässä), niissä on ollut reilummin *Strongyli-da*-munia ja lisäksi *Moniezia expansa* -munia. Karitsoissa ei ollut mitään oireita ja 3 kuukautta myöhemmin otetuissa näytteissä munien määrä oli huomattavasti vähentynyt lampaiden siirryttyä sisäruokintaan. Viimeisimmät näytteet on otettu toukokuussa 2021, jolloin näytteet ovat olleet puhtaat (nuorimmat tällöin 2-vuotiaita). *Haemoncus*-munia ei ole tutkittu.

Onko kuitenkin mahdollista, että jonkin lajin sisäloiset pystyvät ”piilottelemaan” lantanäytetutkimuksissa (kuten esimerkiksi hevosten heisimato)? Jäävätkö keuhko- ja maksamadot kiinni näytteissä, mikäli niitä on?

Lampaat ovat laiduntaneet samoja kosteikkolaitumia nautojen kanssa.

Voiko lammas pärjätä koko elämänsä ilman madotuksia vai onko riski, että ”piilottelevat” loiset aiheuttavat tuhoa sisäelimissä pitkän ajan kuluessa?

Karitsoiden ei ole vastustuskykyä sisäloisia vastaan, joten on tyypillistä, että uuhiensa kanssa laiduntavilla karitsoilla nähdään papanoissa ensimmäisenä kesänä madonmunia. Paljonko karitsoiden papanoissa on madonmunia siitä, kuinka paljon laitumella on tartuntakykyisiä toukkia, jotka joutuvat karitsoiden ruoansulatuskanavaan. Karitsan ruoansulatuskanavassa sisäloiset lisääntyvät ja alkavat munimaan. Kuinka paljon karitsoiden papanoissa on madonmunia, riippuu myös ko. loisesta. *Strongylida*-lohkoon sisäloisista osa on tehokkaita, osa laiskoja munimaan.

Kuinka paljon laitumella on tarjolla tartuntakykyisiä sisäloisia, riippuu paljon lämpötilasta ja kosteudesta. Lämmin ja kostea ilma helpottaa sisäloisten munia kypsy-
mään tartuntakykyisiksi, joten laitumen ”sisäloistilanne” voi muuttua dramaattisestikin yhden kesän aikana.

Moniezia eli heisimato, jonka elinkierto on monimutkaisempi kuin *Strongylida*-munien. Se tarvitsevat laitumella väli-isännäksi kotilon ja heisimadon hävittäminen tai vähentäminen laitumelta onkin hankalaa. Onneksi heisimato, jonka voi paljaalla silmällä havaita lampaan papanoissa, ei ole

vaarallinen ja jopa karitsat pääsevät siitä itse eroon.

Strongyloides on poikkeus pyörömatojen joukossa. Sen elinkierto tapahtuu sisällä. Lampaat saavat tartunnan munista, jotka voivat kypsyä tartuntakykyisiksi pehkuissa. Tartuntakykyinen toukka pääsee lampaa-
seen sorkkien välissä olevan ohuen ihon kautta. Onneksi *Strongyloides* on harmiton, eikä sitä kannata koettaa häätää. Laiduntavilla eläimillä sen määrät kauniisti kesän kuluessa laskevat, eikä se edes isoina määrinä ole meillä aiheuttanut keväisin ongelmia.

Aina kun käytämme sisäloislääkkeitä, kasvaa riski, että saamme aikaan matolääkkeitä vastustamaan oppineen sisäloiskannan.

Kysyjän tapauksessa

laitumen loiskuorma on ollut maltillinen ja laidunhygienia on pysynyt hyvänä, joten sisäloisten munien määrän ulosteessa nähtiin laskevan.

Aikuiset uuhet ovat rakentaneet sisäloisia vastaan vastustuskykyä. Se näkyy myös kysyjän katraassa. Yli kaksivuotiaiden näytteissä ei havaittu sisäloisten munia. Jotta uuhet voivat rakentaa ja pitää yllä hyvää vastustuskykyä on tärkeää ruokkia ne tuotantovaiheenmukaisesti (energia, proteiini, kivennäiset, vitamiinit ja vesi). Kun kyseessä on harrastekatras, jossa uuhet eivät karit-

soi, ruokinta voi perustua hyvään heinään tai säilörehuun, jolloin ne eivät tarvitse väkirehua lainkaan. Tilanne muuttuu, jos säilörehu tai heinä ovat ravintoarvoiltaan huonoja.

Sisäloiset eivät ole aktiivisia ja muni koko ajan, joten niiden munia ei koko ajan nähdä ulostetutkimuksissa. Sisäloiset ovatkin

isolta osaltaan ”talvihorroksessa” kaikkein pimeimmän vuodenai-
kamme. Ne innostuvat lisääntymään keväällä, kun päivä on jo pitkä ja valoisa.

Sisäloiset myös aistivat isäntäeläimensä rasitukset. Jos uuhi on esimerkiksi lopputiine tai imettää ja vieläpä

laiha tai muuten kipeää, sisäloiset saattavat alkaa lisääntyä voimakkaasti.

Edellä mainituista syistä, jotta löydämme tutkimuksissa sisäloiset ja voimme arvioida lääkityksen tarpeen, kannattaa ottaa lampaista säännöllisiä näytteitä: uuhista huhtikuussa ja säännöllisiä näytteitä kesän mittaan karitsoista laitumella.

Nautojen ja lampaiden vuoro- (tai seka-) laidunnus on hyvä juttu, myös laidunhygienian kannalta. Lampailla ja nautoilla on pääosin eri sisäloiset.

Kun nautojen kanssa tai vuorotellen samoilla laitumilla laidunnetaan lampaita tai vuohia, pitää kuitenkin olla varma, että kummallakaan eläinlajilla ei ole sorkkasairauksia, joita ne mahdollisesti voivat levittää toisilleen. Jos ko. nautakarjalla on todettu isoa maksamattoa, ei silloinkaan kannata samoille laitumille viedä lampaita tai vuohia.

Keuhkomatoja varten ulosteanalyysi on hieman erilainen kuin yleisimpien pyörömatojen tutkimus. Jos keuhkomatoja epäillä, kannattaa tutkimuksesta sopia etukäteen esimerkiksi Ruokaviraston kanssa.

Keuhkomatohavaintoja on mahdollista tehdä myös teurastamossa. Onneksi lampaiden hankalinta keuhkomatoota ei ole meillä tavattu ja vähemmän ongelmia aiheuttavakin on harvinainen.

Maksamatotartunnat (iso ja pieni) ovat teurastamolöydöksiä. Eli ne voidaan havaita taurastamolla.

Pientä maksamattoa meillä tavataan etenkin saaristossa yleisesti. Läheskään aina sen

tartuttamia eläimiä ei lääkittä, ja jos joitakin yksilöitä lääkittää, se kannattaa suunnitella hyvin eläinlääkärin kanssa.

Pientä maksamattoa ei laitumilta (saarilta) pysty hävittämään, sillä kuten isolla maksamadollakin, sillä on laitumella eläviä väli-isäntiä ja villit märehitjät voivat todennäköisesti myös levittää sitä ja olla pienen maksamadonn ”varastona”. Onneksi pieni maksamato ei aiheuta isoja kasvutappioita ja karitsakuolemia eli ei niin vakavia ongelmia kuin isomaksamato. Katraassa, jossa on tartuntaa, joudutaan kuitenkin iso osa karitsoiden maksoista hylkäämään.

Ja kyllä, lampaat voivat elää elämänsä ilman loislääkitystä. Tämä onkin tavoiteltava asia, sillä aina kun käytämme sisäloislääkkeitä, kasvaa riski, että saamme aikaan matolääkkeitä vastustamaan oppineen sisäloiskannan. Kun on tarpeen lääkittää erityisesti karitsoita, on tärkeää, että sisäloislääkkeet ”toimivat”.

Lampaalla saa olla loisia. Hyvin hoidettu aikuinen lammas osaa elää loistensa kanssa, jos niitä on kohtuullinen määrä. Karitsat ovat niille herkempiä, joten niiden loismäärän suhteen ollaan tarkempia. Lääkityskyn-
nys riippuu toki myös löydettyjen sisäloisten lajista ja laidunhygieniasta. Yleisimmät sisäloisemme aiheuttavat lampaissa ripulia, huonoa kasvua, huonovillaisuutta, apeutta, huonoa ruokahalua, anemiaa ja joskus ummetusta.

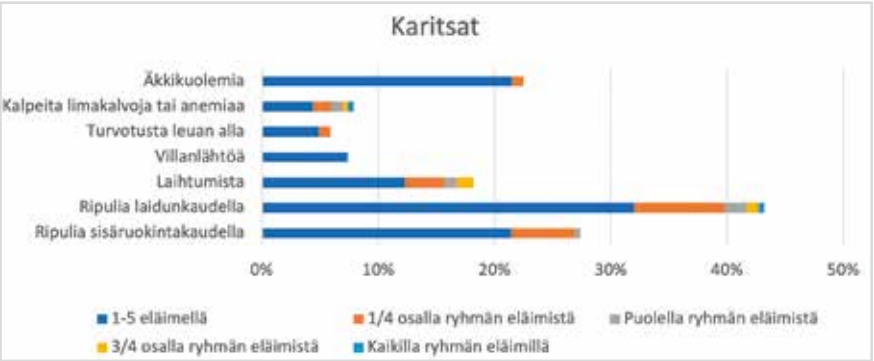
Eli miten kasvattaa tai harrastaa lampaita tai vuohia ilman loislääkettä:

- ruoki eläimesi hyvin (muista myös kivennäiset ja vitamiinit ja karkea suolakin sekä vesi)
- ota säännöllisiä papananäytteitä kevään ja kesän aikana
- järjestä niin, että sinulla on joka vuosi karitsoiden (yksin tai yhdessä uuhiensa kanssa) 4 ensimmäiseksi viikoksi puhdasta laidunta (= ei laidunnettu edellisvuonna tai kynnönkautta uusittu laidun tai ihan uusi lammas laidun, jossa on saattanut olla esimerkiksi nautoja tai hevosia edellisvuonna)
- lääkitse vain näytteiden perusteella ja eläinlääkärin ohjeen mukaan eli käytä VAIN lampaille kehitettyjä sisäloislääkkeitä.

KYSYMYKSEEN VASTASI

Johanna Rautiainen

eläinlääkäri,
Lammasmailma Oy



Kuva 6. Karitsoiden oireet viimeisen 12 kuukauden aikana (n= 208).



Kuva 7. Aikuisien lampaiden oireet viimeisen 12 kuukauden aikana (n= 217).

vasti laidunkaudella päivittäisen puhdistuksen teki 35 %.

Sisäloiset

Kyselyn sisäloisosiossa selvitettiin erilaisten sisäloisiin viittaavien oireiden esiintyvyyttä eri ikäisillä lampailla, niiden tutkimiseksi käytettyjä diagnostisia menetelmiä sekä loislääkityksen käyttöä. Tässä osiossa selvitettiin myös taustatekijänä karitsoiden tavanomainen ikä teuraaksi laitettaessa. Vastaa-
jien mukaan tavanomainen teurasikä oli kahdeksan kuukautta.

Vastaa-
jista vain viisi ilmoitti teurastamon lihan tarkastuksessa olleen loisiin liittyviä kokoruho-, osaruho- tai elinhylykkyksiä viimeisen 12 kuukauden aikana.

Yleisin sisäloisiin liittyvä havaittu oire karitsoilla oli ripuli, sekä sisä- että ulkoruokintakaudella (kuva 6). Aikuisilla lampailla yleisimmät oireet olivat niin ikään ripuli laidunkaudella sekä laihtuminen (kuva 7).

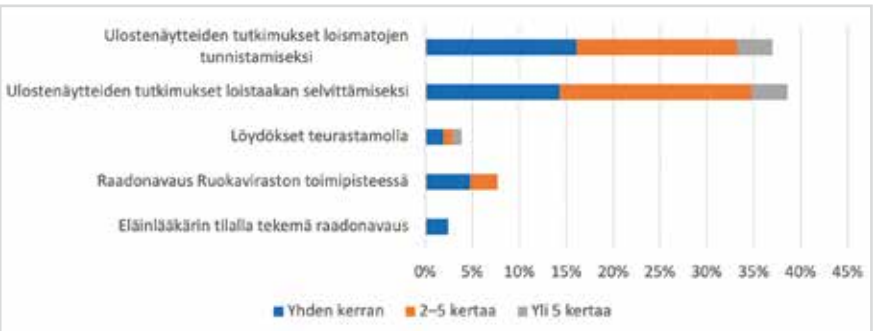
Lampaiden oireiden selvittämiseen vastaajat käyttivät useimmiten ulostenäytteiden

tutkimuksia (kuva 8). Vähiten käytetty diagnosointitapa oli eläinlääkärin tilalla tekemä raadonavaus. Vastaa-
jien lammastiloista noin kolmasosalle oli tehty loistorjuntasuunnitelma. Vastaa-
jista 38 % ilmoitti lääkineensä lampaitaan sisäloislääkkeillä viimeisen 12 kuukauden aikana. Tavanomaisesti lääkittiin 2–12 kuukauden ikäisiä karitsoita. Ostoeläinten loislääkitseminen vaihteli tilojen välillä täysin lääkitsemättä jättämisestä kaikkien eläinten lääkitsemiseen.

Kyselytutkimukseen ja sen tuloksiin voi tutustua **Saara Soikkasen** eläinlääketieteen lisensiaatin tutkielmassa, joka julkaistaan syksyn 2023 aikana. Työn kirjallisuuskatsauksessa käydään läpi pienen maksamadon, ison maksamadon ja kryptosporidien elämäntierot, levinneisyys ja niiden tarten-
tojen hallinta laitumilla.

KIRJOITTAJAT

Eeva Mustonen
Saara Soikkanen
Rauni Kivistö



Kuva 8. Lampaiden oireiden selvittämiseen käytetyt menetelmät viimeisen 12 kk aikana (n= 212).

KUVA Lampaan ihon tuotantokeijun kehittäminen -hanke



Jotta tutkimuksissa löydetään sisäloiset ja lääkityksen tarve voidaan arvioida, kannattaa ottaa lampaista säännöllisiä papananäytteitä. Uuhista otetaan näytteet huhtikuussa ja karitsoista säännöllisesti kesän mittaan laitumella.

Miten estää pässiä puskemasta ihmistä?

LAMPURIN KYSYMYKSET:

Iso siitospässi, 4-vuotias, on alkanut uhittelemaan ja harjoituspuskemaan ihmistä. Pystyykö asialle tekemään mitään? Koiraa ei voi aina karsinaan ottaa ja nyt mennään tyyliillä, että pidettävä silmällä koko ajan missä pässi on. Tilaa on väistää molempien. Ei ole vielä vakavasti puskenut ja vauhti loppuu kun karjaisee. Mutta rasittava tuollainen. Laitumella on ihan ok ollut.

Lähtisin pohtimaan ensimmäisenä puskemiskäytöksen etologiaa. Lampaalle se on lajinomaista kommunikatiota ja lähtökohtaisesti meidän ihmisenä tulee ymmärtää, että lampaat voivat puskea. Puskemiskäytöksen täydellinen poistaminen on sama, kuin vaatisi koiraa olemaan täysin haukkumatta.

Kysymyksestä ei käy ilmi, onko pässi karsinassaan yksin, onko sillä oma poikamieslauma vai kenties lähes ympärivuotisesti uuhia vahdittavanaan. Mikä on erilailla laitumella, jos pässi ei siellä puske? Ensisijaisesti pyrkisin aina tarjoamaan pässille oman lauman, jossa ne voivat toteuttaa lajinomaista käyttäytymistään turvallisesti tasavertaisten lajitoverien kanssa.

Onko jokin pässin elinolosuhteissa muuttanut ja ehkä lisännyt eläimen kokemaa stressiä? Puskeminen voi olla esimerkiksi pelko-, puolustautumis-, turhauma- tai aggressiivikäytöstä. Pääsisitkö pässiä tarkkailemalla ehkä selville, mikä näistä käytöksistä aktivoituu silloin, kun riski puskuryitykselle kehittyy?

Harvoin pusku tulee täysin varoittamatta, mutta lampaan antamat signaalit voivat olla ihmisen vaikeasti tulkittavia. Jos puskuryitys keskeytetään vasta vauhdinottovaiheessa, on syytä ennakoita tilannetta jo aikaisemmin. Voisiko vaikka rehunjaon ajoittamisella ohjata pässin mielenkiinnon esim. kuivituksen tai vesiastian puhdistuksen ajaksi muualle?

On myös hyvä analysoida, onko merkkejä puskemisen eskaloitumisesta ollutkin jo aiempina vuosina. Pään hankaus ihmistä vasten, kaikenlainen kyhnytys ja jopa kulkureitin estäminen ovat usein ensimmäisiä signaaleja dominoivasta käyttäytymisestä.



KUVA Kaarin Knuuttila

Pulloruokitut ja käsikeyty lampaat puskevat helpommin, koska ne mieltävät ihmisen lajitoveriksi.

Ei ole huono idea rajata rapsuttelua ja hellittelyä esimerkiksi muutamalle rauhalliselle uuhelle ja käsitellä katraan muita lampaita siten, että ne mielellään säilyttävät kohtuullisen pakoetäisyyden ihmiseen. Tämä sekä lisää työturvallisuutta että helpottaa lampaiden siirtoja ja muuta käsittelyä.

Onko tällaisen pässin siitoskäyttö välttämätöntä? Luonne periytyy ja puskemiskäytöksen todennäköisyys seuraavissa sukupolvissa enemmän lisääntyy kuin heikkenee.

On hyvin miellyttävää työskennellä tilalla, jossa siitospässien luonteeseen on jalostuksessa kiinnitetty huomioita ja eläimiä käsitellään siten, että ne säilyttävät sekä

kunnioituksen että luottamuksen ihmistä ja paimenkoiraa kohtaan.

Karsinan pienentäminen voi auttaa silloin, kun ihmisen on hoitoteknisistä syistä mentävä karsinaan - pienemmässä tilassa pässi ei saa otettua vauhtia puskuun, jolloin ainakin puskun suuntaa ja syntyviä vaurioita on helpompi hallita.

Maaillalla on myös käytössä niin sanottuja maskeja, jotka voi kiinnittää pässin päähän, jolloin sen näkökenttä suoraan edessä peittyy ja puskemisen tähtääminen voi olla vaikeampaa. Tällaiseen ratkaisuun päädyttäessä miettiisin kuitenkin, onko pässin pitäminen poikamieslaumassa sille itselleen turvallista.

Taluttaessa pässin pää on hyvä pitää ylhäällä ja ohjata pässiä läheltä, pitkä riimunnaru ja pää alhaalla kulkeminen muodostavat otolliset olosuhteet puskemiselle. Karsinassa käsitellessä pään pitäminen ylhäällä leukaperien alta tukemalla estää myös puskemista.

Kuvituskuva, kuvan komea pässi ei tiettävästi puske ihmisiä.

Koulutettu paimenkoira on aivan liian arvokas riskeerata vaarallisen karjaeläimen käsittelyssä, joten en lähtökohtaisesti ottaisi koiraa tilaan, jossa lampaan ja seinän väliin ruhjoutumisen riski on todellinen.

Myös ajatus siitä, että koira “näyttäisi pässille kuka on pomo” tuottaa enemmän vammoja kuin tulosta ja on eläintenkasittelytapana epäeettinen.

Tuottajan ruhjoutuminenkaan ei ole ollelukaan toivottavaa, joskin yhteenotossa pässin kanssa ihmisellä on onneksi paremmat selviytymismahdollisuudet kuin paimenkoiralla.

Käytännön ratkaisuina tilatasolla pitäisin ensisijaisesti riskien minimoimista. Pässikarsinaan ei lähtökohtaisesti koskaan ole syytä mennä ilman “silmiä selässä” eli suhtaudutaan pässihin turvallisuuksyistä aina siten, että täysin puskeumatonta pässiä ei olekaan.



Olen Nina “Pinja” Nihtilä, eläinlääkäri, lampuri ja maatalousyrittäjä Kärkölästä. Olen toiminut sekä kunnan- että valvontaeläinlääkärinviroissa vuodesta 2013 eli päivystänyt paljon ja tehnyt monipuolista sekapraktiikkaa sekä eläinsuojelu- ja eläintautivalvontaa. Alkava yhteistyö Lammasmaailman eläinlääkärinä on nelimieni täyttymys!

Tällä hetkellä tilallani on rygja-, texel- ja risteytysuuhia noin 70 kappaletta monipuolistamassa viljatilalla viljelykiertoa, lisäksi panostan laadukkaan karitsanlihan tuotantoon.

Erityisenä mielenkiinnonkohteenani ja osaamisalueenani on lampaiden sairauksien ennaltaehkäisy terveydenhuoltoon ja ruokintaan keskittymällä, mutta praktiikkataustani ansiosta myös sairauksien diagnostiikka ja hoito ovat vahvuuksiani.

Tilallani on bordercollieita työkäytössä ja lampaiden lajinomaisen käytöksen hyödyntäminen kaikessa eläinten käsittelyssä on lähellä sydäntäni. Teesinäni on taata lampaille turvallinen, terveellinen ja tuottava elämänskaari.

KYSYMYKSEEN VASTASI

Pinja Nihtilä
eläinlääkäri



Kelpovalmennus on nyt Kelpolampaan työterveyshuolto

Lammasmaailma Oy
info@lammasmaailma.fi

NettiKatrass ja astutusryhmien teko sekä tulostus

Palautellaan mieleen astutusryhmien teko nettikatraassa ja kuinka astutusryhmät saadaan ulos ohjelmasta. Käytännön työ helpottuu, kun on esimerkiksi paperiversio lampolassa kädessä.

Aloitetaan astutusryhmän teosta. Astutusryhmiä voi suunnitella ja tallentaa sukutaulut- valikosta. Tämä valikko löytyy NettiKatraan etusivulla. Sukutaulu- välilehti avautuu katselu-välilehdelle.

KIRJOITTAJA
Meri Pesonen
ProAgria

1. Halutessaan voi piilottaa astutusryhmiin kuuluvat emät.

2. Valitaan Lisää uroksia.

3. Avautuu lista pässejä. Listalla olevat pässit ovat tilan omia. Näistä pässeistä voidaan valita yksi tai useampi kerrallaan. Ohjelmassa voidaan myös tarkastella mahdollisen ostopässin eli tilan ulkopuolisen pässin sopivuutta katraaseen. Tätä mahdollisuutta voidaan hyödyntää ensimmäisellä rivillä, missä pyydetään syöttämään eu-tunnus ja tarkistete kokonaisuutena.

EU-TUNNUS	KORVA	ISÄLISÄ	NIMI	VÄRI	ROTU	IKÄ	POIKIMINEN
F10000260846075	0403	25			750	1x-400	
F10000260846076	0403	25			750	1x-400	
F10000260846077	1110	25	Heikkiläpää		750	1x-400	
F10000260846078	1110	25	Su-400		750	1x-400	
F10000260846079	1110	25	Su-400		750	1x-400	

4. Kun on valittu pässikokelaat, muistathan vahvistaa valinnat. Vahvistuksen jälkeen palataan takaisin uuhien luo, eli Sukutaulut-välilehden etusivulle.

Lisää uroksia

Syöttö EU-tunnus ja tarkistete muodossa F10000260846075

EU-TUNNUS	KORVA	ISÄLISÄ	NIMI	VÄRI	ROTU	IKÄ	POIKIMINEN
F10000260846075	0403	25			750	1x-400	
F10000260846076	0403	25			750	1x-400	
F10000260846077	0403	25			750	1x-400	
F10000260846078	0403	25			750	1x-400	
F10000260846079	0403	25			750	1x-400	
F10000260846080	0403	25			750	1x-400	
F10000260846081	0403	25			750	1x-400	
F10000260846082	0403	25			750	1x-400	
F10000260846083	0403	25			750	1x-400	
F10000260846084	0403	25			750	1x-400	
F10000260846085	0403	25			750	1x-400	
F10000260846086	0403	25			750	1x-400	
F10000260846087	0403	25			750	1x-400	
F10000260846088	0403	25			750	1x-400	
F10000260846089	0403	25			750	1x-400	
F10000260846090	0403	25			750	1x-400	
F10000260846091	0403	25			750	1x-400	
F10000260846092	0403	25			750	1x-400	
F10000260846093	0403	25			750	1x-400	
F10000260846094	0403	25			750	1x-400	
F10000260846095	0403	25			750	1x-400	
F10000260846096	0403	25			750	1x-400	
F10000260846097	0403	25			750	1x-400	
F10000260846098	0403	25			750	1x-400	
F10000260846099	0403	25			750	1x-400	
F10000260846100	0403	25			750	1x-400	

5. Kun sopivat uuhet on valittu pässeille, voidaan luoda ryhmä. Ohjelma määrittää automaattisesti päättymispäivän puolen vuoden päähän.

Sukutaulu > Katselu

Lisää uroksia

1110

EU-TUNNUS	KORVA	ISÄLISÄ	NIMI	VÄRI	ROTU	IKÄ	POIKIMINEN
F10000260846075	0403	25			750	1x-400	
F10000260846076	0403	25			750	1x-400	
F10000260846077	0403	25			750	1x-400	
F10000260846078	0403	25			750	1x-400	
F10000260846079	0403	25			750	1x-400	
F10000260846080	0403	25			750	1x-400	
F10000260846081	0403	25			750	1x-400	
F10000260846082	0403	25			750	1x-400	
F10000260846083	0403	25			750	1x-400	
F10000260846084	0403	25			750	1x-400	
F10000260846085	0403	25			750	1x-400	
F10000260846086	0403	25			750	1x-400	
F10000260846087	0403	25			750	1x-400	
F10000260846088	0403	25			750	1x-400	
F10000260846089	0403	25			750	1x-400	
F10000260846090	0403	25			750	1x-400	
F10000260846091	0403	25			750	1x-400	
F10000260846092	0403	25			750	1x-400	
F10000260846093	0403	25			750	1x-400	
F10000260846094	0403	25			750	1x-400	
F10000260846095	0403	25			750	1x-400	
F10000260846096	0403	25			750	1x-400	
F10000260846097	0403	25			750	1x-400	
F10000260846098	0403	25			750	1x-400	
F10000260846099	0403	25			750	1x-400	
F10000260846100	0403	25			750	1x-400	

Luo ryhmä

Luo ryhmä

Luo ryhmä

02010

F10000260846075

02021

F10000260846076

02031

F10000260846077

02041

F10000260846078

02051

F10000260846079

02061

F10000260846080

02071

F10000260846081

02081

F10000260846082

02091

F10000260846083

02101

F10000260846084

02111

F10000260846085

02121

F10000260846086

02131

F10000260846087

02141

F10000260846088

02151

F10000260846089

02161

F10000260846090

02171

F10000260846091

02181

F10000260846092

02191

F10000260846093

02201

F10000260846094

02211

F10000260846095

02221

F10000260846096

02231

F10000260846097

02241

F10000260846098

02251

F10000260846099

02261

F10000260846100

02271

F10000260846101

02281

F10000260846102

02291

F10000260846103

02301

F10000260846104

02311

F10000260846105

02321

F10000260846106

02331

F10000260846107

02341

F10000260846108

02351

F10000260846109

02361

F10000260846110

02371

F10000260846111

02381

F10000260846112

02391

F10000260846113

02401

F10000260846114

02411

F10000260846115

02421

F10000260846116

02431

F10000260846117

02441

F10000260846118

02451

F10000260846119

02461

F10000260846120

02471

F10000260846121

02481

F10000260846122

02491

F10000260846123

02501

F10000260846124

02511

F10000260846125

02521

F10000260846126

02531

F10000260846127

02541

F10000260846128

02551

F10000260846129

02561

F10000260846130

02571

F10000260846131

02581

F10000260846132

02591

F10000260846133

02601

F10000260846134

02611

F10000260846135

02621

F10000260846136

02631

F10000260846137

02641

F10000260846138

02651

F10000260846139

02661

F10000260846140

02671

F10000260846141

02681

F10000260846142

02691

F10000260846143

02701

F10000260846144

02711

F10000260846145

02721

F10000260846146

02731

F10000260846147

02741

F10000260846148

02751

F10000260846149

02761

F10000260846150

02771

F10000260846151

02781

F10000260846152

02791

F10000260846153

02801

F10000260846154

02811

F10000260846155

02821

F10000260846156

02831

F10000260846157

02841

F10000260846158

02851

F10000260846159

02861

F10000260846160

02871

F10000260846161

02881

F10000260846162

02891

F10000260846163

02901

F10000260846164

02911

F10000260846165

02921

F10000260846166

02931

F10000260846167

02941

F10000260846168

02951

F10000260846169

02961

F10000260846170

02971

F10000260846171

02981

F10000260846172

02991

F10000260846173

03001

F10000260846174

03011

F10000260846175

03021

F10000260846176

03031

F10000260846177

03041

F10000260846178

03051

F10000260846179

03061

F10000260846180

03071

F10000260846181

03081

F10000260846182

03091

F10000260846183

03101

F10000260846184

03111

F10000260846185

03121

F10000260846186

03131

F10000260846187

03141

F10000260846188

03151

F10000260846189

03161

F10000260846190

03171

F10000260846191

03181

F10000260846192

03191

F10000260846193

03201

F10000260846194

03211

F10000260846195

03221

F10000260846196

03231

F10000260846197

03241

F10000260846198

03251

F10000260846199

03261

F10000260846200

03271

F10000260846201

03281

F10000260846202

03291

F10000260846203

03301

F10000260846204

03311

F10000260846205

03321

F10000260846206

03331

F10000260846207

03341

F10000260846208

03351

F10000260846209

03361

F10000260846210

03371

F10000260846211

03381

F10000260846212

03391

F10000260846213

03401

F10000260846214

03411

F10000260846215

03421

F10000260846216

03431

F10000260846217

03441

F10000260846218

03451

F10000260846219

03461

F10000260846220

03471

F10000260846221

03481

F10000260846222

03491

F10000260846223

03501

F10000260846224

03511

F10000260846225

03521

F10000260846226

03531

F10000260846227

03541

F10000260846228

03551

F10000260846229

03561

F10000260846230

03571

F10000260846231

03581

F10000260846232

03591

F10000260846233

03601

F10000260846234

03611

F10000260846235

03621

F10000260846236

03631

F10000260846237

03641

F10000260846238

03651

F10000260846239

03661

F10000260846240

03671

F10000260846241

03681

F10000260846242

03691

F10000260846243

03701

F10000260846244

03711

F10000260846245

03721

F10000260846246

03731

F10000260846247

03741

F10000260846248

03751

F10000260846249

03761

F10000260846250

03771

F10000260846251

03781

F10000260846252

03791

F10000260846253

03801

F10000260846254

03811

F10000260846255

03821

F10000260846256

03831

F10000260846257

03841

F10000260846258

03851

F10000260846259

03861

F10000260846260

03871

F10000260846261

03881

F10000260846262

03891

F10000260846263

03901

F10000260846264

03911

F10000260846265

03921

F10000260846266

03931

F10000260846267

03941

F10000260846268

03951

F10000260846269

03961

F10000260846270

03971

F10000260846271

03981

F10000260846272

03991

F10000260846273

04001

F10000260846274

04011

F10000260846275

04021

F10000260846276

04031

F10000260846277

04041

F10000260846278

04051

F10000260846279

04061

F10000260846280

04071

F10000260846281

04081

F10000260846282

04091

F10000260846283

04101

F10000260846284

04111

F10000260846285

04121

F10000260846286

04131

F10000260846287

04141

F10000260846288

04151

F10000260846289

04161

F10000260846290

04171

F10000260846291

04181

F10000260846292

04191

F10000260846293

04201

F10000260846294

04211

F10000260846295

04221

F10000260846296

04231

F10000260846297

04241

F10000260846298

04251

F10000260846299

04261

F10000260846300

04271

F10000260846301

04281

F10000260846302

04291

F10000260846303

04301

F10000260846304

04311

F10000260846305

04321

F10000260846306

04331

F10000260846307

04341

F10000260846308

04351

F10000260846309

04361

F10000260846310

04371

F10000260846311

04381

F10000260846312

04391

F10000260846313

04401

F10000260846314

04411

F10000260846315

04421

F10000260846316

04431

F10000260846317

04441

F10000260846318

04451

F10000260846319

04461

F10000260846320

04471

F10000260846321

04481

F10000260846322

04491

F10000260846323

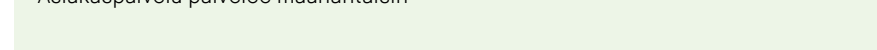
04501

F10000260846324

04511

F1000026084

astutusryhmän sen toisen alkuperäisen lisäksi. Älä siis poista alkuperäistä. Astutusryhmissä voidaan myös muokata nimeä ja päivämääriä, jos tarve vaatii.



klo 9-14, keskiviikkoisin klo 9-12 ja per-
jantaisin klo 9-14.
09 8566 6010
nettikatras@proagria.fi

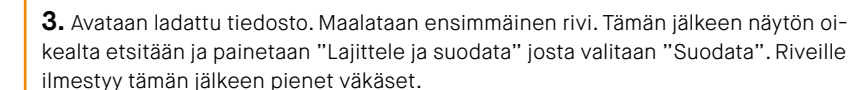
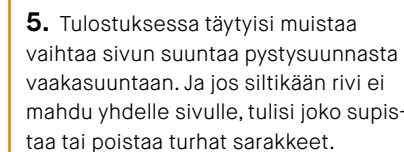
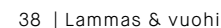
Asiakaspalvelu palvelee maanantaisin

www.lapuankankurit.fi

Nettikatras ohjelmasta onnistuu myös astutusryhmien tulostus, ei siis tarvitse tarkastella Astutusryhmät-välilehteä. Tulostus tapahtuu Katselu-välilehdestä.

1. Kun halutaan tulostaa astutusryhmiä, astutusryhmien tulisi olla aktiivisia, eli voimassa olevia. Astutusryhmiin kuuluvia uuhia EI pilloiteta, eli otetaan pois täppä ”Pilota astutusryhmään kuuluvat emät”, jos siinä sellainen mahdollisesti on.

2. Painetaan vihreää laatikkoa ”CSV” samalta riviltä. Tämän jälkeen ohjelma lataa taulukko-ohjelmaan listauksen eläimistä, sivun ala- tai yläreunaan pompahtaa ”tiedosto ladattu”. Tästä listauksesta löytyvät niin astutusryhmässä olevat kuin ei-astutusryhmässä olevat, mutta suodattamalla voidaan erotella eläimet toisistaan.

 MATLAB (27).cnv[illegible]

KONE AGRIA



12.-14.10.2023 TAMPERE

AUKIOLOAJAT: to-pe klo 9-17, la klo 9-16

**KATSO
HOTELLITARJOUKSET:
KONEAGRIA.FI**

**KONEAGRIA KOKOAA
MAA- JA METSÄTALOUS-
ALAN AMMATTILAISET
TAMPEREELLE
LOKAKUUSSA.**

**Tervetuloa syksyn ykkös-
tapahtumaan, varaa aika
kalenteriisi jo nyt!**

KoneAgriassa tarjolla:

- Yli 300 yrityksen tuotteet ja palvelut
- Huippuluokan ohjelmaa
- Tietoa, kohtaamisia ja elämyksiä

**Tutustu lisää:
KONEAGRIA.FI**

